

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2012. Цей переклад було замовлено за підтримки Цільового фонду «Права людини» Ради Європи (www.coe.int/humanrightstrustfund). Він не є зобов'язальним для Суду. Для отримання додаткової інформації див. повне посилання на авторське право в кінці цього документу.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

ВЕЛИКА ПАЛАТА

СПРАВА «M.S.S. ПРОТИ БЕЛЬГІЇ ТА ГРЕЦІЇ»

(Заява № 30696/09)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

21 січня 2011 року

Це рішення є остаточним, але воно може підлягати редакційним виправленням

У справі «M.S.S. проти Бельгії та Греції»,

Європейський суд з прав людини, засідаючи Великою палатою, до складу якої увійшли:

Жан-Поль Коста (Jean-Paul Costa), *Голова*,
Хрістос Розакіс (Christos Rozakis),
Ніколас Братца (Nicolas Bratza),
Пер Лоренцен (Peer Lorenzen),
Франсуаза Тюлькенс (Françoise Tulkens),
Жозеп Касадеваль (Josep Casadevall),
Іренеу Кабрал Барретто (Ireneu Cabral Barreto),
Елізабет Фура (Elisabet Fura),
Ханлар Гаджієв (Khanlar Hajiyev),
Дануте Йочієне (Danutė Jočienė),
Драголюб Поповіч (Dragoljub Popović),
Марк Віллігер (Mark Villiger),
Андраш Шайо (András Sajó),
Леді Б'янку (Ledi Bianku),
Енн Пауер (Ann Power),
Ішил Каракас (Işıl Karakaş),
Небойша Вучініч (Nebojša Vučinić), *Судді*,

та Майкл О'Бойл, *Заступник Секретаря*,

Після наради за зачиненими дверима 1 вересня та 15 грудня 2010 року,

Постановляє таке рішення, прийняте в останню зазначену дату:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу розпочато за заявою (№ 30696/09) проти Королівства Бельгії та Грецької Республіки, поданою до Суду відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав людини та основних свобод («Конвенція») громадянином Афганістану, паном М.С.С. (M.S.S.) («заявник») 11 червня 2009 року. Голова Палати, до якої було передано справу, задовольнив клопотання заявника про те, щоб його особа не розкривалась перед громадськістю (правило 47 § 3 Регламенту Суду).

2. Заявник був представлений паном Зуайєр Чіауї (Zouhaier Chihaoui), адвокатом, що практикує в Брюсселі. Бельгійський уряд був представлений своїм уповноваженим, паном Марком Тисебаертом (Marc Tysebaert) та заступницею уповноваженого, пані Ізабель Нідліспашер (Isabelle Niedlispacher). Уряд Греції був представлений пані Мирто Германі (Myrto Germani), помічником з правових питань Державної юридичної ради.

3. Заявник стверджував, зокрема, що його депортація бельгійськими органами влади порушила статті 2 та 3 Конвенції, та що в Греції його піддали поведженню, забороненому статтею 3 Конвенції; він також скаржився про відсутність засобу правового захисту за статтею 13 Конвенції, який би надав йому можливість розгляду його скарг.

4. Заяву було передано до Другої Секції (правило 52 § 1 Регламенту). 19 листопада 2009 року Палата цієї Секції повідомила про заяву уряди-відповідачі. 16 березня 2010 року Палата, до складу якої увійшли наступні судді: Іренеу Кабрал Барретто, *Голова*, Франсуаза Тюлькенс, Владіміро Загребельський (Vladimiro

Zagrebelsky), Дануте Йочієне, Драголюб Поповіч (Dragoljub Popović), Андраш Шайо, Нона Цоцорія (Nona Tsotsoria), Судді, а також Саллі Долле (Sally Dollé), Секретар Секції, поступилася юрисдикцією на користь Великої палати, про що жодна зі сторін не заперечувала (стаття 30 Конвенції та правило 72).

5. Склад Великої палати було визначено відповідно до положень статті 26 §§ 4 та 5 Конвенції та правила 24 Регламенту.

6. У відповідності зі статтею 29 § 1 Конвенції, було вирішено, що Велика палата розгляне питання прийнятності та суті одночасно.

7. Заявник та уряди надали письмові зауваження по суті (правило 59 § 1). На слуханні кожна сторона відповіла на зауваження іншої сторони (правило 44 § 5). Письмові зауваження також надали уряди Нідерландів та Сполученого Королівства, а також Консультативний центр з прав людини в Європі («Центр Ейр») (Aire Centre) та Міжнародна амністія, яким діючий Голова Палати надав дозвіл на участь у справі (стаття 36 § 2 Конвенції та правило 44 § 2). Зауваження також надали Комісар Ради Європи з прав людини («Комісар»), Управління Верховного Комісару Організації Об'єднаних Націй у справах біженців («ВКБ ООН») та Грецький гелсінський монітор («ГГМ»), яким Голова Суду надав дозвіл на участь у справі. Уряди Нідерландів та Сполученого Королівства, Комісар та ВКБ ООН також отримали дозвіл на участь в усних слуханнях.

8. 1 вересня 2010 року в Палаці прав людини у Страсбурзі відбулося відкрите слухання (правило 59 § 3).

У Суді були присутні:

– від уряду Бельгії:

Пан Марк Тисебаерт, урядовий уповноважений, уповноважений;
 Пані Ізабель Нідліспашер, заступниця уповноваженого,
 Пані Едда Матерн (Edda Materne), юрист,
адвокати;
 Пані Валері Демен (Valérie Demin), аташе, Управління у справах іноземців,
радник.

– від уряду Греції:

Пан Константінос Геогріадіс (Konstantinos Georgiadis), радник,
 Державна юридична рада, представник уповноваженого,
 Пані Мирто Германі, помічник з правових питань,
 Державна юридична рада,
адвокат;

– від заявника:

Пан Зуайер Чіауї, юрист,
адвокат;

– від уряду Сполученого Королівства, третьої сторони:

Пан Мартін Кузмікі (Martin Kuzmicki), уповноважений,
 Пані Ліза Джованетті (Lisa Giovanetti), адвокат;

– від уряду Нідерландів, третьої сторони:

Пан Роланд Бьокер (Roeland Böcker), уповноважений,
 Пан Мартін Куїєр (Martin Kuijer), Міністерство юстиції,

Пані Кларінда Коерт (Clarinda Coert),
відділ імміграції та натуралізації,

радники;

– від Комісара Ради Європи з прав людини, третьої сторони:

Пан Томас Хаммарберг (Thomas Hammarberg), Комісар,
Пан Ніколаос Сітаропулос (Nikolaos Sitaropoulos), заступник директора,
Пані Анн Вебер (Anne Weber),

радники;

– від Управління Верховного Комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців, третьої сторони:

Пан Волкер Тюрк (Volker Türk), директор відділу міжнародного захисту *адвокат,*
Пані Мадлен Гарлік (Madeline Garlick), голова відділу політики та правової
допомоги,
Європейський офіс,

Пан Корнеліс Ваутерс (Cornelis Wouters), головний радник з права біженців,
відділ національного захисту,

радники.

Суд заслухав виступи та відповіді на свої запитання від пані Нідліспашер, пані Матерн, пані Германі, пана Чіауї, пана Бюкера, пані Джованетті, пана Тюрка та пана Хаммарберга.

ФАКТИ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

A. Прибуття до Європейського Союзу

9. На початку 2008 року заявник залишив Кабул та, подорожуючи через Іран та Туреччину, прибув через Грецію до Європейського Союзу, де 7 грудня 2008 року на Мітіліні (Mitylene) у нього були взяті відбитки пальців.

10. Його було затримано на тиждень, а потім після звільнення йому наказали залишити країну. Він не звертався з клопотанням про надання притулку в Греції.

B. Процедура надання притулку та процедура депортації в Бельгії

11. 10 лютого 2009 року транзитом через Францію заявник приїхав до Бельгії, прибув до Управління у справах іноземців без документів, що засвідчують особу, та попросив притулку.

12. Вивчення та порівняння відбитків пальців заявника через базу даних «Євродак» (Eurodac) виявили 10 лютого 2009 року, що заявник був зареєстрований у Греції.

13. Заявника було спочатку поміщено до відкритого центру прийому шукачів притулку у Ланакені (Lanaken).

14. 18 березня 2009 року в силу статті 10 § 1 Постанови № 343/2003/ЄР (Дублінська постанова, див. нижче, пункти 65-82), Управління у справах іноземців надіслало грецьким органам влади запит про те, щоб вони взяли на себе відповідальність за розгляд клопотання про надання притулку. Після того, як

грецькі органи влади не надали відповіді протягом двомісячного терміну, передбаченого статтею 18 § 1 постанови, Управління у справах іноземців розглянуло це згідно з пунктом 7 цієї постанови як мовчазну згоду на запит про розгляд клопотання.

15. 18 березня 2009 року під час співбесіди, проведеної згідно з Дублінською постановою, заявник повідомив Управління у справах іноземців, що він утік з Афганістану за допомогою контрабандиста, якому він заплатив 12 тисяч доларів, та який забрав у нього документи, що засвідчують особу. Він сказав, що обрав Бельгію після зустрічі з деякими бельгійськими солдатами Організації Північноатлантичного договору (НАТО), які йому здалися дуже дружніми. Він також попросив, щоб бельгійські органи влади розглянули його побоювання. Він їм повідомив, що має сестру в Нідерландах, з якою втратив контакт. Він також зазначив, що у нього гепатит В і що він лікувався протягом восьми місяців.

16. 2 квітня 2009 року ВКБ ООН направив листа бельгійському міністру з питань політики міграції та притулку, критикуючи недоліки в процедурі надання притулку та умови прийому шукачів притулку в Греції та рекомендуючи призупинення відправлень до Греції (див. нижче, пункти 194 та 195). Копію листа було надіслано до Управління у справах іноземців.

17. 19 травня 2009 року в застосування статті 51/5 Закону від 15 грудня 1980 про в'їзд, проживання, розселення та вислання іноземців («Закон про іноземців»), Управління у справах іноземців вирішило не дозволяти заявникові залишатись у країні та видало наказ про те, щоб він її залишив. В якості обґрунтування наказ зазначав, що згідно з Дублінською постановою в компетенцію Бельгії не входив розгляд клопотання про надання притулку; така компетенція належала Греції, причому жодних підстав підозрювати, що грецькі органи влади не дотримуються своїх зобов'язань у питаннях надання притулку згідно з правом Співтовариства та Конвенцією про статус біженців 1951 року, не було. Відтак, для заявника існували гарантії, що після прибуття до Греції він зможе подати клопотання про надання притулку, яке буде розглянуте згідно з відповідними правилами та нормами. Бельгійські органи влади не були зобов'язані застосовувати положення про відступ від правила, передбаченого у статті 3 § 2 постанови. Нарешті, заявник не мав проблем зі здоров'ям, які могли б перешкоджати його передачі, і не мав родичів у Бельгії.

18. У той же день заявника було взято під варту з метою виконання цього наказу та було поміщено до установи закритого типу 127 bis для нелегальних іммігрантів Стенокерзела (Steenokkerzeel).

19. 26 травня 2009 року Бельгійський комітет з надання допомоги біженцям, дійсний партнер ВКБ ООН в Бельгії, був проінформований про контактні дані адвоката, наданого заявнику.

20. 27 травня 2009 року Управління у справах іноземців запланувало його в'їзд на 29 травня 2009 року.

21. У призначений день о 10.25 ранку в Тонгерені (Tongres) перший адвокат заявника послав факсом апеляцію до Палати з апеляцій іноземців з метою отримання скасування наказу про в'їзд з країни, а також клопотання про призупинення виконання наказу за надзвичайно терміновою процедурою. Мотиви ґрунтувались на статті 3 Конвенції та зазначали про ризик свавільного утримання під вартою в Греції в жахливих умовах, у тому числі ризик жорстокого поводження. Заявник також посилався на недоліки в процедурі надання притулку в Греції, відсутність ефективного доступу до судового розгляду, а також на

побоювання, що його повернуть до Афганістану, не розглянувши мотивів, з яких він утік з цієї країни.

22. Слухання було призначено на той же день, на 11.30, у місці знаходження Палати з апеляцій іноземців у Брюсселі. Адвокат заявника не був присутнім на слуханні, і клопотання про призупинення виконання було відхилене в той же день у зв'язку з його неявкою.

23. 29 травня 2009 року заявник відмовився сісти у літак, тому згідно статті 27, пункту 1 Закону про іноземців було видано новий наказ про його затримання.

24. 4 червня 2009 року грецькі органи влади направили стандартний документ, який підтверджував, що згідно зі статтями 18 § 7 та 10 § 1 Дублінської постанови, вони були відповідальні за розгляд клопотання заявника про надання притулку. Документ закінчувався таким реченням: «Будь ласка, зверніть увагу, що якщо заявник цього забажає, він зможе подати клопотання [про надання притулку] після прибуття до Греції».

25. 9 червня 2009 року дорадча палата (*chambre du conseil*) суду першої інстанції Брюсселя залишила утримання заявника під вартою в силі.

26. На апеляцію, подану 10 червня, обвинувальна палата апеляційного суду Брюсселя призначила розгляд на 22 червня 2009 року.

27. 11 червня 2009 року заявник був проінформований про те, що його від'їзд був призначений на 15 червня; тоді він подав через свого поточного адвоката друге клопотання до Палати з апеляцій іноземців про скасування наказу покинути країну. Він посилався на ризики, на які він наражався в Афганістані, та на ризики, з якими він зіткнеться, якщо його передадуть до Греції, з огляду на невеликі шанси того, що його клопотання про надання притулку буде розглянуто належним чином та на жакливі умови утримання під вартою та прийому шукачів притулку в Греції.

28. 15 червня 2009 року було організовано другу передачу, на цей раз під конвоєм.

29. Двома рішеннями від 3 та 10 вересня 2009 року Палата з апеляцій іноземців відхилила клопотання про скасування наказу залишити країну: перше - тому що заявник не подав клопотання про продовження розгляду справи протягом п'ятнадцяти днів після отримання рішення, згідно з яким його клопотання про призупинення виконання за надзвичайно терміновою процедурою було відхилене, а друге - на тій підставі, що заявник не надав зауваження у відповідь.

30. До Державної ради (*Conseil d'Etat*) касаційна скарга не подавалась.

С. Клопотання про приписання тимчасових заходів проти Бельгії

31. Одночасно, 11 червня 2009 року заявник через свого адвоката звернувся до Суду з клопотанням про призупинення його передачі до Греції. Крім ризиків, на які він наражався в Греції, заявник стверджував, що він утік з Афганістану після уникнення замаху на вбивство талібами у помсту за те, що він працював перекладачем на міжнародні військово-повітряні сили, дислоковані в Кабулі. На підтримку своїх тверджень він надав свідоцтва, які підтверджували, що він працював в якості перекладача.

32. 12 червня 2009 року Суд відмовився застосовувати правило 39, але повідомив грецький уряд, що його рішення ґрунтувалось на його впевненості в тому, що Греція вшанує свої зобов'язання за Конвенцією та діятиме у

відповідності із законодавством ЄС про надання притулку. У листі, направленому до уряду Греції, зазначалося наступне:

«Це рішення ґрунтувалось на чіткому розумінні, що Греція як держава-учасниця дотримуватиметься своїх зобов'язань згідно зі статтями 3, 13 та 34 Конвенції. Секція також висловила свою впевненість, що ваш уряд дотримається своїх зобов'язань згідно з:

- Дублінською постановою, згаданою вище;

- Директивою Ради 2005/85/ЄР від 1 грудня 2005 року про мінімальні стандарти здійснення процедур в державах-членах для надання та позбавлення статусу біженця, а також

- Директивою Ради 2003/9/ЄР від 27 січня 2003 року про встановлення мінімальних стандартів прийняття шукачів притулку.

Тому буду вдячний, якщо ваш уряд проінформує Суд про хід розгляду будь-якої заяви про надання притулку, поданої заявником у Греції, а також про місце утримання під вартою, якщо його буде затримано після прибуття до Греції».

D. Приписання тимчасових заходів проти Греції

33. 15 червня 2009 року заявника було відправлено до Греції. Після прибуття до Афінівського міжнародного аеропорту він повідомив своє ім'я, яке було зазначене в погодженні відповідальності, виданому грецькими органами влади 4 червня 2009 року.

34. 19 червня 2009 року адвокат заявника отримав перше текстове повідомлення (смс), про яке він проінформував Суд. У ньому йшлося, що після прибуття заявника його було негайно взято під варту в будівлі, розташованій поруч з аеропортом, де він тримався в невеликому приміщенні разом з 20 іншими затриманими; він мав доступ до туалетів лише на розсуд охоронців; йому не дозволялось виходити на відкрите повітря; йому давали дуже мало їжі; він був вимушений спати на брудному матраці або на голій підлозі.

35. Після звільнення 18 червня 2009 року він отримав картку шукача притулку («рожева картка», див. нижче, пункт 89). У той же час поліція надала йому наступну довідку (переклад наданий урядом Греції):

«У Спаті (Spata), 18.06.2009 р. о 12:58 по полудню, я, офіцер поліції [...], що підписався нижче, повідомив громадянина Афганістану [...], який народився в [...], без зареєстрованої адреси, про те, що він повинен прибути протягом двох днів до Управління у справах іноземців Департаменту поліції в питаннях притулку Аттики (Attica), щоб повідомити свою адресу проживання в Греції для того, щоб його могли проінформувати про хід розгляду його клопотання про надання притулку».

36. Заявник не прибув до штаб-квартири поліції Аттики на проспекті Петру Раллі (Petrou Ralli) в Афінах (далі – «штаб-квартира поліції Аттики»).

37. Не маючи засобів для існування, заявник пішов жити у парк в центрі Афін, де також збирались інші афганські шукачі притулку.

38. Отримавши інформацію про цю ситуацію, 22 червня 2009 року Секретар Другої Секції надіслав ще одного листа урядові Греції, який зазначав:

«Я буду вдячний, якщо Ваш уряд проінформує Суд про поточну ситуацію заявника, особливо щодо його можливостей подати ефективну заяву про надання притулку. Крім того, Суд слід проінформувати про заходи, які ваш уряд має намір вжити щодо:

а) депортації заявника;

б) коштів, які слід виділити заявникові для забезпечення його існування».

39. Грецькі органи влади повинні були надати цю інформацію до 29 червня 2009 року, при цьому було зазначено: «Якщо Ви не відповісте на наш лист протягом граничного терміну, Суд з усією серйозністю розгляне питання про застосування проти Греції правила 39».

40. 2 липня 2009 року, враховуючи зростаючу нестабільність в Афганістані, правдоподібність тверджень заявника про ризики, на які він наражався та буде наражатись, якщо його буде повернуто до цієї країни, а також відсутність будь-якої реакції з боку грецьких органів влади, Суд вирішив застосувати правило 39 та вказати грецькому уряду, в інтересах сторін та в інтересах безперешкодного розгляду справи, не депортувати заявника до завершення розгляду справи у Суді.

41. У відповідь на лист від 22 червня 2009 року, 23 липня 2009 року грецький уряд проінформував Суд про те, що прибувши до Афінського аеропорту 15 червня 2009 року, заявник заявив клопотання про отримання притулку, в результаті чого було розпочато процедуру щодо надання притулку. Уряд додав, що заявник не прибув до штаб-квартири поліції Аттики протягом дводенного терміну, щоб заповнити заяву про отримання притулку та повідомити свою адресу.

42. Одночасно, адвокат заявника інформував Суд про свої контакти із заявником. Він підтвердив, що в аеропорту він заявив клопотання про отримання притулку, і що йому сказали прибути до штаб-квартири поліції Аттики, щоб повідомити свою адресу для листування протягом перебігу процедури. Однак він не пішов, оскільки у нього не було адреси, про яку він міг би повідомити.

Е. Подальші події

43. 1 серпня 2009 року під час спроби покинути територію Греції заявник, маючи при собі підроблене болгарське посвідчення особи, був заарештований в аеропорту.

44. Його було поміщено під варту на сім діб у тій самій будівлі, розташованій поруч з аеропортом, в якій він і раніше тримався під вартою. У текстовому повідомленні, надісланому своєму адвокату, він описав умови свого утримання, стверджуючи, що його побили офіцери поліції, відповідальні за нагляд у центрі, і сказав, що хотів покинути Грецію будь-якою ціною, аби лишень не жити в таких складних умовах.

45. 3 серпня 2009 року Афінський кримінальний суд засудив його до тюремного ув'язнення строком на два місяці з трирічною відстрочкою за спробу залишити країну з підробленими документами.

46. 4 серпня 2009 року Міністерство охорони громадського порядку (нині - Міністерство громадського захисту) видало наказ, згідно з яким на виконання статті 76 Закону № 3386/2005 про в'їзд, проживання та соціальну інтеграцію громадян третіх країн у Греції заявник підпадав під адміністративну процедуру депортації. Він також передбачав, що заявник може бути звільнений, оскільки підозри в тому, що він мав намір сховатися від правосуддя, не було, а також тому, що він не представляв загрози для громадського порядку.

47. 18 грудня 2009 року заявник прибув до штаб-квартири поліції Аттики, де йому відновили рожеву картку на шість місяців. У листі, написаному в той же день, поліція зазначила, що заявник повідомив, що йому ніде жити, і попросив Міністерство охорони здоров'я та соціальної солідарності допомогти йому знайти житло.

48. 20 січня 2010 року грецькі органи влади автоматично скасували рішення про депортацію заявника, оскільки він подав заяву про надання йому притулку до свого арешту.

49. У листі від 26 січня 2010 року Міністерство охорони здоров'я та соціальної солідарності повідомило Державну юридичну раду, що через високий попит пошук житла для заявника затримувався, але щось все ж таки було знайдено; однак у відсутність адреси, за якою можна було б зв'язатися із заявником, можливості повідомити йому про це не було.

50. 18 червня 2010 року заявник прибув до штаб-квартири поліції Аттики, де його рожеву картку продовжили на шість місяців.

51. 21 червня 2010 року заявник отримав повідомлення грецькою мовою, яке він підписав у присутності перекладача, згідно з яким він запрошувався на співбесіду до штаб-квартири поліції Аттики на 2 липня 2010 року. Заявник не пішов на співбесіду.

52. На запит свого адвоката після слухання в Суді заявник повідомив його, що повідомлення було вручено йому грецькою мовою, після продовження його рожевої картки, і що перекладач не повідомив його про дату співбесіди.

53. У текстовому повідомленні від 1 вересня 2010 року заявник повідомив свого адвоката, що він ще раз спробував залишити Грецію та податись до Італії, де, як він чув, умови прийому були більш гідні, і де йому не довелося б жити на вулиці. У Патрах його зупинила поліція та доставила до Салоніків, а згодом вивезла його на турецький кордон, щоб видворити його. В останній момент грецька поліція вирішила не видворяти його, на думку заявника - у зв'язку з присутністю турецької поліції.

II. ВІДПОВІДНЕ МІЖНАРОДНЕ ТА ЄВРОПЕЙСЬКЕ ПРАВО

A. Женевська конвенція про статус біженців 1951 року

54. Бельгія і Греція ратифікували Женевську конвенцію про статус біженців 1951 року («Женевська конвенція»), яка дає визначення обставинам, за яких держава повинна надавати статус біженця особам, які за ним звертаються, а також передбачає права та обов'язки таких осіб.

55. Що стосується цієї справи, то центральним положенням є стаття 33 § 1 Женевської конвенції, яка передбачає наступне:

«1. Договірні Держави не будуть жодним чином висилати або повертати біженців до кордонів країни, де їхньому життю чи свободі загрожуватиме небезпека через їхню расу, релігію, громадянство, належність до певної соціальної групи або політичні переконання...».

56. У своїй Записці від 13 вересня 2001 року про міжнародний захист (A/АС.96/951, § 16), ВКБ ООН, у завдання якого входить нагляд за тим, як держави-учасниці застосовують Женевську конвенцію, зазначено, що принцип «невидворення», викладений у статті 33, був:

«...основоположним принципом захисту, закріпленим у Конвенції, до якого не допускаються ніякі застереження. У багатьох відносинах, цей принцип є логічним доповненням до права звернення за притулком, визнаним у Загальній декларації прав людини. На сьогоднішній день він вважається нормою міжнародного звичаєвого права, обов'язковою для всіх держав. Крім того, міжнародне право прав людини встановило принцип невидворення в якості основного компоненту абсолютної

заборони катувань та жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання. Обов'язок невидворення також застосовується до біженців незалежно від їхнього офіційного визнання, таким чином вочевидь включаючи осіб, які звертаються за наданням притулку, але статус яких ще підлягає встановленню. Він включає в себе будь-які заходи держави, які можуть мати ефект повернення особи, яка звертається за наданням притулку, або біженця до кордонів держави, де їхнім життям чи свободою загрожує небезпека або де вони наражаються на ризик стати жертвами переслідувань. Це включає в себе відмову в дозволі перетнути кордон, перехоплення та непряме видворення - як в індивідуальних ситуаціях, коли особа звертається за надання притулку, так і в ситуаціях масового припливу осіб».

В. Право Співтовариства

1. Договір про Європейський Союз (змінений Лісабонською угодою, яка набула чинності 1 грудня 2009 року)

57. Основні права, гарантовані Конвенцією, є частиною права Європейського Союзу і визнані наступним чином:

Стаття 2

«Союз заснований на цінностях поваги до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та поваги до прав людини, включаючи права осіб, що належать до меншин...».

Стаття 6

«1. Союз визнає права, свободи та принципи, викладені у Хартії Європейського Союзу про основні права від 7 грудня 2000 року, адаптованої у Страсбурзі 12 грудня 2007 року, яка має таку ж саму юридичну силу, що й Договори.

...

3. Основні права, гарантовані Європейською Конвенцією про захист прав людини та основних свобод і як вони впливають із спільних для держав-членів конституційних традицій, становлять загальні принципи права Союзу».

2. Договір про функціонування Європейського Союзу (змінений Лісабонською угодою, яка набула чинності 1 грудня 2009 року)

58. Питання, які мають безпосереднє відношення до даного рішення, викладені у Розділі V – Простір свободи, безпеки та правосуддя – Частина Третьої Договору про функціонування Європейського Союзу «Політика Союзу та внутрішня діяльність». У Главі 1 цього Розділу стаття 67 передбачає:

«1. Союз є простором свободи, безпеки та правосуддя, де поважаються основоположні права та різні правові традиції і правові системи держав-членів.

2. Союз ... формує спільну політику притулку, імміграції та контролю на зовнішніх кордонах на основі солідарності держав-членів та справедливого ставлення до громадян третіх країн».

59. Глава 2 Розділу V стосується «Політики щодо прикордонних перевірок, притулку та імміграції». Стаття 78 § 1 передбачає:

«Союз розвиває спільну політику притулку, допоміжного та тимчасового захисту з метою надання належного статусу будь-якому громадянину третьої країни, що потребує міжнародного захисту, і забезпечення дотримання принципу невидворення. Ця політика повинна відповідати Женевській конвенції від 28 липня 1951 року ... та іншим договорам у цій сфері».

60. Стаття 78 § 2 передбачає, серед іншого, що законодавчі органи Європейського Союзу повинні встановити уніфікований статус притулку та допоміжний захист, а також критерії та механізми визначення держави-члена, відповідальної за розгляд клопотань про надання притулку.

3. Хартія основних прав Європейського Союзу

61. Хартія основних прав, яка є складовою частиною першочергового законодавства Європейського Союзу після набуття чинності Лісабонської угоди, містить пряме положення, що гарантує право на притулок, зокрема:

Стаття 18 – Право на притулок

«Право на притулок гарантується у відповідності з положеннями Женевської конвенції від 28 липня 1951 року та Протоколу від 31 січня 1967 року про статус біженців та згідно з Договором про створення Європейського Співтовариства».

4. «Дублінська» система притулку

62. Після проведення Європейської Ради в Тампере в 1999 році Європейський Союз організував реалізацію єдиної європейської системи надання притулку.

63. На першому етапі (1999-2004 роки) було прийнято кілька правових документів, що встановлювали мінімальні загальні стандарти щодо прийому шукачів притулку, процедури надання притулку та умов, яким необхідно відповідати, аби було визнано, що особа потребує міжнародного захисту, а також правила для визначення того, яка держава-член повинна була розглядати клопотання про надання притулку («Дублінська система»).

64. Другий етап зараз знаходиться у процесі здійснення. Його мета полягає в подальшій гармонізації та поліпшенні стандартів охорони з метою запровадження до 2012 року єдиної європейської системи надання притулку. Комісія оголосила певні пропозиції у своєму плані діяльності щодо надання притулку від 17 червня 2008 року (COM(2008) 360).

(а) Дублінська постанова та Постанова Євродак

65. Постанова Ради № 343/2003 від 18 лютого 2003 року, що встановлює критерії та механізми визначення держави-члена, відповідальної за розгляд клопотання про надання притулку, поданого в одній із держав-членів громадянином третьої країни («Дублінська постанова»), застосовується в державах-членах Європейського Союзу, а також у Норвегії, Ісландії та Швейцарії.

66. Постанова замінює положення Дублінської Конвенції про визначення держави, відповідальної за розгляд клопотань про надання притулку, поданих в одній із держав-членів Європейських Співтовариств, підписаної 15 червня 1990 року.

67. Додаткова постанова, Постанова № 1560/2003 від 2 вересня 2003 року, встановлює правила застосування Дублінської постанови.

68. Перше декларативне положення Дублінської постанови зазначає, що вона є частиною загальної політики щодо надання притулку, спрямованої на поступове створення простору свободи, безпеки та правосуддя, відкритого для тих, хто із-за обставин змушений законно шукати захисту у Співтоваристві.

69. Друге декларативне положення зазначає, що Постанова ґрунтується на припущенні, що держави-члени дотримуються принципу невидворення, закріпленого у Женевській конвенції, та вважаються безпечними країнами.

70. Згідно з Постановою, держави-члени повинні визначити на основі ієрархії об'єктивних критеріїв (статті 5-14), яка держава-член повинна розглядати клопотання про надання притулку, поданого на їхній території. Мета полягає в уникненні багаторазових клопотань і гарантування того, що справа кожного шукача притулку буде розглянута однією державою-членом.

71. Якщо буде встановлено, що шукач притулку незаконно перетнув кордон держави-члена, прибувши із третьої країни, така держава-член повинна буде розглянути клопотання про надання притулку (стаття 10 § 1). Цей обов'язок припиняється через дванадцять місяців після того, як мав місце незаконний перетин кордону.

72. Якщо застосовні критерії показують, що відповідальність за розгляд несе інша держава-член, такий державі надсилається запит про те, щоб вона взяла на себе відповідальність за шукача притулку та розглянула клопотання про надання притулку. Така держава повинна відповісти на запит протягом двох місяців з дати його отримання. Відсутність відповіді протягом двох місяців має означати, що вона дала згоду на запит про взяття на себе відповідальності за особу (статті 17 та 18 §§ 1 і 7).

73. Якщо держава-член, якій був надісланий запит, погоджується, що вона повинна взяти на себе відповідальність за заявника, держава-член, в якій було подано клопотання про надання притулку, повинна повідомити заявника про рішення про його передачу, із зазначенням мотивів. Передача повинна здійснитися не пізніше, ніж через шість місяців після погодження запиту про взяття на себе відповідальності. У разі, якщо передача не відбудеться протягом цього терміну, відповідальність за розгляд клопотання лежить на державі-члені, в якій було подане клопотання про надання притулку (стаття 19).

74. У якості відступу від загального правила, кожна держава-член може розглянути клопотання про надання притулку, подане в ній громадянином третьої країни, навіть якщо такий розгляд не є її обов'язком згідно з критеріями, викладеними у постанові (стаття 3 § 2). Це називається «застереженням про суверенітет». У таких випадках відповідна держава стає відповідальною державою-членом і приймає на себе зобов'язання, пов'язані з цією відповідальністю.

75. Крім того, будь-яка держава-член, навіть якщо вона не відповідальна згідно з критеріями, викладеними у постанові, може об'єднати членів сім'ї та інших родичів-утриманців з гуманітарних міркувань, зокрема, сімейних або культурних міркувань (стаття 15 § 1). Це положення відоме як «гуманітарна» стаття. У цьому випадку така держава-член на прохання іншої держави-члена розгляне клопотання відповідної особи про надання притулку. Відповідні особи повинні дати на це свою згоду.

76. Інша постанова Ради, № 2725/2000 від 11 грудня 2000 року, передбачає створення системи «Євродак» для порівняння відбитків пальців («Постанова Євродак»). Вона вимагає, щоб держави вносили в базу даних відбитки пальців шукачів притулку. Дані передаються в центральний офіс Євродак, який підпорядковується Європейській Комісії та зберігає їх у центральній базі даних і порівнює з уже існуючими в ній даними.

77. 6 червня 2007 року Європейська Комісія передала звіт до Європейського парламенту та Ради стосовно оцінки Дублінської системи (COM(2007)299,

остаточна). 3 грудня 2008 року вона оприлюднила свою пропозицію про реформування Дублінської постанови (СОМ(2008) 820, остаточна/2). Метою реформи є підвищення ефективності системи та забезпечення покриття процедурою визначення відповідальності всіх потреб шукачів міжнародного захисту.

78. Пропозиція спрямована на створення механізму призупинення передачі за Дублінською системою, щоб з одного боку держави-члени, чії системи надання притулку вже перебувають під сильним тиском, не підлягали ще більшому тиску із-за таких передач, та з іншого боку, щоб шукачі притулку не передавались державам-членам, які не можуть забезпечити їм достатнього рівня захисту, особливо стосовно умов прийому та доступу до процедури надання притулку (стаття 31 пропозиції). Відповідна держава повинна звернутись до Європейської Комісії для прийняття рішення. Передачі можуть бути призупинені на строк до шести місяців. За власною ініціативою або на прохання відповідної держави Комісія може продовжити призупинення ще на шість місяців.

79. Пропозиція, розглянута за процедурою спільного прийняття рішень, була прийнята Європейським парламентом у першому читанні 7 травня 2009 року і передана до Комісії та Ради.

80. На неофіційній зустрічі Ради юстиції та внутрішніх справ в Брюсселі 15 та 16 липня 2010 року бельгійське головування в Раді Європейського Союзу включило до порядку денного обмін думками щодо засобів створення до 2012 року єдиної процедури надання притулку та єдиного стандарту міжнародного захисту. Зокрема, обговорення зосередилось на тому, який пріоритет Рада повинна надати переговорам з переробки Дублінської постанови, та на тому, чи підтримають міністри включення статті про тимчасове призупинення.

81. Суд Європейських Співтовариств (Суд ЄС), який після набуття чинності Лісабонської угоди став Судом Європейського Союзу (СЄС), виніс одне рішення стосовно Дублінської постанови. У справі «*Petrosian*» (С-19/08, рішення від 29 січня 2009 року) він повинен був розтлумачити статтю 20 §§ 1 та 2 стосовно взяття на себе відповідальності за клопотання про надання притулку та розрахунку крайнього строку для здійснення передачі, якщо законодавство держави-члена, яка зробила запит, передбачало можливість подачі апеляції для отримання ефекту призупинення. СЄС постановив, що час починав перебігати з моменту прийняття рішення по суті запиту.

82. СЄС нещодавно отримав запит з апеляційного суду (Сполучене Королівство) про надання попереднього висновку стосовно тлумачення, яке слід надавати застереженню про суверенітет в Дублінській постанові (справа «*N.S.*», С-411/10).

(b) Директиви Європейського Союзу з питань надання притулку

83. Три інші європейські документи доповнюють Дублінську постанову.

84. *Директива 2003/9 від 27 січня 2003 року про встановлення мінімальних стандартів прийому шукачів притулку в державах-членах* («Директива про прийом»), що набула чинності в день її опублікування в Офіційному журналі (ОJ L 31 від 6.2.2003). Вона вимагає, щоб держави гарантували шукачам притулку:

- певні матеріальні умови прийому, у тому числі житло, їжу та одяг, в натуральній або в грошовій формі; грошова допомога повинна бути достатньою для захисту шукача притулку від крайньої нужденності;

- заходи із захисту єдності сім'ї;

- медичну та психологічну допомогу;
- надання доступу неповнолітнім до освіти, а також мовних курсів, якщо це потрібно їм для проходження нормального навчання у школі.

У 2007 році Європейська Комісія звернулася до Суду ЄС (зараз СЄС) з проханням розглянути питання, чи дотримувалась Греція своїх зобов'язань щодо прийому біженців. У рішенні від 19 квітня 2007 року (справа C-72/06) Суд ЄС постановив, що Греція не виконала своїх зобов'язань згідно з Директивою про прийом. Згодом грецькі органи влади здійснили транспозицію Директиви про прийом.

3 листопада 2009 року Європейська Комісія направила листа до Греції, повідомивши, що вона подала новий позов проти неї.

85. *Директива 2005/85 від 1 грудня 2005 року про мінімальні стандарти процедур в державах-членах з надання та позбавлення статусу біженця в державах-членах («Директива про процедури»), яка набула чинності в день її опублікування в Офіційному журналі (OJ L 326/13 від 13.12.2005), гарантує такі права:*

- клопотання про надання притулку не можна відхилити лише на тій підставі, що його не було подано при першій же нагоді. Крім того, клопотання повинні бути розглянуті індивідуально, об'єктивно та неупереджено;

- шукачі притулку мають право залишатися у державі-члені протягом розгляду їхніх клопотань;

- держави-члени повинні забезпечити прийняття рішень по клопотанням про надання притулку у письмовій формі та зазначення у рішенні мотивів у разі відхилення клопотання, з наданням у письмовій формі інформації про те, як оскаржити негативне рішення;

- шукачі притулку повинні бути проінформовані про послідуєчу процедуру, про їхні права та обов'язки, а також про результат рішення, прийнятого органом, що розглядав клопотання;

- у разі необхідності шукачі притулку повинні отримувати послуги перекладача для представлення їхньої справи в компетентних органах;

- шукачі притулку не повинні бути позбавлені можливості спілкуватися з ВКБ ООН. У цілому, держави-члени повинні надавати ВКБ ООН доступ до шукачів притулку, у тому числі затриманих, а також до інформації щодо клопотань про надання притулку та процедур, а також можливість викласти свою позицію у будь-якому компетентному органі;

- шукачі притулку повинні мати можливість ефективної консультації за свій рахунок із юристом. У разі негативного рішення, прийнятого відповідним органом, держава-член повинна, у разі вимоги, забезпечити надання безкоштовної юридичної допомоги. Це право може обмежуватись (вибір юриста обмежується спеціально призначеними національним законодавством юрисконсультами; апеляції обмежуються тими, які мають шанс на успіх; безкоштовна юридична допомога обмежується заявниками, які не мають достатніх засобів).

У лютому 2006 року Європейська Комісія порушила провадження проти Греції за невиконання нею зобов'язань, пов'язане з процедурними недоліками в грецькій системі надання притулку, і подала позов до Суду ЄС (зараз СЄС). Після здійснення транспозиції Директиви про процедури у грецьке законодавство в липні 2008 року справу було вилучено з реєстру.

24 червня 2010 року Європейська Комісія порушила в СЄС провадження проти Бельгії на тій підставі, що бельгійські органи влади не повністю здійснили

транспозицію Директиви про процедури, зокрема стосовно мінімальних зобов'язань щодо проведення індивідуальних співбесід.

У своїй пропозиції по переробці Директиви про процедури, представлений 21 жовтня 2009 року (СОМ(2009) 554, остаточна), Комісія передбачила посилення зобов'язання про інформування заявника. Вона також передбачала у подальшому повний перегляд рішень суду першої інстанції і зазначала, що поняття ефективного засобу правового захисту потребує перегляду як з питань фактів, так і з питань права. Крім того, вона внесла положення, спрямовані на надання апеляціям автоматичного ефекту призупинення. Запропоновані поправки були спрямовані на поліпшення узгодженості з судовою практикою, що розвивалася стосовно таких принципів, як право на захист, рівність сторін та право на ефективний судовий захист.

86. *Директива 2004/83 від 29 квітня 2004 року щодо мінімальних стандартів кваліфікації та статусу громадян третіх країн або осіб без громадянства у якості біженців або осіб, що потребують міжнародного захисту, та змісту надаваного захисту («Директива про кваліфікацію»)*. Вона набула чинності через 20 днів після її публікації в Офіційному журналі (OJ L 304 від 30.09.2004).

Ця директива містить ряд критеріїв для надання статусу біженця або статусу допоміжного захисту і встановлює права, пов'язані з кожним статусом. Вона запроваджує узгоджену систему тимчасового захисту осіб, на які не поширюється Женевська конвенція, але які, тим не менш, потребують міжнародного захисту, наприклад, жертви широкомасштабного насильства або громадянської війни.

Суд ЄС (зараз СЄС) виніс два рішення стосовно Директиви про кваліфікацію: від 17 лютого 2009 року у справі «*Elgafaji*» (C-465/07) та від 2 березня 2010 року у справі «*Salahadin Abdulla та інші*» (об'єднані справи C-175, 176, 178 та 179/08).

С. Застосовні документи Комісара Ради Європи з прав людини

87. На додаток до звітів, опублікованих після своєї поїздки до Греції (див. нижче, пункт 160), 19 вересня 2001 року Комісар опублікував рекомендацію «щодо прав іноземців, які бажають в'їхати на територію держави-члена Ради Європи, та виконання наказів про депортацію», яка, серед іншого, передбачає:

«1. Після прибуття на кордон держави-члена кожен має право, щоб до нього ставилися з повагою до його людської гідності, а не автоматично розглядали як злочинця або шахрая.

2. Після прибуття кожен, чие право на в'їзд оскаржується, повинен бути заслуханий, у разі необхідності - за допомогою перекладача, чийі послуги повинні бути оплачені державою прибуття, аби мати можливість, у разі необхідності, подати клопотання про надання притулку. Це повинно включати право на заведення справи після того, як особу було належним чином проінформовано про процедуру зрозумілою для неї мовою. Відтак, практика видворення «на воротах прибуття» стає неприйнятною.

3. Як правило, не повинно бути ніяких обмежень для свободи пересування. Якщо це можливо, утримання під вартою повинно замінюватись іншими наглядовими заходами, наприклад, закладом, порукою або іншими подібними заходами. Якщо утримання під вартою виявляється єдиним способом забезпечення фізичної присутності іноземця, воно не повинно систематично здійснюватись в поліцейській дільниці або у в'язниці, якщо лише немає іншої практичної альтернативи, і в такому разі воно повинне тривати не довше, ніж це абсолютно необхідно для організації передачі в спеціалізований центр.

...

9. Пересильні центри в жодному разі не повинні розглядатися в якості в'язниць.

...

11. Важливо, щоб право на судовий захист у розумінні статті 13 ЄКПЛ було гарантоване не тільки законом, але й також надавалось на практиці у випадках, коли особа стверджує, що компетентні органи порушили або можуть порушувати права, гарантовані ЄКПЛ. Право на ефективний засіб правового захисту має бути гарантовано кожному, хто бажає оскаржити наказ про видворення або вислання. Воно повинно передбачати можливість призупинення виконання наказу про вислання, принаймні у випадках, в яких стверджується порушення статей 2 або 3 ЄКПЛ».

III. ВІДПОВІДНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ТА ПРАКТИКА В ГРЕЦІЇ

A. Умови прийому шукачів притулку

1. Проживання

88. Умови прийому шукачів притулку в Греції регулюються, в першу чергу, Указом Президента («УП») № 220/2007, який транспонує Директиву про прийом. Положення цього документу, які стосуються цього рішення, можна резюмувати наступним чином.

89. Орган, відповідальний за прийом та розгляд клопотань про надання притулку, негайно та безкоштовно видає картку шукача притулку відразу ж після того, як стали відомі результати перевірки відбитків пальців, і в будь-якому разі не пізніше, ніж через три доби після подачі клопотання про надання притулку. Ця картка, відома як «рожева картка», дозволяє заявнику залишатися в Греції весь період, протягом якого розглядається його клопотання. Картка дійсна протягом шести місяців та поновлюється, доки не буде прийнято остаточне рішення (стаття 5 § 1).

90. Згідно зі статтею 12 §§ 1 та 3, компетентні органи повинні вжити належних заходів для того, щоб забезпечити шукачам притулку матеріальні умови прийому. Вони повинні гарантувати рівень життя, що відповідає їхньому стану здоров'я та буде достатнім для забезпечення їхнього існування та захисту їхніх основних прав. Ці заходи можуть підлягати умові, що відповідні особи є незаможними.

91. Шукач притулку, який не має місця проживання та засобів для оплати житла, за заявою компетентних органів розміщується в пересильному центрі або в іншому місці (стаття 6 § 2). Згідно з інформацією, наданою Міністерством охорони здоров'я та соціальної солідарності Греції, в 2009 році в різних частинах країни існувало чотирнадцять пересильних центрів для шукачів притулку, загалом на 935 місць. Шість з них були зарезервовані для бездоглядних неповнолітніх.

92. Шукачам притулку, які бажають працювати, видаються тимчасові дозволи на працевлаштування у відповідності з умовами, викладеними в УП № 189/1998 (стаття 10 § 1 УП № 220/2007). Стаття 4 с) УП 189/1998 вимагає, щоб компетентний орган видав дозвіл після того, як переконається, що відповідна робота не зацікавила «грецького громадянина, громадянина Європейського Союзу, особу, що має статус біженця, особу, що має грецьке походження, тощо».

93. Шукачі притулку мають доступ до програм професійної підготовки на тих же умовах, що й громадяни Греції (стаття 11).

94. Шукачі притулку мають право на безоплатну медичну допомогу та стаціонарне лікування, якщо вони не мають фінансових засобів та жодним чином не застраховані. Швидка допомога також безкоштовна (стаття 14 УП № 220/2007).

2. Затримання

95. Якщо адміністративне видворення іноземця дозволяється в силу статті 76(1) Закону № 3386/2005 (див. нижче, пункт 119), а такий іноземець підозрюється в намірі сховатися від правосуддя, вважається загрозою для громадського порядку або перешкоджає в підготовці процедури з його повернення або видворення, можливе його тимчасове затримання до прийняття протягом трьох діб рішення про видворення (стаття 76(2)). До набуття закону 3772/2009 чинності адміністративне затримання тривало до трьох місяців. Зараз воно триває до шести місяців, а в деяких випадках воно може бути продовжено до дванадцяти місяців.

96. Апеляція проти видворення до Верховного адміністративного суду не призупиняє затримання (стаття 77 Закону № 3386/2005).

97. У разі застосування статті 76(1) після прибуття до Афінського міжнародного аеропорту, відповідні особи поміщуються у центр затримання, розташований поруч з аеропортом. В інших районах країни вони утримуються або в центрах затримання шукачів притулку, або в поліцейських відділках.

98. Згідно зі статтею 13 § 1 УП № 90/2008, подача клопотання про надання притулку не є кримінальним правопорушенням, а відтак не може виправдовувати утримання заявника під вартою, навіть якщо він прибув до країни нелегально.

В. Процедура надання притулку

1. Застосовні положення

99. Положення, застосовні до клопотання заявника про надання притулку, містяться в наступних указах президента: УП № 61/1999 про надання статусу біженця та його відкликання та видворення іноземця, про дозвіл на проживання для членів сім'ї та про шляхи співпраці з ВКБ ООН та УП № 90/2008 про транспонування Директиви про процедури 2005/85, з поправками, внесеними УП № 81/2009.

(а) Доступ до процедури

100. Всі громадяни третіх країн чи особи без громадянства мають право клопотати про надання притулку. Органи влади, відповідальні за отримання та розгляд клопотань, мають переконатися, що всі повнолітні особи можуть здійснити своє право на подачу клопотання за умови, що вони особисто прибудуть до таких органів (стаття 4 § 1 УП № 90/2008).

101. Органи влади негайно інформують шукачів притулку про їхні права та обов'язки, забезпечивши їх брошурою на мові, яку вони розуміють, яка описує процедуру розгляду клопотань про надання притулку та права і обов'язки шукача притулку. Якщо шукач притулку не розуміє мови, використаної в бланках, або є неграмотним, його інформують в усній формі за допомогою перекладача (стаття 1 § 6 УП 61/1999 та стаття 8 § 1 а) УП № 90/2008).

102. Інформаційну брошуру було розроблено у співпраці з ВКБ ООН; вона існує на шести мовах (арабській, англійській, французькій, грецькій, перській та турецькій).

103. Якщо шукачі притулку прибувають до Афінського міжнародного аеропорту, то обов'язок надати цю інформацію лежить на службі безпеки, що

знаходиться в аеропорту. Переклад забезпечується перекладачами штаб-квартири поліції Аттики, неурядовими організаціями та співробітниками аеропорту.

104. Шукачі притулку повинні співпрацювати з відповідними органами (стаття 9 § 1 УП № 90/2008). Зокрема, вони повинні інформувати їх про будь-яку зміну адреси (стаття 6 § 1 УП № 220/2007).

105. Якщо шукачі притулку не подали в аеропорту клопотання про надання притулку, вони повинні з цією метою з'явитися в суботу до Управління у справах іноземців при штаб-квартирі поліції Аттики. Після набуття чинності УП № 81/2009 (стаття 1) подачу клопотань про надання притулку було розосереджено між п'ятдесят двома штаб-квартирами поліції в різних частинах країни.

106. Шукачі притулку, які подали клопотання про надання притулку в аеропорту, повинні прибути протягом трьох днів до штаб-квартири поліції Аттики, щоб повідомити про своє місце проживання.

107. Потім їх запрошують до штаб-квартири поліції для особистої співбесіди, під час якої вони можуть мати представника. Співбесіда проводиться за допомогою перекладача, а відповідна особа повинна підтвердити всю інформацію, що міститься у клопотанні, та надати дані про свою особу, шлях прибуття до Греції та мотиви, по яким вона втекла зі своєї країни походження (стаття 10 § 1 УП № 90/2008).

(b) Розгляд клопотання про надання притулку по першій інстанції

108. До 2009 року після проведення співбесіди офіцер поліції, що проводив співбесіду, передавав клопотання про надання притулку до одного із трьох консультативних комітетів з питань біженців при Міністерстві громадського порядку (нині - Міністерство громадського захисту) для отримання висновку. До складу цих комітетів входили офіцери поліції та представники муніципалітетів, а в деяких випадках ВКБ ООН приймав участь у якості спостерігача. Комітет, до якого було надіслано клопотання, надсилав свій висновок у формі внутрішнього звіту до штаб-квартири поліції Аттики, яка приймала рішення.

109. УП № 81/2009 передбачає децентралізацію розгляду по першій інстанції клопотань про надання притулку і створення консультативних комітетів з питань біженців при всіх п'ятдесяти двох штаб-квартирах поліції по країні (стаття 3). Сама процедура розгляду не змінилася, однак тепер вона проводиться у всіх п'ятдесяти двох штаб-квартирах поліції в різних регіонах.

110. Рішення приймаються на індивідуальній основі після ретельного, об'єктивного та неупередженого розгляду. Компетентні органи збираються та оцінюють точну і докладну інформацію з надійних джерел, наприклад, інформацію ВКБ ООН про загальну ситуацію в країні походження (стаття 6 § 2 УП № 90/2008). Як і на кожному етапі процедури, заявники забезпечуються послугами перекладача за рахунок держави (стаття 8 § 1 b) УП 90/2008).

111. Вони мають право консультуватися з юристами або іншими радниками за свій рахунок (стаття 11 § 1 УП № 90/2008).

112. Рішення вручається заявнику або його адвокату чи законному представнику (стаття 8 § 1 d) УП № 90/2008). На цей рахунок пункт 10 брошури зазначає наступне:

«... [Рожева] картка повинна зазначати повідомлене Вами місце проживання або пересильний центр, призначений Вам для перебування. Коли рішення буде прийняте, воно буде надіслане на повідомлену Вами адресу, тому важливо без зволікань повідомляти поліцію про будь-яку зміну адреси».

113. Якщо адреса невідома, рішення направляється до муніципалітету, в якому знаходиться головний офіс служби, в якій було подане клопотання про надання притулку, і де воно вивішується на муніципальній дошці оголошень, а також надсилається до відома ВКБ ООН (стаття 7 § 2 УП № 90/2008).

114. Інформація надається мовою, яку, як можна розумно припустити, шукач притулку розуміє, якщо він не має представника та юридичної допомоги (стаття 8 § 1 е) УП 90/2008).

(с) Апеляції проти негативних рішень

115. До 2009 року консультативні комітети з питань біженців розглядали по другій інстанції заяви про надання притулку, якщо вони були відхилені (стаття 25 УП № 90/2008). ВКБ ООН брав участь у цих комітетах (стаття 26 УП № 90/2008). Після цього можна було звернутися до Верховного адміністративного суду за скасуванням рішення. Стаття 5 УП № 81/2009 скасувала функцію другої інстанції консультативних комітетів з питань біженців. З 2009 року апеляції проти рішення першої інстанції подаються до Верховного адміністративного суду. У липні 2009 року ВКБ ООН вирішив, що він більше не братиме участі у процедурі.

116. Якщо заявник ще не отримав відповідну інформацію у письмовому вигляді, рішення про відхилення клопотання повинно зазначити можливість подачі апеляції, відповідний процесуальний строк та наслідки його пропуску (статті 7 § 3 та 8 § 1 е) УП 90/2008).

117. Апеляції до Верховного адміністративного суду не призупиняють виконання наказу про видворення, виданого після винесення рішення про відхилення клопотання про надання притулку. Однак іноземці мають право оскаржити наказ про депортацію протягом п'яти днів з моменту отримання повідомлення про нього. Рішення потім приймається протягом трьох робочих днів з дня подачі апеляції. Цей тип апеляції не зупиняє виконання рішення про видворення. Якщо рішення про утримання під вартою та депортацію було прийнято одночасно, апеляція призупиняє депортацію, але не утримання під вартою (стаття 77 Закону № 3386/2005).

118. Шукачі притулку мають право на отримання юридичної допомоги для подачі апеляційних скарг до Верховного адміністративного суду за умови, що апеляційні скарги не є явно неприйнятними або необґрунтованими (стаття 11 § 2 УП № 90/2008).

(d) Захист проти видворення

119. Закон № 3386/2005 з поправками, внесеними Законом № 3772/2009 (стаття 76(1) с)), дозволяє адміністративне видворення іноземця, зокрема, якщо його присутність в Греції становить загрозу для громадського порядку або національної безпеки. Вважається, що іноземці становлять таку загрозу, якщо проти них триває кримінальне провадження за злочин, який карається позбавленням волі на строк більше трьох місяців. Незаконний виїзд з країни з підробленим паспортом або іншим проїзним документом є кримінальним злочином відповідно до статей 83(1) і 87(7) Закону № 3386/2005.

120. Проте на шукачів притулку та біженців цей закон не поширюється (статті 1 с) і 79 d)). Шукачі притулку можуть залишатися в країні, доки не буде завершена адміністративна процедура розгляду їхнього клопотання, і не можуть бути

видворені будь-яким іншим шляхом (стаття 1 § 1 УП № 61/1999 та стаття 5 § 1 УП № 90/2008).

(е) Дозвіл залишитись з гуманітарних міркувань та допоміжний захист

121. У виняткових випадках, зокрема з гуманітарних міркувань, міністр громадського порядку (нині - міністр громадського захисту) може дозволити тимчасове перебування іноземця, чиє клопотання про надання статусу біженця було відхилено, допоки він не матиме можливості залишити країну (стаття 25(6) Закону № 1975/1991). Якщо такий дозвіл було надано з гуманітарних міркувань, критеріями, які беруться до уваги, є: об'єктивна неможливість видворення або повернення до країни походження з причин форс-мажору, наприклад, серйозних проблем зі здоров'ям, міжнародного бойкоту країни походження, громадянських конфліктів з масовими порушеннями прав людини або ризику поведіння, забороненого статтею 3 Конвенції, що може мати місце в країні походження (стаття 8 § 2 УП № 61/1999). У цьому останньому випадку Верховний адміністративний суд вважає, що прийняття до уваги ризиків за статтею 3 Конвенції є не правом, а обов'язком адміністративних органів (див., наприклад, рішення №№ 4055/2008 та 434/2009).

122. Також згідно з УП № 96/2008, який транспонує Директиву 2004/83/ЄР про мінімальні стандарти кваліфікації та статусу громадян третіх країн або осіб без громадянства у якості біженців або осіб, що потребують міжнародного захисту, та змісту надаваного захисту, може бути наданий допоміжний захист.

(ф) Поточна реформа процедури надання притулку

123. Після проведення парламентських виборів, що відбулися в Греції в жовтні 2009 року, новий уряд створив комітет експертів для надання висновку про реформування системи надання притулку в Греції. Комітету, до складу якого увійшли експерти з міністерств цивільної оборони, внутрішніх справ та охорони здоров'я, ВКБ ООН, Ради Греції з питань біженців та офісу Омбудсмана, а також вчені, було доручено запропонувати зміни до чинного законодавства та практики і внести пропозиції щодо складу та методів роботи нового цивільного органу, який розглядатиме клопотання про надання притулку та складатиметься не з офіцерів поліції, як сьогодні, а з державних службовців. Також передбачається відновити апеляційну функцію консультативних комітетів з питань біженців.

124. 22 грудня 2009 року пропозиції експертної комісії були представлені в уряд Греції; наразі готується законопроект. За словами прем'єр-міністра Греції Георгіоса Папандреу (George Papandreou), який виступав 20 січня 2010 року на прес-конференції за участю Верховного Комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців Антоніу Гутерріша (Antonio Guterres), переслідуваною метою є реформування законодавчої бази «для її приведення у відповідність з Конвенцією про статус біженців 1951 року та з європейським правом».

2. Статистичні дані щодо надання притулку в Греції

125. Згідно зі статистичними даними, опублікованими ВКБ ООН, в 2008 році Греція опинилася на сьомому місці в списку держав-членів Європейського Союзу щодо кількості отриманих клопотань про надання притулку; в цілому ж у той рік було подано 19880 клопотань (в порівнянні з 15930 в 2009 році) (*Півні та*

тенденції стосовно притулку в промислово розвинених країнах, 2009). У 2009 році 88% іноземних громадян потрапили до Європейського Союзу через Грецію.

126. У 2008 році ВКБ ООН повідомив, що частка успіху у першій інстанції (частка позитивних рішень по відношенню до всіх прийнятих рішень) складала 0,04% для статусу біженця за Женевською конвенцією (одиннадцять чоловік) та 0,06% для гуманітарних цілей або допоміжного захисту (вісімнадцять чоловік) (ВКБ ООН, *Спостереження щодо Греції як країни притулку*, 2009). Проти негативних рішень було подано 12095 апеляцій. Їхнім результатом було те, що 25 осіб отримали статус біженця за Женевською конвенцією, а 11 осіб - з гуманітарних міркувань або допоміжний захист. Що стосується апеляцій, то частка успіху становила, відповідно, 2,87% та 1,26%. Для порівняння, в 2008 році середня частка успіху в першій інстанції складала 36,2% в п'яти з шести країн, які разом з Грецією отримують найбільшу кількість клопотань (Франція, Великобританія, Італія, Швеція та Німеччина) (ВКБ ООН, *Глобальні тенденції 2008 року: біженці, шукачі притулку, репатріанти, змушені переселенці та особи без громадянства*).

127. До 2009 року 95% клопотань про надання притулку розглядалися штаб-квартирою поліції Аттики. Оскільки обробку клопотань про надання притулку було розосереджено по штаб-квартирах поліції по всій країні, штаб-квартира поліції Аттики розглядала близько 79% клопотань.

IV. ВІДПОВІДНЕ ПРАВО І ПРАКТИКА В БЕЛЬГІЇ

128. Закон про іноземців передбачає різні етапи процедури надання притулку. Що стосується «дублінських» шукачів притулку, то відповідні положення можна викласти наступним чином.

A. Управління у справах іноземців

129. Управління у справах іноземців є адміністративним органом, відповідальним за реєстрацію клопотань про надання притулку після перевірки в базі даних «Євродак». Воно також відповідальне за проведення співбесід з шукачами притулку стосовно їхніх даних для визначення того, чи є Бельгія державою, яка згідно з Дублінською постановою повинна розглядати клопотання про надання притулку. Ці аспекти процедури регулюються статтею 51/5 Закону про іноземців.

130. Після проведення співбесіди Управління у справах іноземців заповнює «дублінську» форму запиту. Ця форма містить розділи із загальною інформацією про шукачів притулку та більш конкретні дані про те, як вони прибули до Бельгії, про стан їхнього здоров'я та мотиви прибуття до Бельгії. Положення про те, що шукачі притулку мають отримувати допомогу юриста під час проведення співбесіди, немає.

131. Якщо Управління у справах іноземців вважає, що Бельгія відповідальна за розгляд клопотання (позитивне рішення) згідно з дублінськими критеріями або в силу застосування спеціальних положень, або тому, що підійшов крайній строк для передачі, воно пересилає клопотання до Управління Верховного Комісара у справах біженців та осіб без громадянства («УВКБОГ») - бельгійського органу, відповідального за розгляд клопотань про надання притулку.

132. Якщо Управління у справах іноземців вважає, що Бельгія не відповідальна за розгляд клопотання (негативне рішення), воно надсилає запит до держави, відповідальної за розгляд клопотання. Якщо ця держава прямо або мовчазно погоджується, Управління у справах іноземців відхиляє клопотання про надання притулку та приймає рішення про відмову у видачі дозволу на проживання, а також видає наказ залишити країну.

133. Негативні рішення, що передбачають передачу шукачів притулку, повинні бути вмотивовані. Якщо передача здійснюється до Греції, мотивація наказу залишити країну посиляється на презумпцію, що Греція дотримується своїх європейських та міжнародних зобов'язань у питаннях надання притулку, а також на той факт, що застосування застереження про суверенітет не є обов'язковим за Дублінською постановою. У деяких випадках зазначається, що заявник не надав доказів, які свідчили б про конкретні наслідки загальної ситуації для його індивідуальної ситуації.

134. Точних статистичних даних щодо визначення, в якій пропорції Управління у справах іноземців застосовує застереження про суверенітет, немає. Прийняті позитивні рішення цього не уточнюють. З даних, наведених у щорічному звіті Управління у справах іноземців за 2009 рік, вбачається максимум те, що в 2009 році Бельгія надіслала 1116 запитів до інших держав-членів про взяття на себе відповідальності за розгляд клопотань про надання притулку, 420 з яких стосувались Греції, і що в цілому 166 клопотань були передані до УВКБОГ.

135. Поки з'ясовується, яка держава є відповідальною за розгляд клопотання, іноземець може утримуватись або бути затриманим в певному місці, допоки це є суворо необхідним, але не більше одного місяця.

В. Палата з апеляцій іноземців

136. Рішення, прийняті Управлінням у справах іноземців стосовно місця перебування, можуть бути оскаржені в апеляційному порядку до Палати з апеляцій іноземців. Палата з апеляцій іноземців - це адміністративний суд, встановлений Законом від 15 вересня 2006 року про реформування Державної ради та створення Палати з апеляцій іноземців. Вона прийняла на себе повноваження Державної ради у спорах, що стосуються іноземців, а також повноваження Постійної ради з апеляцій біженців.

137. Апеляції проти наказів залишити країну не мають ефекту призупинення. Закон окремо передбачає можливість подачі клопотання про призупинення виконання такого рішення. Таке клопотання про призупинення виконання повинне бути подане до подачі апеляції проти рішення або, найпізніше, одночасно з такою подачею.

1. Призупинення виконання за надзвичайно терміновою процедурою

138. У силу статті 39/82 Закону про іноземців, у разі, коли стверджується безпосередня небезпека, може бути подане клопотання про призупинення виконання рішення про видворення з країни за надзвичайно терміновою процедурою. Палата з апеляцій іноземців задовольняє клопотання, якщо вважатиме, що зазначені підстави є досить серйозними для того, щоб виправдати скасування оскаржуваного рішення, і якщо негайне виконання рішення може викликати серйозну, практично непоправну шкоду відповідній особі. Клопотання

про призупинення виконання має бути подане не пізніше, ніж через п'ять днів, але не раніше, ніж через три робочі дні після отримання повідомлення про рішення про видворення. До набуття 25 травня 2009 року чинності закону від 6 травня 2009 року строк подачі складав двадцять чотири години. Клопотання про призупинення виконання за надзвичайно терміновою процедурою призупиняє виконання рішення про видворення.

139. Стаття 39/82(4) передбачає, що клопотання про призупинення виконання за надзвичайно терміновою процедурою повинне бути розглянуте протягом сорока восьми годин з моменту його надходження до Палати з апеляцій іноземців. Якщо голова підрозділу або відповідний суддя не прийме рішення протягом цього часу, Перший голова або Голова повинні бути про це проінформовані і повинні забезпечити прийняття рішення протягом сімдесяти двох годин після отримання клопотання. Вони можуть навіть самостійно розглянути справу та прийняти рішення.

140. Згідно з судовою практикою, встановленою Державною радою та застосованою Палатою з апеляцій іноземців, позбавлення волі є достатньою підставою для того, щоб встановити неминучий характер ризику, навіть якщо відправлення не було фактично заплановано.

2. Розгляд по суті

141. Далі Палата з апеляцій іноземців переходить до розгляду законності оскаржуваного рішення відповідно до статті 39/2(2) Закону про іноземців, перевіряючи, чи ґрунтується рішення адміністративного органу на фактах, що містяться в адміністративному файлі, чи не допустив він при тлумаченні фактів в частині зазначення матеріальних та процесуальних мотивів прийняття рішення явної помилки в їхній оцінці, чи дотримався він основних процесуальних вимог або передбачених законом формальностей, невиконання яких може призвести до визнання рішення недійсним, та чи не перевищив він свої повноваження або чи не зловжив ними (див., наприклад, Палата з апеляцій іноземців, рішення № 14.175 від 31 липня 2008 року).

142. Якщо клопотання про призупинення виконання відхиляється, а заявник депортується, розгляд по суті справи продовжується. Проте Палата з апеляцій іноземців може відхилити апеляції проти наказу залишити країну на тій підставі, що оскільки заявники більше не знаходяться в країні, вони вже не мають ніякої зацікавленості в оскарженні такого рішення (рішення № 28.233 від 29 травня 2009 року; див. також рішення № 34.177 від 16 листопада 2009 року).

3. Практика Палати з апеляцій іноземців в «дублінських» справах

143. Перші справи, в яких шукачі притулку повідомили про труднощі в отриманні доступу до процедури надання притулку в Греції, датуються квітнем 2008 року. У своєму рішенні № 9.796 від 10 квітня 2008 року Палата з апеляцій іноземців призупинила виконання «дублінської» передачі до Греції за надзвичайно терміновою процедурою, оскільки грецькі органи влади не відреагували на надісланий їм запит про взяття на себе відповідальності за клопотання про надання притулку, а Управління у справах іноземців не зверталось за отриманням індивідуальних гарантій. Палата з апеляцій іноземців встановила, що мовчазна згода не надавала достатніх гарантій ефективного розгляду грецькими органами влади клопотання про надання притулку. Проте з березня 2009 року Управління у

справах іноземців більше не звертається за такими гарантіями і приймає свої рішення на підставі мовчазної згоди. Палата з апеляцій іноземців більше не ставить цей підхід під питання, вважаючи, що Греція транспонувала Директиви про кваліфікацію та процедури.

144. При вивченні мотивів, по яким був прийнятий наказ покинути країну, Палата з апеляцій іноземців у першу чергу бере до уваги факти, встановлені Управлінням у справах іноземців під час «дублінської» співбесіди та занесені до адміністративного дос'є. Якщо згодом у листі до Управління у справах іноземців під час «дублінського» процесу розгляду або в апеляції проти наказу залишити країну були надані докази, включаючи документи загального характеру, вони часто не враховуються Палатою з апеляцій іноземців на тій підставі, що вони не були надані своєчасно або тому що вони не є достовірними з огляду на те, що шукач притулку не послався на них у своїх заявах в Управлінні у справах іноземців (див., наприклад, рішення № 41.482 від 9 квітня 2010 року, і № 41.351 від 1 квітня 2010 року).

145. У справах, в яких Палата з апеляцій іноземців взяла до уваги міжнародні звіти, які були надані «дублінськими» шукачами притулку, і які підтверджують ризик порушення статті 3 Конвенції у зв'язку з недоліками в процедурі надання притулку і умовами утримання під вартою та прийому в Греції, її практика різнилася за висновками, які можна з неї зробити.

146. Деякі підрозділи часто схильні брати до уваги загальну ситуацію в Греції. Наприклад, у рішеннях №№ 12.004 та 12.005 від 29 травня 2008 року Рада визнала, що Управління у справах іноземців повинно було розглянути твердження про жорстоке поводження в Греції:

«Заявник завчасно повідомив іншу сторону, що його передача до Греції становитиме, на його думку, порушення статті 3 Конвенції, зокрема у зв'язку з нелюдським і таким, що принижує гідність, поводженням, яке, за його твердженнями, було до нього застосоване, і яке безсумнівно знову буде до нього застосоване в Греції. ... Рада відзначає, що заявник, стверджуючи, що у разі його передачі до Греції, він наражатиметься на ризик нелюдського і такого, що принижує гідність, поводження, забороненого статтею 3 Конвенції, та базуючи свої аргументи на надійних документальних джерелах, які він надав іншій стороні, сформулював чітке і докладне заперечення щодо важливих аспектів його передачі до Греції. Тому інша сторона повинна була відповісти у своєму рішенні на це заперечення, щоб виконати свої зобов'язання стосовно належного мотивування рішення».

147. Подібно цьому, в рішенні № 25.962 від 10 квітня 2009 року Палата з апеляцій іноземців призупинила виконання передачі до Греції, надавши наступні аргументи:

«Рада вважає, що дані звіту від 4 лютого 2009 року Комісара Ради Європи з прав людини, (...), та фотографії, що ілюструють зазначену у ньому інформацію про умови утримання під вартою шукачів притулку, є особливо важливими. ... Хоча звіт був опублікований після рішень Ради та Європейського суду з прав людини, згаданих у прийнятому рішенні, його зміст досить чітко свідчить, що незважаючи на свої нещодавні зусилля щодо дотримання належних європейських стандартів у питаннях надання притулку та основних прав шукачів притулку, грецькі органи влади поки що не можуть забезпечити шукачам притулку мінімальні умови прийому або процесуальні гарантії».

148. Інші підрозділи прийняли інший підхід, який полягає у взятті до уваги того факту, що заявник не продемонстрував зв'язку між загальною ситуацією в Греції та його особистою ситуацією. Наприклад, у рішенні № 37.916 від 27 лютого 2009 року, в якому було відхилене клопотання про призупинення виконання передачі до Греції, Палата з апеляцій іноземців зазначила:

[Переклад Секретаріату]

«Надана заявником загальна інформація, що міститься у його досьє, в основному стосується положення іноземців, які шукають міжнародного захисту в Греції, обставин, за яких вони передаються та приймаються в Греції, як з ними поводяться, і яким чином в Греції функціонує та застосовується процедура надання притулку. Матеріали не встановлюють ніякого конкретного зв'язку, який би засвідчив, що зазначені недоліки призведуть до того, що Греція порушить своє зобов'язання щодо невидворення іноземців, які, як і заявник, були передані до неї ... Беручи до уваги вищезазначене, заявник не довів, що виконання оскаржуваного рішення наразить його на небезпеку фактично непоправної шкоди».

149. У 2009 році в трьох справах ці ж самі підрозділи прийняли протилежний підхід і вирішили призупинити передачі до Афін, вважаючи, що у своїх доводах Управління у справах іноземців повинно було взяти до уваги інформацію про загальну ситуацію в Греції. Це рішення №№ 25.959 і 25.960 від 10 квітня 2009 року, та № 28.804 від 17 червня 2009 року.

150. З метою гармонізації судової практики, Голова Палати з апеляцій іноземців скликав 26 березня 2010 року пленарне засідання, яке прийняло три рішення (рішення №№ 40.963, 40.964 та 10.965), аргументацію яких можна резюмувати наступним чином:

- Греція є членом Європейського Союзу, що керується верховенством права, учасниця Конвенції та Женевської конвенції, та зобов'язана дотримуватись законодавства Співтовариства в питаннях надання притулку;
- на підставі принципу довіри всередині Співтовариства, слід припустити, що відповідна держава дотримуватиметься своїх зобов'язань (посилання на практику Суду у справі «*K.R.S. проти Сполученого Королівства*» (рішення про прийнятність), № 32733/08, ECHR 2008-...);
- для того, щоб спростувати таке припущення, заявник повинен конкретно продемонструвати існування реального ризику того, що в країні, до якої він передається, його буде піддано поводженню, забороненому статтею 3 Конвенції;
- простого посилання на загальні звіти з надійних джерел, які свідчать про існування проблем прийому або практики видворення, або самого факту, що існуюча в державі-члені Європейського Союзу процедура надання притулку має недоліки, недостатньо для того, щоб продемонструвати існування такого ризику.

151. По суті, така ж сама аргументація міститься і в рішеннях Палати з апеляцій іноземців, яка розглядає апеляції про скасування рішень. Зокрема, після оголошення апеляції неприйнятною в частині, що стосується наказу покинути країну, на підставі того, що заявника вже було передано, вищезазначене рішення № 28.233 від 29 травня 2009 року далі проаналізувало скарги заявника за Конвенцією - зокрема, за статтею 3 - і відхилило апеляцію на підставі того, що заявник не продемонстрував жодного конкретного зв'язку між загальною ситуацією в Греції та його особистою ситуацією.

С. Державна рада

152. Положення, що стосуються передачі справ до Державної ради та її повноважень, містяться в законах про Державну раду, узгоджені 12 січня 1973 року.

153. Адвокат може подати адміністративну апеляцію до Державної ради протягом тридцяти днів з дати повідомлення про рішення Палати з апеляцій іноземців.

154. Якщо апеляція буде розглядатися Державною радою, вона повинна бути визнана прийнятною. Вона буде визнана прийнятною, якщо вона не є явно непринятною або позбавленою мети; якщо стверджується, що мало місце порушення закону або недотримання суттєвих процесуальних вимог або встановлених законом формальностей, невиконання яких може призвести до визнання рішення недійсним, за умови, що твердження не є явно необґрунтованим, а стверджувана помилка могла вплинути на рішення і є достатньою для виправдання його скасування; або якщо її розгляд необхідний для забезпечення узгодженості судової практики.

155. Ця процедура не має ефекту призупинення. Як правило, Державна рада приймає рішення щодо прийнятності заяви протягом восьми днів.

156. Якщо заяву визнано прийнятною, Державна рада приймає рішення протягом шести місяців і може скасувати рішення Палати з апеляцій іноземців за порушення закону або за недотримання істотних процесуальних вимог або встановлених законом формальностей, невиконання яких може призвести до визнання рішення недійсним.

157. Рішення, які згадуються у матеріалах справи, свідчать, що Державна рада не ставить під сумнів описаний вище підхід Палати з апеляцій іноземців і вважає, що питання за статтею 13 Конвенції не виникає (див., наприклад, рішення № 5115 від 15 грудня 2009 року).

D. Суди

158. Рішення, прийняті Управлінням у справах іноземців стосовно затримання (накази про утримання заявників під вартою в певному місці та накази про їхнє повторне затримання), можуть бути оскаржені до суду. При розгляді клопотань про звільнення апеляційний суд Брюсселя (відділ звинувачень) розробив судову практику, яка бере до уваги ризику, на які наражатимуться відповідні особи, якщо їх повернуть до Греції, а також висновок Суду про те, що Греція порушувала свої зобов'язання за статтею 3 («*S.D. проти Греції*», № 53541/07, від 11 червня 2009 року, та «*Tabesh проти Греції*», № 8256/07, від 26 листопада 2009 року).

V. МІЖНАРОДНІ МАТЕРІАЛИ, ЩО ОПИСУЮТЬ УМОВИ УТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ ТА УМОВИ ПРИЙОМУ ШУКАЧІВ ПРИТУЛКУ, А ТАКОЖ ПРОЦЕДУРУ НАДАННЯ ПРИТУЛКУ В ГРЕЦІЇ

A. Звіти, опубліковані після 2006 року

159. Після 2006 року регулярно публікувались звіти національних, міжнародних та неурядових організацій, в яких засуджувались умови прийому шукачів притулку в Греції.

160. Нижче наведений список найбільш важливих звітів:

- Європейський комітет проти катувань, після його візиту до Греції з 27 серпня по 9 вересня 2005 року, від 20 грудня 2006 року;
- Звіт делегації Комітету з питань цивільних свобод, правосуддя та внутрішніх справ (LIBE) про свій візит до Греції (Самос та Афіни), Європейський парламент, від 17 липня 2007 року;

- Про Асил (Pro Asyl), «Правда може бути гіркою, але її треба сказати: положення біженців в Егейському морі та дії грецької берегової охорони», жовтень 2007 року;
- ВКБ ООН, «Притулок в Європейському Союзі. Дослідження щодо імплементації Директиви про кваліфікацію», листопад 2007 року;
- Європейський комітет з попередження катувань, після його візиту до Грецію з 20 по 27 лютого 2007, від 8 лютого 2008 року;
- Міжнародна амністія, «Греція: шукачам притулку тут не місце», 27 лютого 2008 року;
- Європейська рада у справах біженців та вигнанців («ЄРБВ»), «Греція в центрі уваги: лотерея ЄС по отриманню притулку знаходиться під обстрілом», від 3 квітня 2008 року;
- Норвезька організація шукачів притулку («НОШП»), «Азартні ігри з правом на притулок в Європі - грецька політика надання притулку та Дублінська постанова II», від 9 квітня 2008 року;
- ВКБ ООН, «Позиція щодо повернення шукачів притулку до Греції за Дублінською постановою», від 15 квітня 2008 року;
- Г'юман Райтс Вотч (Human Rights Watch), «Застрягли у обертових дверях: іракці та інші шукачі притулку та мігранти на грецько-турецькому вході до Європейського Союзу», листопад 2008 року;
- Кландестіно (Clandestino), «Нелегальна міграція: підраховуючи незліченне; дані та тенденції в Європі», грудень 2008 року;
- Г'юман Райтс Вотч, «Залишені напризволяще», грудень 2008 року;
- Сімад (Simade), «Право на притулок: «дублінці»-II; юридичний шлях шукачів притулку підлягає реадмісії згідно з Дублінською постановою II», грудень 2008 року;
- Комісар Ради Європи з прав людини пан Т. Хаммарберг, звіт, підготовлений за підсумками візиту до Греції з 8 по 10 грудня 2008 року, від 4 лютого 2009 року;
- Грецька Рада у справах біженців, «Дублінська дилема - «Зміщення тягарів та піддавання шукачів притулку небезпеці»», від 23 лютого 2009 року;
- Європейський комітет з попередження катувань, звіт, підготовлений після його візиту до Греції з 23 по 28 вересня 2008 року, від 30 червня 2009 року;
- Австрійські Червоний Хрест та Карітас, «Становище осіб, повернених Австрією до Греції згідно з Дублінською постановою. Звіт спільної місії по встановленню фактів до Греції (23-28 травня 2009)», серпень 2009 року;
- Норвезький гелсінський комітет («НГК»), НОШП та «Aitima», «Через задні двері: Дублінська постанова II та незаконні депортації з Греції», жовтень 2009 року;
- Г'юман Райтс Вотч, «Греція: небезпечні та негостинні береги», жовтень 2009 року;
- ВКБ ООН, «Спостереження про Грецію як про країну притулку», грудень 2009 року;
- Міжнародна амністія, «Пастка Дублінської постанови II: передача «дублінських» шукачів притулку до Греції», березень 2010 року;
- Національна комісія з прав людини (Греція), «Умови утримання під вартою в поліцейських відділках та місцях утримання під вартою іноземців», квітень 2010 року;
- Міжнародна амністія, «Нелегальні мігранти та шукачі притулку часто утримуються під вартою у незадовільних умовах», липень 2010 року.

В. Умови утримання під вартою

161. Згадані вище звіти свідчать про систематичну практику утримання під вартою шукачів притулку в Греції від кількох днів до кількох місяців після їхнього прибуття. Практика стосується як шукачів притулку, які прибувають вперше до Греції, так і тих, кого було повернуто державою-членом Європейського Союзу згідно з Дублінською постановою. Свідки повідомляють, що ніякої інформації про причини затримання не надається.

162. Усі центри, відвідані органами та організаціями, які випустили перераховані вище звіти, демонструють подібну ситуацію в різному ступені тяжкості: перенаселеність, бруд, недостатність простору, відсутність провітрювання, мало або зовсім ніякої можливості для прогулянок, відсутність місць відпочинку, недостатність матраців, брудні матраци, відсутність вільного доступу до туалетів, неналежні санітарні умови, відсутність можливості побути на одинці, обмежена медична допомога. Багато з опитаних осіб також скаржилися на образи, зокрема расистські, з боку персоналу і на застосування фізичного насильства з боку охоронців.

163. Так, після свого візиту до Греції з 27 серпня по 9 вересня 2005 року Комітет з попередження катувань (КПК) повідомив:

«Будівля нового спеціального центру утримання під вартою іноземців (...) була можливістю для Греції прийняти підхід, який би більше відповідав розробленим в Європі нормам та стандартам. На жаль, органи влади зберегли для осіб, які не є ані засудженими, ані підозрюваними у скоєнні кримінального злочину, і які, як було описано багатьма грецькими співрозмовниками, часто пережили жакливі подорожі на шляху до Греції, тюремний підхід, часто із застарілими умовами та без забезпечення їх цілеспрямованою діяльністю та мінімальною медичною допомогою».

У лютому 2007 року КПК перевірів 24 поліцейські відділки та пересильні центри для мігрантів, що підпорядковуються Міністерству громадського порядку, та дійшов висновку, що «особи, позбавлені волі правоохоронними органами у Греції, наражаються на реальний ризик жорстокого поводження». Він зазначив:

«[З останнього візиту КПК до Греції в 2005 році] не відбулось жодного покращення стосовно поводження з особами, затриманими правоохоронними органами. Делегація КПК ще раз почула значну кількість скарг на жорстоке поводження з затриманими з боку співробітників правоохоронних органів. Більшість скарг стосувалось ляпасів, ударів, стусанів й ударів кийками, нанесених під час арешту або під час допиту співробітниками поліції. (...) У деяких випадках лікарі делегації виявили, що скарги про жорстоке поводження з боку співробітників правоохоронних органів відповідали травмам, які мали затримані».

У листопаді 2008 року організація «Г'юман Райтс Вотч» висловила занепокоєння наступним чином:

«Хоча грецька поліція не забезпечила Г'юман Райтс Вотч безперешкодну можливість здійснення оцінки умов утримання в місцях, які ми просили відвідати, ми мали змогу отримати свідчення в'язнів, які малюють тривожну картину жорстокого поводження з боку поліції, перенаселеності і антисанітарних умов, зокрема в місцях, які нам не дозволили відвідати, наприклад, прикордонні поліцейські відділки, аеропорт, Венна (Venna) та Мітіліні. Описані у трьох попередніх розділах цього звіту умови утримання під вартою та зловживання поліцією безумовно складають нелюдське і таке, що принижує гідність, поводження».

У своєму звіті, датованому груднем 2008 року, організація «Сімад» зазначила:

«У 2003 році 1000 осіб прибуло до Лесбосу; у 2007 році їх вже було 6000, а за перші вісім місяців 2008 року - 10000 осіб. (...) Група демонстрантів чекає на нас: скандуючи «ні - кордону, ні - нації, ні - депортації», близько десяти з них вимагають закриття цього місця затримання. Руки просовуються через огорожу, просячи допомоги. Три великих клітки, в кожній з яких знаходяться 85 осіб:

афганці, палестинці, сомалійці, замкнені протягом цілого дня в жахливому убозтві. У кінці грецького літа прохолодно, але люди сплять на голій бетонній підлозі. Відчувається сильний сморід, який нагадує мені тимчасові пересильні зони в зоні очікування аеропорту Руассі (Roissy) (...). Більшість чоловіків тут знаходяться протягом кількох днів, а деякі - протягом місяця. Вони не розуміють, чому вони тут. Чоловіки відокремлені від жінок та дітей. Я піднімаюся на другий поверх: чоловік з Шрі-Ланки з інфекційним захворюванням утримується в ізоляції в невеликій кабінці. Відкритим є лише ангар, де утримуються жінки та діти. Є ліжка, але їх недостатньо, тому на голій бетонній підлозі настелені матраци. Зараз кінець літа, але всі скаржаться, що їм холодно та не вистачає ковдр. Остання в'язниця - для неповнолітніх. Таких там двадцять п'ять (...).

У своєму звіті, датованому лютим 2009 року, Комісар Ради Європи з прав людини зазначив:

«У ході зустрічі з Комісаром, компетентні органи департаменту Еврос (Evros) повідомили його, що станом на 1 грудня 2008 року в цьому департаменті нараховувалось 449 нелегальних мігрантів, яких поліція тримала в шести різних місцях утримання під вартою. П'ять найбільш поширених громадянств осіб стосувались Іраку (215), Афганістану (62), Грузії (49), Пакистану (37) та Палестини (27). 9 грудня 2008 року на момент візиту Комісара у двох окремих схожих на склади камерах затримання прикордонної станції Ферес, відкритої у 2000 році, знаходилося 45 молодих чоловіків - затриманих нелегальних мігрантів, більшість з яких були іракцями (...). Фактично вони були битком набиті в кімнати, вони спали і стояли на матрацах, настелених на підлозі та цементній платформі один біля одного. Умови в ванних кімнатах були огидливими. Деякі затримані мали видимі шкірні висипання на руках, а один босоногий чоловік скаржився, що компетентні органи не забезпечили його взуттям та чистим одягом. (...) 9 грудня 2008 року поліцейські органи повідомили Комісара, що в Кіпріносі (Філакіо) (Kyprios (Fylakio)) перебувало 320 ув'язнених у семи камерах затриманих, більшість з них були громадянами Іраку та Афганістану».

164. У серпні та вересні 2005 року КПК відвідав центр утримання під вартою, розташований поруч з Афінським міжнародним аеропортом. Він зазначив:

«Умови в окремому тюремному корпусі викликають занепокоєність делегації КПК. Кожна камера (розмірами 9,5 м²) офіційно розрахована на п'ять чоловік, що вже забагато. Насправді ж, реєстри засвідчили, що у багатьох випадках, наприклад, у травні та червні 2005 року, заповнюваність сягала шести і навіть дев'яти осіб на камеру. З огляду камер вбачалося, що спочатку вони були розраховані на одну людину, оскільки в камерах була лише одна бетонна основа у формі ліжка - звичайно, на ніч в таких камерах не повинно поміщуватись більше трьох осіб, а ще краще - двох. Санітарні умови знаходились поза межами камер, і делегація почула багато скарг про те, що конвой не швидко реагував на прохання пустити в туалет; крім того, можливість сходити в душ була вкрай обмеженою, а п'ять чоловік з однієї камери стверджували, що не були в душі сім днів; сильний задушливий сморід поту дозволяв повірити в їхні твердження. Делегація також зустрілася з чоловіком, який провів півтора місяці в одній з камер, не маючи можливості змінити одяг, без доступу до свіжого повітря, без можливості фізичних вправ та без будь-якої цілеспрямованої діяльності».

Після свого візиту до Греції у 2007 році КПК зазначив, що ніяких покращень щодо поведження із затриманими особами не відбулося, і повідомив про випадки поганого поведження з боку співробітників поліції у депортаційній камері Афінського міжнародного аеропорту:

«В ізоляторі для іноземців Петру Ралі громадянин Бангладеш стверджував, що супроводжуючі його офіцери поліції били його руками та ногами у депортаційній камері Афінського міжнародного аеропорту після того, як він відмовився від депортації. Він також стверджував, що вони стиснули його горло, вдавлювали свої пальці в його очниці, крутили його руки за спиною та били його по задній частині ніг, сідницях та в живіт, після чого він втратив свідомість. Під час огляду одним з медиків-членів делегації були виявлені наступні тілесні пошкодження: невелике садно (близько 0,3 см) на нижній губі і червоний лінійний забій на лівій щоці під оком (2 см), який складався із двох саден; дифузні райони пурпурних синців на обох сторонах чола та червонуватий синець (2 см) в центрі грудей; набряк на щитовидному хрящі на передній поверхні шиї та зовнішні набряки верхніх частин обох рук; на правій нозі, нижче та збоку від колінної чашечки, дифузний район пурпурних синців та червонуватий район (близько 2x2 см) в її проксимальній частині.

165. Під час візитів в жовтні 2009 року та в травні 2010 року Міжнародна амністія наступним чином описала центр утримання під вартою, розташований поруч з аеропортом:

«Центр розділений на три корпуси. Перший складається з трьох камер, кожна приблизно 7 м². У кожній камері є одне вікно, а корпус має два окремі туалети та душові. Другий складається з трьох великих камер, кожна приблизно 50 м². У коридорі поза межами камер є окремий туалет. Третій корпус складається з дев'яти дуже малих камер, кожна приблизно 10 м². Камери розміщені в один ряд, з невеликим коридором, в якому встановлений картковий телефон. На протилежному боці коридору знаходяться два туалети та дві душові.

Під час візиту в жовтні 2009 року представники Міжнародної амністії мали змогу побачити перші два корпуси, в яких тримались репатріанти згідно з Дублінською постановою II та інші шукачі притулку. Делегати зазначили, що затримані утримувались в умовах великої переповненості, і що фізичні умови були неадекватними. Багато шукачів притулку повідомили, що працівники поліції словесно ображали їх.

Під час візиту організації в травні 2010 року представникам Міжнародної амністії було дозволено відвідати всі три корпуси. Органи поліції повідомили делегатів, що перший корпус використовувався для затримання репатріантів згідно з Дублінською постановою II та інших шукачів притулку, другий - для утримання нелегальних мігрантів-жінок, засуджених за спробу залишити Грецію з фальшивими документами, а третій - для затримання нелегальних мігрантів-чоловіків, засуджених за спробу залишити Грецію з фальшивими документами.

Під час візиту у травні 2010 року в першому корпусі знаходилось сім шукачів притулку (шість чоловіків та одна жінка) і жодного репатріанта згідно з Дублінською постановою II. У другому корпусі в одній камері утримувалось 15 жінок, три з них були вагітними. Одна з вагітних жінок скаржилася кілька разів, що вона не могла дихати і просила, щоб їй дали можливість вийти з камери. В іншій камері знаходився чоловік з травмованою ногою. Особи, які утримувалися в першому та другому корпусі, сказали представникам Міжнародної амністії, що поліція рідко відкривала двері в їхніх корпусі. У результаті вони не мали доступу до охолоджувача води, розташованого зовні, і були змушені пити воду з туалетів. Під час візиту приблизно 145 затриманих тримались у третьому корпусі в умовах переповненості. Серед них делегати знайшли репатріанта згідно з Дублінською постановою II. Всього було дев'ять камер. Делегати мали можливість побачити дві камери, в кожній з яких було лише одне ліжко (бетонна основа з матрацом зверху) і від 14 до 17 осіб. Матраців не вистачало, тому затримані спали на підлозі. З огляду на перенаселеність та наявність матраців на підлозі, простору для переміщення не було. Затримані розповіли Міжнародній амністії, що через нестачу місця вони не могли всі одночасно лягти спати. Хоча оглянуті камери мали вікна, переповненість була такою, що провітрювання не вистачало. Духота в камерах була нестерпною.

Особи, затримані в третьому корпусі, розповіли Міжнародній амністії, що співробітники поліції не дозволяли їм ходити в коридорі поза межами їхніх камер, і що в них були серйозні труднощі в отриманні дозволу сходити в туалет. Під час візиту організації затримані стукали у двері камер та відчайдушно просили поліцію, щоб їх пустили в туалет. Делегати Міжнародної амністії зазначили, що деякі особи, яким було дозволено сходити в туалет, тримали в руках наполовину заповнені або майже повні пластикові пляшки з сечею. Органи поліції визнали, що в кожній камері затримані використовували пластикові пляшки для туалетних потреб, які вони спорожняли, коли їм дозволяли сходити в туалет. Делегати також відзначили, що туалети були брудними, а дві душові не мали ані дверей, ані завіси, а відтак й можливості забезпечення особистого простору.

Органи поліції Афіського аеропорту повідомили Міжнародну амністію, що винесення вироків у вигляді ув'язнення нелегальним мігрантам або шукачам притулку, які були заарештовані в аеропорту за використання сфальшованих документів, та які не могли оплатити судові витрати, сприяло переповненості центру утримання під вартою.

Під час свого візиту організація відзначила повну відсутність у всіх секторах таких предметів гігієни, як мило, шампунь та туалетний папір. Крім того, багато затриманих розповіли делегатам, що вони не мали доступу до свого багажу, а тому вони не мали особистих речей, у тому числі зміни одягу. Деякі говорили, що в результаті вони носили той самий одяг протягом кількох тижнів. Крім того, не було жодної можливості робити фізичні вправи на дворі. Дві особи скаржилися, що вони не

мали доступу до своїх ліків, оскільки ті знаходились у їхньому багажі. Подібні повідомлення були отримані і під час візиту в жовтні 2009 року. Крім того, занепокоєність щодо доступу до медичної допомоги не змінилась з жовтня 2009 року. Компетентні органи аеропорту повідомили Міжнародну амністію, що постійного лікаря в центрі утримання під вартою не було, а медичну допомогу надавали лише на прохання затриманого, зателефонувавши до лікарів аеропорту з надання невідкладної допомоги».

166. Після свого візиту 30 квітня 2010 року організація «Лікарі без кордонів - Греція» оприлюднила звіт, який також описував переповненість центру утримання під вартою (300 затриманих) та жахливі санітарно-гігієнічні умови. У трьох камерах для сімей, які були розраховані на вісім-дванадцять осіб, перебувало 155 чоловік без провітрювання та лише з трьома туалетами та душами.

С. Умови проживання

167. За словами людей, опитаних для звітів, перерахованих вище в пункті 160, після звільнення шукачів притулку практика різнилась. Їм надавали рожеву картку або безпосередньо в Афінському міжнародному аеропорту, або їм було наказано прибути до штаб-квартири поліції Аттики, щоб там її отримати. Інколи тим, хто прибув до Греції вперше, відразу видавався наказ залишити країну протягом кількох днів. Якщо вони прибули і були затримані в інших районах країни, то практика була більш послідовною і полягала у видачі їм наказу залишити країну і відправленні їх до великих міст, наприклад, Афін або Патрів.

168. У будь-якому випадку вбачається, що їм не надається жодної інформації стосовно житла. Зокрема, опитані повідомили, що їм ніхто не говорив, що вони повинні повідомити органи влади про те, що їм ніде жити, що є необхідною умовою для того, щоб органи влади спробувати підшукати їм певне житло.

169. Ті, хто не має сім'ї або стосунків у Греції і не може дозволити собі оплачувати квартиру, сплять просто неба. У результаті багато бездомних шукачів притулку, в основному самотні чоловіки, але також і сім'ї, незаконно зайняли громадські місця, наприклад, тимчасовий табір в Патрах, який був евакуйований та знесений в липні 2009 року, або старий апеляційний суд та деякі парки в Афінах.

170. Багато опитаних говорили про постійний стан страху, що на них нападуть або пограбують, та повної убогості, породженої їхньою ситуацією (труднощі у пошуку їжі, відсутність доступу до санітарних умов, тощо).

171. Як правило, існування відповідних осіб залежить від громадського суспільства, Червоного Хреста та деяких релігійних установ.

172. Вбачається, що наявність рожевої картки не є перевагою для отримання допомоги з боку держави, а отримання тимчасового дозволу на працевлаштування пов'язане з великими бюрократичними перешкодами. Наприклад, щоб отримати податковий номер, заявник повинен довести, що він має постійне місце проживання, що фактично виключає бездомних з ринку працевлаштування. Крім того, вбачається, що медичні заклади не знають про своє зобов'язання надавати шукачам притулку безкоштовну медичну допомогу або про додаткові ризики для здоров'я, з якими ці люди стикаються.

У листопаді 2008 року організація «Г'юман Райтс Вотч» повідомила:

«Шукачі притулку різних національностей, яким вдалося отримати та зберегти свої червоні картки, мають мало надії на те, щоб отримати підтримку з боку уряду протягом часто тривалого періоду розгляду їхніх клопотань. Ті з них, хто є бездомними та знедоленими, часто не мають житла та інших основних форм соціальної допомоги, частково тому що приймальні центри Греції

розраховані лише на 770 найбільш нужденних і обездолених шукачів притулку. Хоча 3 з 10 приймальних центрів зарезервовані для безпритульних дітей, Г'юман Райтс Вотч зустрічала, зокрема, безпритульних дітей, які жили на вулицях, в парках і в занедбаних будівлях через відсутність житла та інших соціальних послуг. 15-річний нігерійський хлопчик був зареєстрований у поліції, але на момент проведення Г'юман Райтс Вотч співбесіди з ним він жив на вулиці без будь-якої допомоги: «У мене все ще немає де жити. Юристи призначили мені зустріч для того, щоб я отримав житло. Зараз я сплю просто неба. Я ніде не живу. Мені холодно. Я не відчуваю себе безпечно. Я гуляю до 1 або 2 години ночі, а потім знаходжу парк, в якому й сплю». Норвезька організація шукачів притулку (НОШП), Норвезький гельсінський комітет і Грецький гельсінський монітор разом повідомили в квітні 2008 року про розміщення та соціальні умови, які чекають на репатріантів, що повертаються до Греції згідно з Дублінською постановою II, встановивши, що велика кількість реальних місць, доступних для таких знедолених шукачів притулку, були «нікчемними», а умови в декількох центрах з розміщення - «плачевними». Вони зазначили, що «більшість шукачів притулку залишаються без будь-якої соціальної допомоги стосовно розміщення та/або інших форм соціальної допомоги. Фактично, Греція є країною, в якій шукачі притулку та біженці майже повністю залишені напризволяще».

D. Процедура надання притулку

1. Доступ до процедури надання притулку

173. Звіти, згадані вище в пункті 160, описують численні перешкоди, які перекривають доступ до процедури надання притулку або роблять її на практиці дуже важкою як для тих, хто вперше прибув до Афінського міжнародного аеропорту, так і для тих, кого було передано через нього згідно з Дублінською постановою.

174. Інформація, отримана міжнародними організаціями та неурядовими організаціями з перших рук, а також відповідні висновки, можна узагальнити таким чином.

175. Безпосередньо через службу безпеки в міжнародному аеропорту подається дуже мало клопотань про надання притулку у зв'язку з браком персоналу, але також у деяких випадках і через відсутність інформації про те, що ця служба взагалі існує.

176. Після прибуття до аеропорту шукачі притулку часто відразу поміщуються під варту до тих пір, поки їхню ситуацію не буде встановлено.

177. Після звільнення тим, хто прибув до Греції вперше, іноді видається наказ залишити країну, надрукований грецькою мовою, без попереднього інформування їх про можливість подачі клопотання про надання притулку або зв'язатись з адвокатом з цією метою. Відомі навіть такі випадки, коли особи, яких було повернуто згідно з Дублінською постановою, та які звернулися за наданням притулку після свого першого прибуття до Греції, отримали наказ залишити країну на тій підставі, що під час їхньої відсутності пройшли всі строки для подачі апеляції.

178. В Афінському аеропорту кілька організацій повідомили, що інформаційна брошура про процедуру надання притулку не завжди видається особам, повернутим згідно з Дублінською постановою. Також їм не надається будь-яка інша інформація про процедури та граничні строки або про можливість зв'язатись з адвокатом або неурядовою організацією для отримання юридичної допомоги.

179. Навпаки, поліція використовує «хитрощі» для того, щоб відговорити їх від використання процедури. Наприклад, кілька свідків повідомили, що поліцейські змусили їх повірити, що повідомлення адреси є абсолютною передумовою для того, щоб розпочати процедуру.

180. Триденний граничний строк, який надається шукачам притулку для прибуття до поліції, насправді на практиці є занадто коротким. Відповідні відділки практично недоступні через кількість людей, які чекають в черзі, та через те, що клопотання про надання притулку може бути подане тільки один день протягом тижня. Крім того, критерії відбору для допуску до будівлі є свавільними, а стандартного механізму надання пріоритету бажаним увійти до будівлі, щоб подати клопотання про надання притулку, немає. Існують випадки, коли у призначений день приходять тисячі людей, але на певний тиждень реєструється лише від 300 до 350 заяв. У даний час реєструється близько двадцяти заяв на день, у той час як близько 2000 чоловік чекають на вулиці для виконання різних формальностей. Це призводить до дуже довгого чекання для отримання призначення на першу співбесіду.

181. У зв'язку з явно недостатнім забезпеченням перекладу перша співбесіда часто проводиться мовою, незрозумілою шукачу притулку. Співбесіди є поверхневими та фактично обмежені тим, що шукача притулку питають, чому він прибув до Греції, без жодного з'ясування ситуації в країні походження. Крім того, у відсутність надання юридичної допомоги заявники не можуть дозволити собі найняти адвоката і дуже рідко супроводжуються адвокатом.

182. Щодо доступу до Суду, то хоча будь-який шукач притулку може теоретично подати заяву до Суду та клопотати про застосування правила 39 Регламенту Суду, вбачається, що згадані вище недоліки настільки значні, що доступ шукачів притулку до Суду є практично неможливим. Це може пояснити невелику кількість заяв, отриманих Судом від шукачів притулку, та невелику кількість клопотань про застосування тимчасових заходів проти Греції.

2. Процедура розгляду заяв про надання притулку

183. Перераховані вище звіти також засуджують недоліки в процедурі розгляду клопотань про надання притулку.

184. У переважній більшості випадків клопотання відхиляються у першій інстанції, тому що вважається, що їх було подано з економічних міркувань. Дослідження, проведене ВКБ ООН в 2010 році, показує, що з 202 рішень, прийнятих по першій інстанції, 201 було негативним та було викладене у стереотипній формі, без будь-якої інформації про країну походження, без пояснення фактів, на яких рішення базувалось, та без юридичного обґрунтування.

185. Звіти засуджують відсутність професійної підготовки, кваліфікації та/або компетенції з боку співробітників поліції, відповідальних за розгляд клопотань про надання притулку. За даними ВКБ ООН, у 2008 році лише 11 з 65 офіцерів штаб-квартири поліції Аттики, відповідальних за розгляд клопотань про надання притулку, були фахівцями в питаннях надання притулку.

186. Згідно з деякими джерелами, не було незвичним й те, що про прийняте рішення, яким клопотання було відхилене, та в якому зазначався строк для його оскарження, повідомлялось у документі, написаному грецькою мовою, під час видачі або поновлення рожевої картки. Оскільки картки поновлювались кожні шість місяців, шукачі притулку не розуміли, що їхні клопотання насправді були відхилені і що вони мають право на апеляцію. Проте, якщо вони не скористалися нею в установлений строк, їх виключали з процедури, а тому вони ставали нелегалами і наражались на ризик арешту та поміщення під варту в очікуванні видворення.

187. Комісар Ради Європи з прав людини та ВКБ ООН також підкреслили, що порядок повідомлення «осіб без зазначеної адреси» не працює на практиці. Відтак, багато шукачів притулку не могли стежити за ходом розгляду їхніх клопотань та пропускали процесуальні строки.

188. Час, необхідний для розгляду клопотань про надання притулку у першій та апеляційній інстанціях, дуже довгий. За даними ВКБ ООН, в липні 2009 року затримки негативно відзначились на 6145 справах у першій інстанції та 42700 справах в апеляції. Згідно з інформацією, надісланою Комісару Міністерством громадського захисту Греції, в лютому 2010 року загальна кількість заяв про надання притулку, що очікували на прийняття рішення, досягла 44650.

3. Засоби правового захисту

189. Протестуючи, зокрема, проти скасування в 2009 році функції другої інстанції, яку мали консультативні комітети з питань біженців (див. вище, пункт 115), ВКБ ООН оголосив у прес-релізі від 17 липня 2009 року, що він більше не буде брати участь у процедурі надання притулку в Греції.

190. Що стосується апеляцій до Верховного адміністративного суду, то звіти, згадані вище у пункті 160, засудили надмірну тривалість судового розгляду. За даними Комісара Ради Європи з прав людини, на даний момент середня тривалість становить п'ять з половиною років. Вони також підкреслюють, що апеляція проти негативного рішення автоматично не призупиняє наказ покинути країну, і що для того, щоб призупинити його виконання, необхідно розпочати окреме провадження. Воно може тривати від десяти днів до чотирьох років. Крім того, вони вважають, що перегляд, який здійснюється Верховним адміністративним судом, не є достатньо широким для того, щоб охопити суттєві деталі скарг, які заявляють про порушення Конвенції.

191. Нарешті вони відзначають, що на практиці система надання правової допомоги для подачі апеляції до Верховного адміністративного суду не працює. Їй перешкоджає небажання та, як результат, недостатня кількість юристів у реєстрі надання правової допомоги через тривалість судового розгляду та затримки у їхній винагороді.

4. Ризик видворення

192. Ризик видворення грецькими органами влади шукачів притулку - або опосередковано до Туреччини, або прямо до країни походження - є предметом постійного занепокоєння. У звітах, зазначених вище у пункті 161, а також у пресі, регулярно повідомлялось про цю практику, зазначаючи, що грецькі органи влади депортують, іноді разом, як шукачів притулку, які ще не подали клопотання про надання притулку, так і тих, чиї клопотання були зареєстровані, і які отримали рожеві картки. Видворення до Туреччини здійснюються або за односторонньої ініціативи грецьких компетентних органів на кордоні з Туреччиною, або в рамках угоди про реадмісію між Грецією та Туреччиною. Було встановлено, що деякі особи, видворені таким чином, були потім повернуті турецькими органами влади до Афганістану без розгляду їхнього клопотання про надання притулку.

193. Кілька звітів виділяють серйозну небезпеку видворення відразу ж після прийняття рішення про відхилення клопотання про надання притулку, оскільки апеляція до Верховного адміністративного суду не має автоматичного ефекту призупинення.

5. Лист ВКБ ООН від 2 квітня 2009 року

194. 2 квітня 2009 року ВКБ ООН надіслав листа міністру міграції та політики з надання притулку Бельгії, критикуючи недоліки в системі надання притулку та умови прийому шукачів притулку в Греції та рекомендуючи призупинити передачі до Греції. Копію листа було надіслано до Управління у справах іноземців. У листі було зазначено наступне (витяги):

«ВКБ ООН відомо, що Суд у своєму рішенні у справі *«K.R.S. проти Сполученого Королівства»* ... нещодавно встановив, що передача шукачів притулку до Греції не представляла загрози видворення для цілей статті 3 Конвенції. Тим не менш, Суд не виносив рішення про дотримання Грецією своїх зобов'язань згідно з міжнародним правом біженців. Зокрема, Суд нічого не сказав про те, чи відповідали умови прийому шукачів притулку регіональним та міжнародним стандартами захисту прав людини, чи мали шукачі притулку доступ до справедливого розгляду своїх клопотань про надання притулку або навіть чи могли біженці ефективно здійснювати свої права за Женевською конвенцією. ВКБ ООН вважає, що все ще ні».

195. Лист закінчувався наступним чином:

«У зв'язку з зазначеними вище підставами, ВКБ ООН залишає в силі свою оцінку грецької системи надання притулку та рекомендації, сформульовані в його позиції, датованій квітнем 2008 року, а саме, що уряди повинні утримуватися від передачі шукачів притулку до Греції та повинні самі розглядати клопотання про надання притулку згідно зі статтею 3 § 2 Дублінської постанови».

VI. МІЖНАРОДНІ ДОКУМЕНТИ, ЩО ОПИСУЮТЬ СИТУАЦІЮ В АФГАНІСТАНІ

196. З 1979 року Афганістан був втягнутий у збройний конфлікт. Нинішня ситуація має витoki з громадянської війни 1994-2001 років, у ході якої моджахеди (ветерани антирадянського опору; багато його лідерів зараз займають державні посади) боролися з рухом Талібан, та з наслідків нападів 11 вересня 2001 року в Сполучених Штатах.

197. За даними ВКБ ООН («Керівництво з оцінки потреб в міжнародному захисті шукачів притулку з Афганістану», датоване липнем 2009 року, яке замінило Інструкцію, датовану груднем 2007 року), ситуацію в Афганістані можна охарактеризувати як посилення збройного конфлікту, що супроводжується серйозними і широко поширеними цільовими порушеннями прав людини. Уряд та його міжнародні союзники протистоять групі бойовиків, включаючи Талібан, Ісламську партію Афганістану та Аль-Каїду. Складний комплекс законних та незаконних збройних формувань і організованих злочинних груп також відіграє значну роль у конфлікті. Незважаючи на зусилля по проведенню реформ, Афганістан як і раніше стикається з широко поширеною корупцією, відсутністю належної правової процедури та неефективним відправленням правосуддя. Порушення прав людини рідко розглядаються або виправляються в рамках системи правосуддя, а безкарність залишається повсюдно. Поступове зміцнення релігійного консерватизму чинить тиск на уряд та парламент з метою урізування основних прав та свобод.

198. У вищезгаданому документі ВКБ ООН зазначає, що більшість боїв все ще знаходиться в південній та південно-східній частині країни. На півдні в провінціях Гільменд (Helmand) та Кандагар (Kandahar) опорні пункти талібів залишаються ареною запеклих боїв. Конфлікт, що вирує в південних, південно-східних та східних регіонах, витіснив населення та призвів до численних жертв серед цивільного населення.

199. Існує все більше й більше доказів того, що особи, які здійснюють або мають здійснювати урядові проекти, а також неурядові організації та цивільні фірми, які фактично співпрацюють або мають співпрацювати з міжнародними силами в Афганістані, зіштовхуються з дуже високим ризиком того, що вони стануть мішенню антиурядових угруповань.

200. Що стосується можливості внутрішнього переселення, то ВКБ ООН відзначає, що жоден регіон Афганістану не є безпечним, і що навіть якщо б такий знайшли, до нього не можливо дістатися, оскільки багато головних автомагістралей в Афганістані небезпечні.

201. У Кабулі ситуація погіршилася. Зростання економічної еміграції чинить все більший тиск на ринок праці та на такі ресурси, як інфраструктура, земля та питна вода. Ситуація ускладнюється постійною посухою, в результаті чого поширюються пов'язані з водою захворювання. Повальне безробіття та неповна зайнятість обмежують можливості багатьох людей задовольняти свої основні потреби.

202. У цілому, ВКБ ООН вважає внутрішнє переселення у якості розумного альтернативного рішення, якщо захист особи у районі переселення може бути забезпечений її родиною в широкому сенсі, громадою або племінним союзом. Тим не менш, ці форми захисту обмежені районами, в яких існують родинні або племінні зв'язки. Навіть у таких ситуаціях необхідний індивідуальний аналіз, оскільки традиційні соціальні зв'язки в країні були стерті тридцятирічною війною, масовим переселенням біженців та зростаючим масовим залишенням сіл.

203. Беручи до уваги рекомендації, що містяться в цих інструкціях, бельгійський орган, відповідальний за розгляд клопотань про надання притулку (УВКБОГ, див. вище, пункт 131), зазначав у документі, датованому лютим 2010 року та який має назву «Політика Управління Верховного Комісара у справах біженців та осіб без громадянства щодо шукачів притулку з Афганістану», що він надав захист великій кількості афганських шукачів притулку з особливо небезпечних районів.

ПРАВО

204. Приймаючи до уваги обставини справи, Суд вважає доцільним спочатку розглянути скарги заявника проти Греції, а потім - проти Бельгії.

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ГРЕЦІЄЮ СТАТТІ 3 КОНВЕНЦІЇ У ЗВ'ЯЗКУ З УМОВАМИ УТРИМАННЯ ЗАЯВНИКА ПІД ВАРТОЮ

205. Заявник стверджував, що умови його утримання під вартою в Афінському міжнародному аеропорту складали нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження, у розумінні статті 3 Конвенції, яка передбачає наступне:

«Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню».

А. Доводи сторін

1. Заявник

206. Заявник скаржився про обидва періоди утримання під вартою: перший - з 15 по 18 червня 2009 року, після свого прибуття до Афінського міжнародного аеропорту, та другий - з 1 по 7 серпня 2009 року, після арешту в аеропорту. Він стверджував, що умови утримання під вартою в центрі, розташованому поруч з Афінським міжнародним аеропортом, були настільки жахливими, що вони були рівносильні нелюдському і такому, що принижує гідність, поводженню. Заявник описав умови свого утримання в такий спосіб: він був замкнений в маленькій камері разом з двадцятьма іншими особами, охоронці пускали його в туалет лише на свій розсуд, йому не дозволяли виходити на свіже повітря, йому давали дуже мало їжі, і йому доводилося спати на брудному матраці або на голій підлозі. Крім того, він скаржився, що під час свого другого періоду утримання під вартою охоронці побили його.

2. Уряд Греції

207. Уряд не погодився, що права заявника за статтею 3 були порушені під час його утримання під вартою. Заявник не навів жодних доказів того, що він піддався нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню.

208. На відміну від опису, наданого заявником, уряд зазначив, що пересильний центр був належно обладнаним для короткотермінового перебування центром, спеціально призначеним для шукачів притулку, в якому їх належним чином годували.

209. У своїх зауваженнях, наданих у відповідь на питання, поставлені Судом під час слухання справи Великою палатою, уряд надав більш докладну інформацію про розташування та устаткування центру. Він має корпус, призначений для шукачів притулку та який складається з трьох камер, десяти ліжок та двох туалетів. Шукачі притулку та особи, які очікували на депортацію, перебували в одній камері, в якій знаходився публічний телефон та водний фонтанчик. Заявник перебував в ній в червні 2009 року в очікуванні отримання рожевої картки.

210. Уряд заявив, що в серпні 2009 року заявник утримувався в корпусі центру, що знаходився окремо від корпусу, розрахованого на шукачів притулку, та який був призначений для іноземців, які скоїли кримінальний злочин. Відповідні особи перебували на площі 110 м², на якій знаходилось дев'ять кімнат і два туалети. Там також знаходився публічний телефон та водний фонтанчик.

211. Нарешті, уряд акцентував на короткій тривалості періодів утримання під вартою та на обставинах другого періоду, які були результатом не подачі заявником клопотання про надання притулку, а скоєння ним злочину під час спроби залишити Грецію з підробленими документами.

В. Зауваження Комісара Ради Європи з прав людини та Управління Верховного Комісара Організації Об'єднаннях Націй у справах біженців, які брали участь у справі в якості третьої сторони

212. Комісар зазначив, що «Лікарі без кордонів - Греція» проінформували його (див. вище, пункт 166) про умови утримання під вартою в центрі, розташованому поруч з аеропортом.

213. ВКБ ООН відвідав центр в травні 2010 року і виявив, що умови утримання в ньому були неприйнятними: відсутність свіжого повітря, можливості прогулянок на свіжому повітрі та туалетів в камерах.

С. Оцінка Суду

1. Прийнятність

214. Суд вважає, що скарга заявника за статтею 3 Конвенції щодо умов його утримання під вартою в Греції піднімає складні питання права та фактів, визначення яких вимагає розгляду справи по суті.

215. Звідси випливає, що ця частина скарги не є явно необґрунтованою у розумінні статті 35 § 3 Конвенції. Не є вона непринятною і з будь-яких інших підстав. Тому її слід визнати прийнятною.

2. Суть

(а) Резюмування загальних засад

216. Суд повторює, що позбавлення волі іноземців, що супроводжується належними гарантіями з боку відповідних осіб, є прийнятним лише для того, щоб держави могли запобігти незаконній імміграції при виконанні своїх міжнародних зобов'язань, зокрема в рамках Женевської конвенції про статус біженців 1951 року та Європейської конвенції з прав людини. Законний інтерес держав у припиненні зростаючої кількості спроб обійти імміграційні обмеження не повинен позбавляти шукачів притулку захисту, наданого цими конвенціями (див. рішення у справі «*Amuur проти Франції*» від 25 червня 1996 року, § 43, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-III).

217. У справах, в яких Суд повинен розглянути відповідність форми та методу виконання цього запобіжного заходу положенням Конвенції, він повинен розглянути конкретні ситуації відповідних осіб (див. рішення у справі «*Riad ta Idiab проти Бельгії*», №№ 29787/03 та 29810/03, § 100, ECHR-2008 ... (витяги)).

218. Держави повинні приділяти особливу увагу статті 3 Конвенції, яка закріплює одну з основних цінностей демократичного суспільства і забороняє за будь-яких обставин катування або нелюдське чи таке, що принижує гідність, поводження або покарання, незалежно від обставин та поведінки жертви (див. рішення у справі «*Labita проти Італії*», № 26772/95, § 119, ECHR 2000-IV).

219. У низці справ Суд постановив, що для того, щоб потрапити у сферу застосування статті 3, жорстоке поводження повинне досягти мінімального рівня жорстокості. Оцінка цього мінімуму є відносною і залежить від усіх обставин справи, а саме - тривалості поводження та його фізичних або психічних наслідків, а в деяких випадках також і від статі, віку та стану здоров'я жертви (див., наприклад, рішення у справі «*Kudla проти Польщі*» [ВП], № 30210/96, § 91, ECHR 2000-XI).

220. Суд вважає поводження «нелюдським», якщо воно було «умисним, застосовувалось багато годин поспіль і спричинило або тілесні ушкодження, або інтенсивні фізичні або психічні страждання».

Поводження вважається «таким, що принижує гідність», якщо воно ображає або принижує людину, демонструє зневагу або приниження її людської гідності, або викликає почуття страху, страждання або неповноцінності, здатні зламати моральний та фізичний опір людини (там само, § 92, та рішення у справі «*Pretty*

проти *Сполученого Королівства*», № 2346/02, § 52, ECHR 2002-III). Може бути достатньо і того, що жертву було принижено в її власних очах, навіть якщо й не на очах інших (див., серед інших джерел, рішення у справі «*Tyler проти Сполученого Королівства*» від 25 квітня 1978 року, § 32, Series A no. 26). Нарешті, хоча питання про те, чи мало поводження на меті принизити або образити жертву, є одним з факторів, які слід брати до уваги, відсутність такої мети не може остаточно виключити визнання порушення статті 3 (див. рішення у справі «*Peers проти Греції*», № 28524/95, § 74, ECHR 2001-III).

221. Стаття 3 Конвенції вимагає від держави забезпечення того, щоб умови утримання під вартою були сумісними з повагою до людської гідності, щоб форма та метод виконання заходу не піддавали затриманих стражданням та труднощам, інтенсивність яких перевищує неминучий рівень страждань, властивий утриманню під вартою, та, з урахуванням практичних вимог режиму позбавлення волі, щоб їхнє здоров'я і благополуччя захищались належним чином (див., наприклад, згадане вище рішення у справі «*Kudła*», § 94).

222. Суд постановив, що утримання шукача притулку в збірній камері протягом двох місяців без можливості вийти на відкрите повітря або зробити телефонний дзвінок та без наявності чистих простирадл та продуктів гігієни становило поводження, що принижує гідність, у розумінні статті 3 Конвенції (див. рішення у справі «*S.D. проти Греції*» від 11 червня 2009 року, № 53541/07, §§ 49-54). Крім того, утримання під вартою протягом шести днів у замкнутому просторі, без можливості прогулятися, без зони відпочинку, з брудними матрацами для сну та без вільного доступу до туалету є неприйнятним з точки зору статті 3 (там само, § 51). Утримання під вартою шукача притулку протягом трьох місяців у поліцейському відділку до застосування адміністративного заходу без будь-якої рекреаційної діяльності та належного харчування також розглядається як таке, що принижує гідність, поводження (див. рішення у справі «*Tabesh проти Греції*» від 26 листопада 2009 року, № 8256/07, §§ 38-44). Нарешті, Суд постановив, що утримання протягом трьох місяців заявника, також шукача притулку, у переповненому місці в жакливих санітарно-гігієнічних умовах, без відпочинку та місця для прийому їжі, де санітарні об'єкти ремонтувались настільки давно, що були вже практично непридатними для використання, і де затримані спали в умовах крайньої забрудненості та переповненості, становило поводження, що принижує гідність, та яке забороняється статтею 3 (див. рішення у справі «*A.A. проти Греції*» від 22 липня 2010 року, № 12186/08, §§ 57-65).

(b) Застосування до даної справи

223. Насамперед Суд зазначає, що держави, чії території утворюють зовнішні кордони Європейського Союзу, відчувають сьогодні значні труднощі у боротьбі зі зростаючим напливом мігрантів та шукачів притулку. Ситуація посилюється у зв'язку з передачами шукачів притулку іншими державами-членами, які застосовують Дублінську постанову (див. вище, пункти 65-82). Суд не може недооцінювати тяжкість та тиск, які ця ситуація чинить на відповідні держави, які є ще важчими в нинішніх умовах економічної кризи. Він добре знає про труднощі, пов'язані з прийомом мігрантів та шукачів притулку після їхнього прибуття до великих міжнародних аеропортів, та про непропорційно велику кількість шукачів притулку в порівнянні з можливостями деяких з цих держав. Тим не менш, враховуючи абсолютний характер статті 3, це не може звільнити державу від її зобов'язань за цим положенням.

224. Враховуючи зазначене, Суд не погоджується з аргументом грецького уряду про те, що він повинен взяти ці складні обставини до уваги при розгляді скарги заявника за статтею 3.

225. Суд вважає, що необхідно взяти до уваги обставини поміщення заявника під варту, а також той факт, що всупереч тому, що зазначає уряд Греції, заявник на перший погляд не мав статусу «нелегального іммігранта». Навпаки, після надання 4 червня 2009 року погодження відповідальності за заявника грецькі органи влади знали про особу заявника та той факт, що він був потенційним шукачем притулку. Незважаючи на це, його було негайно поміщено під варту без будь-якого пояснення.

226. Суд зазначає, що згідно з різними звітами міжнародних органів та неурядових організацій (див. вище, пункт 160), систематичне поміщення шукачів притулку під варту без пояснення їм причин їхнього затримання є широко розповсюдженою практикою з боку грецьких органів влади.

227. Суд також бере до уваги твердження заявника про те, що його було піддано жорстокості та образам з боку поліції під час другого періоду його утримання під вартою. Він зазначає, що ці твердження не підтримані жодним документом, наприклад медичною довідкою, і що встановити з достовірністю, що саме сталося із заявником, не вбачається за можливе. Тим не менш, Суд ще раз змушений відзначити, що твердження заявника узгоджуються з численними повідомленнями, отриманими міжнародними організаціями від свідків (див. вище, пункт 160). Зокрема, він зазначає, що Європейський комітет з попередження катувань після свого візиту в 2007 році до пересильного центру, розташованого поруч з Афінським міжнародним аеропортом, повідомив про випадки жорстокого поводження з боку співробітників поліції (див. вище, пункт 163).

228. Суд зазначає, що сторони не погоджуються стосовно того, в яких корпусах утримувався заявник. Уряд стверджує, що він утримувався в двох різних корпусах, і що необхідно взяти до уваги різницю в наявних у них можливостях. Заявник, з іншого боку, стверджує, що він утримувався в абсолютно однакових умовах протягом обох періодів утримання під вартою. Суд зазначає, що поміщення затриманих в той чи інший корпус на практиці не дотримується будь-якого чіткого правила, але може варіюватися в залежності від кількості осіб, які утримуються в кожному корпусі (див. вище, пункт 165). Тому можливим є те, що заявник двічі утримувався в тому ж самому корпусі. Суд приходять до висновку, що необхідності приймати до уваги різницю, зроблену щодо цього питання урядом, немає.

229. Важливо відзначити, що твердження заявника про умови утримання в пересильному центрі підтримуються подібними висновки КПК (див. вище, пункт 163), ВКБ ООН (див. вище, пункт 213), Міжнародною амністією та Лікарями без кордонів - Греція (вище, пункти 165 та 166), і прямо не оскаржуються урядом.

230. Суд зазначає, що згідно з висновками, отриманими організаціями, які відвідали пересильний центр, розташований поруч з аеропортом, корпус для шукачів притулку рідко відкривався, а затримані не мали доступу до водного фонтанчику, розташованого ззовні, а тому були змушені пити воду з туалету. У корпусі для заарештованих знаходилось 145 ув'язнених на 110 м² простору. У багатьох камерах було лише одне ліжко на чотирнадцять-сімнадцять осіб. Матраців всім не вистачало, а тому затримані спали на голій підлозі. Достатнього місця для того, щоб всі затримані одночасно лягли спати, не було. Через перенаселеність бракувало провітрювання, а тому в камерах було нестерпно

спекотно. Доступ затриманих до туалетів був суворо обмежений, і вони скаржилися, що поліція не давала їм вийти в коридори. Поліція визнала, що затримані були змушені мочитися в пластикові пляшки, які вони спорожняли, коли їм дозволяли йти до туалету. У всіх корпусах центру була помічена відсутність мила та туалетного паперу, а також те, що санітарні та інші об'єкти були брудними, що санітарні об'єкти не мали дверей, а затримані були позбавлені можливості прогулянок надворі.

231. Суд повторює, що він вже встановлював, що такі умови, які можна побачити і в інших центрах утримання під вартою в Греції, становлять поводження, що принижує гідність, у розумінні статті 3 Конвенції (див. вище, пункт 222). При встановленні такого висновку він взяв до уваги той факт, що заявники були шукачами притулку.

232. Суд не вбачає підстав для того, щоб відходити від такого висновку на основі аргументів уряду Греції про те, що періоди, протягом яких заявник тримався під вартою, були короткими. Він не вважає, що тривалість двох періодів утримання заявника під вартою - чотири дні в червні 2009 року та тиждень в серпні 2009 року - була незначною. У цій справі Суд повинен взяти до уваги те, що заявник як шукач притулку був особливо вразливим з огляду на все те, через що він мусив пройти під час своєї міграції, та на травматичний досвід, який він міг пережити раніше.

233. Навпаки, у світлі наявної інформації про умови в пересильному центрі, розташованому поруч з аеропортом Афін, Суд вважає, що умови утримання під вартою, пережиті заявником, були неприйнятними. Він вважає, що у цілому відчуття сваволі та часто пов'язані з ним почуття неповноцінності та тривоги, а також значний вплив, який такі умови утримання під вартою безсумнівно мають на гідність людини, становлять поводження, що принижує гідність у порушення статті 3 Конвенції. Крім того, важке становище заявника підкреслювалось вразливістю, властивою його положенню як шукача притулку.

234. Таким чином, мало місце порушення статті 3 Конвенції.

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ГРЕЦІЄЮ СТАТТІ 3 КОНВЕНЦІЇ У ЗВ'ЯЗКУ З УМОВАМИ ПРОЖИВАННЯ ЗАЯВНИКА

235. Заявник стверджував, що стан крайнього зубожіння, в якому він жив після прибуття до Греції, складав нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження у розумінні процитованої вище статті 3.

A. Доводи сторін

1. Заявник

236. Заявник скаржився про те, що грецькі органи влади не дали йому жодної інформації про можливе місце для проживання і не зробили нічого, щоб забезпечити його засобами для існування, хоча вони й були обізнані про тяжке становище шукачів притулку в цілому і заявника зокрема. Він стверджував, що йому не надали інформаційну брошуру про процедуру надання притулку і що він кілька разів повідомляв органи влади, що не мав де жити. Це доводилось словами «місце проживання не зазначено», які були зазначені у повідомленні, виданому йому 18 червня 2009 року.

237. Заявник зазначив, що заходи з пошуку для нього житла були здійснені лише після того, як 18 грудня 2009 року він повідомив поліцію, що його справа знаходиться на розгляді в Суді. Він стверджував, що він приходив кілька разів до штаб-квартири поліції в грудні та на початку січня 2010 року і чекав годинами, щоб з'ясувати, чи підшукали йому якесь житло. Оскільки ніколи ніякого житла не пропонувалось, він зрештою перестав туди ходити.

238. Не маючи засобів для існування, він, як і багато інших афганських шукачів притулку, жив в парку в центрі Афін протягом багатьох місяців. Він проводив дні в пошуках їжі. Інколи він отримував матеріальну допомогу від місцевих жителів та церкви. Він не мав доступу до будь-яких санітарних зручностей. Вночі він перебував у постійному страху, що на нього нападуть та пограбують. Він стверджував, що вразлива ситуація, яка склалася в результаті, а також матеріальні та психологічні позбавлення, складали поведження, заборонене статтею 3.

239. Заявник вважав, що стан його нужденності, тривоги та невпевненості був таким, що у нього не було вибору, окрім як покинути Грецію та шукати притулку деінде.

2. Уряд Греції

240. Уряд стверджував, що ситуація, в яку потрапив заявник після того, як його було звільнено з-під варти, була результатом його власного вибору та упущення. Заявник вирішив інвестувати свої ресурси у втечу з країни, а не в житло. Крім того, він чекав до 18 грудня 2009 року, перш ніж повідомити, що йому ніде жити. Якби він слідував інструкціям, зазначеним у повідомленні від 18 червня 2009 року, та прийшов до штаб-квартири поліції Аттики раніше, щоб повідомити її, що йому ніде жити, органи влади могли б вжити заходів з пошуку для нього житла. Уряд зазначав, що слова «місце проживання не зазначено», які фігурували у повідомленні, яке він отримав, просто означали, що він не повідомив органи влади про свою адресу.

241. Після того, як органи влади були проінформовані про ситуацію заявника, були здійснені необхідні заходи, і тоді йому знайшли місце в гуртожитку. Проте компетентні органи не змогли про це повідомити заявника, оскільки він не залишив адреси, за якою вони могли б з ним зв'язатися. Крім того, з червня 2009 року заявник мав «рожеву картку», яка давала йому право працювати, проходити професійне навчання, право на проживання та медичне обслуговування, і яка двічі поновлювалась.

242. Уряд стверджував, що за таких обставин саме заявник мав зробити крок вперед та проявити зацікавленість у поліпшенні своєї долі. Проте замість цього, все, що він робив в Греції, говорило про те, що він не хотів в ній жити.

243. У будь-якому випадку, уряд Греції заявив, що задоволення скарги заявника суперечитиме положенням Конвенції, жодне з яких не гарантує права на житло або політичний притулок. В інакшому випадку це відчинить двері для незліченних аналогічних заяв від бездомних та накладе на держави надмірне позитивне зобов'язання щодо соціального забезпечення. Уряд зазначав, що сам Суд постановляв, що «хоча й безперечно бажано, щоб кожна людина мала місце, де вона могла б жити в гідності, і яке вона могла б назвати своєю домівкою, на жаль, в державах-учасниках існує багато людей, які не мають домівки. Питання про те, чи виділяє держава кошти, щоб дозволити кожному отримати домівку, є політичним,

а не судовим» (рішення у справі «*Charman проти Сполученого Королівства*» [ВП], № 27238/95, § 99, ECHR 2001-I).

В. Зауваження Комісара Ради Європи з прав людини, Управління Верховного Комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців, Центра Ейр та Міжнародної амністії, що діяли в якості третьої сторони

244. Комісар зазначив, що в порівнянні з числом клопотань про надання притулку, які подаються в Греції щороку, прийомний потенціал країни, який, за його словами, в лютому 2010 року складався з одинадцяти приймальних центрів із загальною кількістю 741 місць, був явно недостатнім. Він зазначив, що матеріальне становище шукачів притулку було дуже важким, і згадав про тимчасовий табір в Патрах, в якому до липня 2009 року розміщувалось близько 3000 чоловік, в основному іракці та афганці, в неприйнятних умовах з точки зору житлово-гігієнічних норм. Під час свого візиту в лютому 2010 року він зазначив, що незважаючи на заяву, зроблену урядом в 2008 році, роботи по будівництву центра, здатного помістити 1000 чоловік, ще не розпочалися. Органи поліції в Патрах повідомили його, що близько 70% афганців були зареєстрованими шукачами притулку і власниками «рожевих карток». Він також послався на приклад трьох афганців у регіоні Патрів, які перебували в Греції протягом двох років та жили в картонних кабінах без допомоги з боку грецьких органів влади. Тільки місцевий Червоний хрест надавав їм їжу та допомогу.

245. ВКБ ООН поділяв те ж саме занепокоєння. Згідно даних за 2009 рік, у Греції було дванадцять приймальних центрів із загальною місткістю 865 місць. Повнолітній шукач притулку чоловічої статі практично не мав шансів на отримання місця в приймальному центрі. Багато людей жили в громадських місцях або занедбаних будинках або ж знімали за непомірну плату одну на багатьох кімнату без підтримки з боку держави. За даними дослідження, проведеного в період з лютого по квітень 2010 року, всі опитані «дублінські» шукачі притулку були безхатченками. На слуханні справи ВКБ ООН підкреслив, як важко було отримати доступ до штаб-квартири поліції Аттики - що практично унеможливлювало дотримання строків, встановлених органами влади - через кількість людей в черзі та довільний вибір, здійснюваний охоронцями на вході до будівлі.

246. Згідно з даними Центру Ейр та Міжнародної амністії, на сьогодні ситуація в Греції така, що шукачі притулку позбавлені не тільки матеріальної підтримки з боку органів влади, але й права самостійно забезпечувати свої потреби. Таким чином, згідно з практикою Суду у справах, що стосуються ситуацій нужденності, спровокованих незаконними діями держави, крайню нужденність, яка є результатом цього, слід розглядати як поводження, що суперечить статті 3 Конвенції.

С. Оцінка Суду

1. Прийнятність

247. Суд вважає, що скарги заявника за статтею 3 Конвенції про його умови проживання в Греції піднімають складні питання права та фактів, визначення яких вимагає розгляду по суті.

248. З цього випливає, що ця частина заяви не є явно необґрунтованою у розумінні статті 35 § 3 Конвенції. Не є вона неприйнятною і з будь-яких інших підстав. Тому її слід визнати прийнятною.

2. Суть

249. Суд вже зазначав загальні засади своєї практики по статті 3 Конвенції, які застосовуються в даній справі (див. вище, пункти 216-222). Він також вважає за необхідне зазначити, що стаття 3 не може бути витлумачена як зобов'язання держав-учасниць забезпечити домівку кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією (див. згадане вище рішення у справі «*Chapman*», § 99). Також стаття 3 не містить загального зобов'язання надавати біженцям фінансову допомогу, аби вони могли підтримувати певний рівень життя (див. рішення у справі «*Muslim проти Туреччини*» від 26 квітня 2005 року, № 53566/99, § 85).

250. Проте Суд вважає, що те, про що йдеться у цій справі, не може розглядатися в цих термінах. На відміну від згаданої вище справи «*Muslim*» (§§ 83 та 84), обов'язок надавати житло та гідні матеріальні умови для збіднілих шукачів притулку зараз вже є частиною позитивного права, і грецькі органи влади зобов'язані дотримуватися свого власного законодавства, яке транспонувало право Співтовариства, зокрема, Директиву 2003/9 щодо встановлення мінімальних стандартів прийому шукачів притулку в державах-членах («Директива про прийом» - див. вище, пункт 84). Те, що заявник стверджує стосовно грецьких органів влади в цій справі, - це те, що через їхні умисні дії чи бездіяльність він не мав практичної можливості скористатися цими правами та забезпечити свої основні потреби.

251. Суд надає великого значення статусу заявника як шукача притулку та, як такого, члена особливо знедоленої та вразливої групи населення, що потребує особливого захисту (див., з відповідними змінами, рішення у справі «*Oršuš та інші проти Хорватії*» [ВП], № 15766/03, § 147, ECHR 2010-...). Він відзначає наявність широкого консенсусу на міжнародному та європейському рівні стосовно цієї необхідності спеціального захисту, що засвідчується Женевською конвенцією, компетенцією та діяльністю ВКБ ООН та стандартами, встановленими в Директиві Європейського Союзу про прийом.

252. Разом з тим, Суд повинен визначити, чи може ситуація крайньої матеріальної нужденності піднімати питання за статтею 3.

253. Суд повторює, що він не виключив «можливості настання відповідальності держави [за статтею 3] по відношенню до поведінки, в якому повністю залежна від державної підтримки заявника зіштовхнулася з офіційною байдужістю в ситуації серйозних позбавлень або нужденності, несумісною з людською гідністю» (див. рішення у справі «*Budina проти Росії*» (рішення про прийнятність), № 45603/05, ECHR 2009-...).

254. Він відзначає, що ситуація, в якій опинився заявник, є особливо серйозною. За його твердженням, він прожив багато місяців в стані крайньої нужденності, не маючи можливості забезпечити свої самі елементарні потреби - харчування, гігієну та житло. До цього додавалися постійний страх, що на нього нападуть чи пограбують, і повна відсутність вірогідності покращення його становища. Те, що він кілька разів намагався покинути Грецію, означало лише те, що він хотів уникнути цієї ситуації незахищеності та матеріальної і психологічної нужденності.

255. Суд зазначає зі спостережень Комісару Ради Європи з прав людини та ВКБ ООН, а також зі звітів неурядових організацій (див. вище, пункт 160), що описана заявником ситуація існує в широких масштабах і є повсякденною долею великої кількості шукачів притулку, ситуація котрих подібна ситуації заявника. Тому Суд не вбачає підстав для сумніву в істинності тверджень заявника.

256. Грецький уряд стверджує, що заявник несе відповідальність за свою ситуацію, що влада діяла з усією належною обачністю, і що він повинен був зробити більше для поліпшення свого становища.

257. Сторони розходяться в думках щодо того, чи була заявнику видана інформаційна брошура для шукачів притулку. Проте Суд не бачить у цьому доречності, оскільки в брошурі не говориться про те, що шукачі притулку можуть повідомити поліції, що вони безхатченки, а також не містить жодної інформації про житло. Що стосується отриманого заявником повідомлення, в якому йшлося про його зобов'язання прибути до штаб-квартири поліції Аттики для того, щоб повідомити свою адресу (див. вище, пункт 35), то на думку Суду, його формулювання неоднозначне і не може обґрунтовано вважатися достатньою інформацією. Він приходить до висновку, що заявника ніколи не було належним чином проінформовано про можливості забезпечення його житлом, якщо припустити, що вони взагалі існували.

258. У будь-якому випадку, Суд не бачить, яким чином органи влади не могли не помітити або припустити, що заявник не мав житла в Греції. Уряд і сам визнав, що на десятки тисяч шукачів притулку існують приймальні центри місткістю менш ніж на 1000 осіб. Суд також зазначає, що згідно з даними ВКБ ООН, добре відомим є той факт, що в даний час повнолітній шукач притулку чоловічої статі практично не має шансів на отримання місця в приймальному центрі, а також те, що згідно з опитуванням, проведеним у лютому-квітні 2010 року, всі «дублінські» шукачі притулку, опитані ВКБ ООН, не мали житла. Як і заявник, багато з них живуть у парках або занедбаних будівлях (див. вище, пункти 169, 244 та 242).

259. Хоча Суд не може перевірити точність тверджень заявника про те, що до грудня 2009 року він кілька разів повідомляв грецькі компетентні органи про свою бездомність, наведені вище дані про місткість приймальних центрів Греції значно зменшують вагу аргументу уряду про те, що бездіяльність заявника стала причиною його ситуації. У будь-якому разі, враховуючи особливий стан незахищеності та вразливості, в якому, як відомо, шукачі притулку живуть в Греції, Суд вважає, що грецькі органи влади не повинні були просто чекати, допоки заявник не проявить ініціативу та прибуде до штаб-квартири поліції, щоб забезпечити його основні потреби.

260. Той факт, що, як вбачається, тим часом в приймальному центрі було знайдено місце для проживання, не змінює ситуації заявника, оскільки органи влади не знайшли способу повідомити про це заявника. Ситуація стає все більш тривожною й тому, що ця інформація вже згадувалась в зауваженнях уряду, представлених Суду 1 лютого 2010 року, і уряд повідомив Велику палату, що органи влади бачили заявника 21 червня 2010 року і вручили йому повістку, однак не повідомивши його про те, що для нього було знайдено житло.

261. Також Суд не бачить, як саме наявність рожевої картки могла допомогти заявнику в житті. Дійсно, законодавство передбачає доступ для шукачів притулку, які отримали рожеву картку, до ринку працевлаштування, що могло б допомогти заявникові спробувати вирішити свої проблеми та забезпечити свої основні потреби. Проте, знову ж таки, зазначені вище звіти свідчать, що на практиці доступ

до ринку працевлаштування настільки пронизаний бюрократичними перешкодами, що він не може вважатися реальною альтернативою (див. вище, пункти 160 та 172). Крім того, у заявника існували особисті труднощі у зв'язку з незнанням грецької мови, відсутністю будь-якої мережі підтримки та в цілому несприятливого економічного клімату.

262. Нарешті, Суд зазначає, що ситуація, про яку скаржиться заявник, триває з моменту його передачі до Греції в червні 2009 року. Вона пов'язана з його статусом шукача притулку та тим, що його клопотання про надання притулку ще не було розглянуто грецькими органами влади. Іншими словами, Суд вважає, що якщо б клопотання заявника про надання притулку було розглянуто швидко, грецькі органи влади могли б істотно полегшити його страждання.

263. У світлі вищевикладеного та з урахуванням зобов'язань, покладених на грецькі органи влади згідно з Європейською Директивою про прийом (див. вище, пункт 84), Суд вважає, що грецькі органи влади не приділили належної уваги вразливості заявника як шукача притулку та повинні, з огляду на свою бездіяльність, нести відповідальність за ситуацію, в якій він знаходився протягом декількох місяців, живучи на вулиці, без засобів та доступу до санітарних об'єктів, а також без усяких засобів забезпечення своїх основних потреб. Суд вважає, що заявник став жертвою принизливого поводження, що свідчило про відсутність поваги до його гідності, та що ця ситуація без сумніву викликала в нього почуття страху, страждань та неповноцінності, здатних викликати відчай. Він вважає, що такі умови проживання, поєднанні з тривалою невизначеністю, в якій він перебував, та повна відсутність будь-яких перспектив покращення його ситуації досягли рівня жорстокості, необхідного для того, щоб підпадати під сферу застосування статті 3 Конвенції.

264. Звідси випливає, що з вини органів влади заявник опинився в ситуації, несумісній зі статтею 3 Конвенції. Відповідно, мало місце порушення цього положення.

III. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ГРЕЦІЄЮ СТАТТІ 13, ВЗЯТОЇ У ПОЄДНАННІ ЗІ СТАТТЯМИ 2 ТА 3 КОНВЕНЦІЇ, У ЗВ'ЯЗКУ З НЕДОЛІКАМИ В ПРОЦЕДУРІ НАДАННЯ ПРИТУЛКУ

265. Заявник скаржився, що він не мав ефективного засобу правового захисту за грецьким законодавством стосовно його скарг за статтями 2 та 3, у порушення статті 13, яка зазначає:

Стаття 13

«Кожен, чий права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб правового захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження».

266. Він стверджував, що недоліки в процедурі надання притулку в Греції були такими, що він наражався на небезпеку видворення до своєї країни походження без будь-якого справжнього розгляду по суті свого клопотання про надання притулку, в порушення статті 3, процитованої вище, та статті 2, яка зазначає:

Стаття 2

«1. Право кожного на життя охороняється законом. Нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання.

...»

А. Доводи сторін*1. Заявник*

267. Заявник стверджував, що він втік з Афганістану після того, як уникнув замаху на своє життя з боку талібів у помсту за його роботу перекладачем на міжнародні військово-повітряні сили, дислоковані в Кабулі. Після прибуття до Європи він зв'язався з членами своєї сім'ї, які залишились в Афганістані, і які наполегливо радили йому не повертатись з огляду на постійний ріст нестабільності та загрози репресій.

268. Заявник добивався розгляду своїх побоювань, а тому звернувся за притулком в Греції. Проте він не був впевнений, що процедура надання притулку працювала.

269. По-перше, він скаржився на практичні перешкоди, з якими він зіштовхувався. Наприклад, він стверджував, що в аеропорту йому ніколи не надавали інформаційну брошуру про процедуру надання притулку, але просто говорили, що він повинен прибути до штаб-квартири поліції Аттики для того, щоб повідомити свою адресу. Він не зробив цього, тому що в нього не було ніякої адреси. Він був переконаний, що наявність адреси було передумовою для започаткування процедури. Згодом він приходив кілька разів до штаб-квартири поліції, але марно, оскільки там він повинен був чекати годинами, наразі без будь-яких перспектив роз'яснення його положення.

270. По-друге, заявник вважає, що він уникнув відправлення до його країни лише завдяки тимчасовій мірі, приписаній Судом грецькому уряду. Крім цього «захисту», він на цьому етапі не мав гарантії відкриття процедури надання йому притулку. Навіть якщо вона і була відкрита, вона не надавала жодних гарантій, що грецькі органи влади серйозно розглянуть суть його побоювань. Він стверджував, що в нього не було коштів для оплати послуг адвоката, що не існувало жодного положення про надання безоплатної юридичної допомоги на даному етапі, що співбесіди в першій інстанції були поверхневими, та що в нього не буде можливості подати апеляцію до органу, компетентного розглянути його побоювання по суті, оскільки апеляція до Верховного адміністративного суду не мала автоматичного ефекту призупинення, а процедура була тривалою. За його словами, практична відсутність справ, в яких грецькі компетентні органи надали б будь-який міжнародний захист в першій або апеляційній інстанціях, свідчила про те, наскільки неефективною була процедура.

2. Уряд Греції

271. Уряд зазначив, що заявник не постраждав від наслідків стверджуваних недоліків у процедурі надання притулку, а тому не міг вважатись жертвою для цілей Конвенції.

272. Необхідно було взяти до уваги ставлення заявника: він, в порушення законодавства, не співпрацював з органами влади і не проявив зацікавленості у

безперебійному перебігу процедури. Не прибувши до штаб-квартири поліції Аттики в червні 2009 року, він не виконав формальностей, необхідних для відкриття процедури, і не скористався можливістю повідомлення поліції про те, що в нього не було адреси для того, щоб та змогла повідомити його про хід справи іншим шляхом. Крім того, він представлявся під різними іменами і спробував залишити Грецію, приховавши від органів влади, що подав клопотання про надання в ній притулку.

273. Уряд вважає, що грецькі органи влади дотримались встановленої законом процедури, незважаючи на недбалість та помилки в діях заявника. Зокрема, він стверджував, що це засвідчувалось тим фактом, що заявник все ще залишався в Греції та не був депортований, незважаючи на ситуацію, яку він собі створив, намагаючись залишити країну в серпні 2009 року.

274. В якості альтернативи, уряд стверджував, що скарги заявника були необґрунтованими. Він стверджував, що законодавство Греції відповідало праву Співтовариства та міжнародному праву з питань надання притулку, в тому числі принципу невідворення. Грецьке законодавство передбачає розгляд по суті клопотань про надання притулку стосовно статей 2 та 3 Конвенції. Шукачі притулку мають доступ до послуг перекладача на кожному етапі провадження.

275. Уряд підтвердив, що клопотання заявника про надання йому притулку ще не було розглянуте грецькими органами влади, але запевнив Суд, що воно буде розглянуте і з урахуванням згаданих вище стандартів.

276. Згідно статті 13 Конвенції, шукачі притулку, чиє клопотання було відхилене, можуть клопотати про судовий перегляд у Верховному адміністративному суді. На думку уряду, таке звернення було ефективним засобом захисту, яке надавало гарантії, які Суд вимагав у своєму рішенні у справі «*Bryan проти Сполученого Королівства*» (від 22 листопада 1995 року, § 47, Series A no. 335-A). Він надав різні рішення, в яких Верховний адміністративний суд скасував рішення про відхилення клопотань про надання притулку, оскільки компетентні органи не взяли до уваги деякі документи, які посилалися, наприклад, на ризик переслідування. Уряд зазначив, що у будь-якому разі надання шукачам притулку, чиї клопотання були відхилені в першій інстанції, права на апеляцію по суті не вимагалось Конвенцією.

277. На думку уряду, скарги про можливі недоліки в системі надання юридичної допомоги не слід брати до уваги, оскільки стаття 6 не застосовується до процедури надання притулку. Так само, будь-які процесуальні затримки у Верховному адміністративному суді підпадали під сферу застосування статті 6 Конвенції, а відтак не могли бути розглянуті Судом у даній справі.

278. Крім того, оскільки процедура надання притулку не була завершена, шукачі притулку не наражались на жоден ризик повернення до своїх країн походження та могли, за необхідності, клопотати перед Верховним адміністративним судом про призупинення виконання наказу про депортацію, виданого після прийняття рішення про відхилення клопотання про надання притулку, що мало б ефект призупинення виконання цього заходу. На підтримку цього твердження уряд надав декілька судових рішень.

279. У своїх усних зауваженнях перед Великою палатою уряд стверджував, що навіть за нинішніх обставин заявник не наражався на ризик вислання в будь-який час до Афганістану, оскільки політика наразі була такою, щоб нікого примусово не повертати до цієї країни. Примусові повернення чартерним рейсом, які мали місце в 2009 році, стосувались громадян Пакистану, які не звернулися за наданням

притулку в Греції. Єдині афганці, які були відправлені назад до Афганістану - 468 в 2009 році та 296 в 2010 році, - були повернуті на добровільній основі в рамках програми, що фінансується Європейським фондом повернення. Жодної небезпеки того, що заявника відправлять до Туреччини, не існувало, тому що оскільки він був переданий до Греції з іншої держави-члена Європейського Союзу, він не підпадає під сферу застосування угоди про реадмісію, укладену між Грецією та Туреччиною.

280. У своїх усних зауваженнях перед Великою палатою уряд також послався на той факт, що заявник не прибув на співбесіду 2 липня 2010 року, призначену 21 червня 2010 року, хоча така співбесіда стала б для нього можливістю пояснити грецьким органам влади свої побоювання стосовно свого повернення до Афганістану. На думку уряду, з цього випливало, що заявник не тільки не проявив зацікавленості у процедурі надання притулку, але й не вичерпав засобів правового захисту за грецьким законодавством стосовно свого побоювання про порушення статей 2 та 3 Конвенції.

В. Спостереження Комісара Ради Європи з прав людини, Управління Верховного Комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців, Центра Ейр, Міжнародної амністії та Грецького гелсінського монітору, що діяли в якості третьої сторони

281. Комісар, ВКБ ООН, Центр Ейр, Міжнародна амністія та ГГМ вважали, що чинне законодавство та практика в Греції щодо надання притулку не відповідали міжнародним та європейським стандартам захисту прав людини. Вони висловили жаль з приводу відсутності належної інформації або взагалі будь-якої належної інформації про процедуру надання притулку, відсутності кваліфікованого персоналу для прийому та обробки клопотань про надання притулку, низької якості рішень першої інстанції внаслідок структурних недоліків та відсутності процесуальних гарантій, зокрема доступу до правової допомоги та перекладача, та неефективності в якості засобу правового захисту апеляції до Верховного адміністративного суду через надмірну тривалість її розгляду, через той факт, що вона не мала автоматичного ефекту призупинення та через труднощі в отриманні юридичної допомоги. Вони підкреслили, що «дублінські» шукачі притулку стикались на практиці з тими ж перешкодами, що й інші шукачі притулку.

282. Комісар і ВКБ ООН висловили серйозну занепокоєність у зв'язку з триваючою практикою примусових групових чи індивідуальних повернень до Туреччини з боку грецьких органів влади. Приклади, які вони навели, стосувались як осіб, що прибули вперше, так і тих, хто вже був зареєстрований у якості шукача притулку

С. Оцінка Суду

1. Прийнятність

283. Грецький уряд зазначив, що заявник не був жертвою у розумінні статті 34 Конвенції, оскільки він сам був винен у ситуації, яка послужила причиною його скарги та в якій він опинився, і він не постраждав від будь-яких наслідків недоліків процедури. Крім того, уряд стверджував, що заявник не прибув 2 липня 2010 року на першу співбесіду до штаб-квартири поліції Аттики і не надав грецьким органам

влади можливості розглянути по суті його твердження. Це означало, що він не вичерпав внутрішні засоби правового захисту, і уряд запропонував Судові визнати цю частину скарги непринятною і відхилити її згідно зі статтею 35 §§ 1 і 4 Конвенції.

284. Суд зазначає, що питання, підняті у попередніх запереченнях уряду, тісно пов'язані з тими, які він повинен буде вивчити під час розгляду скарг за статтею 13 Конвенції, взятою у поєднанні зі статтями 2 і 3, про недоліки в процедурі надання притулку в Греції. Тому вони будуть розглянуті разом з суттю цих скарг.

285. Крім того, Суд вважає, що ця частина скарги піднімає складні питання права і фактів, які неможливо визначити без розгляду справи по суті. Звідси випливає, що вона не є явно необґрунтованою у розумінні статті 35 § 3(a) Конвенції. Не є вона непринятною і з будь-яких інших підстав. Тому її слід визнати прийнятною.

2. Суть

(а) Резюмування загальних засад

286. У справах, що стосуються вислання шукачів притулку, Суд пояснив, що сам він не розглядає клопотання про надання притулку і не перевіряє, яким чином держави дотримуються своїх зобов'язань за Женевською конвенцією. Його головне завдання полягає в перевірці того, чи існують ефективні гарантії захисту заявника від свавільного видворення, прямого чи опосередкованого, до держави, з якої він втік (див., серед інших джерел, рішення у справах «*T.I. проти Сполученого Королівства*» (рішення щодо прийнятності), № 43844/98, ECHR 2000-III), та «*Muslim*», згадане вище, §§ 72-76).

287. У силу статті 1 (яка передбачає: «Високі Договірні Сторони гарантують кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією, права і свободи, визначені в розділі I цієї Конвенції»), основна відповідальність за імплементацію та забезпечення дотримання гарантованих прав і свобод покладається на національні органи влади. Тому механізм звернення до Суду є допоміжним по відношенню до національної системи захисту прав людини. Цей допоміжний характер закріплений у статтях 13 та 35 § 1 Конвенції (див. рішення у справі «*Kudła проти Польщі*» [ВП], № 30210/96, § 152, ECHR 2000-XI).

288. Як Суд не раз постановляв, стаття 13 Конвенції гарантує наявність на національному рівні засобу правового захисту для забезпечення дотримання суті прав та свобод за Конвенцією, в якій би формі вони не були закріплені в національному законодавстві. Таким чином, стаття 13 вимагає створення внутрішнього засобу правового захисту для розгляду по суті «обґрунтованої скарги» за Конвенцією та забезпечення відповідного виправлення ситуації. Обсяг зобов'язань держав-учасниць за статтею 13 змінюється в залежності від характеру скарги заявника, однак засіб захисту, що вимагається статтею 13, має бути «ефективним» як на практиці, так і в праві (див. згадане вище рішення у справі «*Kudła*», § 157).

289. «Ефективність» «засобу правового захисту» у розумінні статті 13 не залежить від впевненості в успішному для заявника результаті. Також і «орган», про який йдеться у цьому положенні, не обов'язково повинен бути судовим, але якщо він не є судовим органом, повноваження та гарантії захисту, які він надає, мають значення у визначенні того, чи є даний засіб правового захисту ефективним.

Крім того, навіть якщо один засіб правового захисту сам по собі не в повній мірі відповідає вимогам статті 13, це може робити сукупність засобів правового захисту, передбачених внутрішнім законодавством (див. рішення у справі «*Gebremedhin [Gaberamadhien] проти Франції*», № 25389/05, § 53, ECHR 2007-V).

290. Для того, щоб бути ефективним, засіб правового захисту, що вимагається статтею 13, повинен бути доступним як на практиці, так і у праві, зокрема в тому плані, що користування ним не повинне бути невиправдано ускладнене діями чи бездіяльністю органів влади держави-відповідача (див. рішення у справі «*Çakıcı проти Туреччини*» [ВП], № 23657/94, § 112, ECHR 1999-IV).

291. Стаття 13 вимагає забезпечення внутрішнього засобу правового захисту, який дозволяє компетентному національному органу як прийняти рішення по суті відповідної скарги за Конвенцією, так і забезпечити відповідне виправлення ситуації, хоча державам надається певна свобода розсуду щодо того, яким чином вони будуть виконувати свої зобов'язання за цим положенням (див. рішення у справі «*Jabari проти Туреччини*», № 40035/98, § 48, ECHR 2000-VIII).

292. Особливу увагу слід приділяти швидкості дії самого заходу правового захисту, при цьому не виключається, що адекватність засобу може бути підірвана його надмірною тривалістю (див. рішення у справі «*Doran проти Ірландії*», № 50389/99, § 57, ECHR 2003-X).

293. Нарешті, в силу тієї важливості, яку Суд надає статті 3 Конвенції, та незворотного характеру шкоди, до якої може призвести матеріалізація ризику катувань чи жорстокого поводження, ефективність засобу правового захисту у розумінні статті 13 наполегливо вимагає ретельного розгляду з боку національного органу (див. рішення у справі «*Shamayev та інші проти Грузії і Росії*», № 36378/02, § 448, ECHR 2005-III), незалежного та суворого розгляду будь-яких скарг про існування серйозних підстав побоюватися реального ризику поводження, забороненого статтею 3 (див. згадане вище рішення у справі «*Jabari*», § 50), а також особливо оперативного реагування (див. рішення у справі «*Bati та інші проти Туреччини*», №№ 33097/96 і 57834/00, § 136, ECHR 2004-IV (витяги)); вона також вимагає, щоб відповідна особа мала доступ до засобу правового захисту, який має автоматичний ефект призупинення (див. рішення у справах «*Çonka проти Бельгії*», № 51564/99, §§ 81-83, ECHR 2002-I, та «*Gebremedhin [Gaberamadhien]*», згадане вище, § 66).

(b) Застосування до даної справи

294. Для того, щоб з'ясувати, чи застосовується стаття 13 до даної справи, Суд має встановити, чи може заявник обґрунтовано стверджувати, що його повернення до Афганістану порушить статтю 2 або статтю 3 Конвенції.

295. Він зазначає, що під час подання заяви, на підтримку своїх побоювань стосовно Афганістану заявник надав копії свідoctв, які свідчили, що він працював в якості перекладача (див. вище, пункт 31). Він також має у розпорядженні загальну інформацію про поточну ситуацію в Афганістані, а також Інструкцію з оцінки потреб у міжнародному захисті шукачів притулку з Афганістану, яку було опубліковано ВКБ ООН та яка постійно оновлюється (див. вище, пункти 197-202).

296. На думку Суду, ця інформація на перший погляд є доказом того, що ситуація в Афганістані спричинювала та продовжує спричинювати широко поширену проблему незахищеності, і що заявник відноситься до категорії осіб, які особливо наражаються на репресії з боку антиурядових сил у зв'язку з роботою, яку він здійснював у якості перекладача для міжнародних військово-повітряних

сил. Він також відзначає, що серйозність ситуації в Афганістані та ризики, які існують в цій країні, не оспорюється сторонами. Навпаки, уряд Греції заявив, що їхня поточна політика полягає в тому, щоб не висилати насильно шукачів притулку до цієї країни саме через високо небезпечну в ній ситуацію.

297. Суд робить висновок, що заявник має обґрунтовану скаргу за статтею 2 або статтею 3 Конвенції.

298. Це не означає, що в даній справі Суд повинен винести рішення про те, чи матиме місце порушення цих положень, якщо заявника буде повернуто. У першу чергу, саме грецькі органи влади, які несуть відповідальність за питання надання притулку, повинні самі розглянути прохання заявника та надані ним документи, а також оцінити ризики, на які він буде наражатися в Афганістані. Основне завдання Суду - це встановлення того, чи існують у даній справі ефективні гарантії захисту заявника від свавільного видворення - прямого або опосередкованого - до країни його походження.

299. Суд зазначає, що грецьке законодавство, засноване на стандартах законодавства Співтовариства щодо процедури надання притулку, містить низку гарантій, спрямованих на захист шукачів притулку від повернення їх до країн, з яких вони втекли, без розгляду по суті їхніх побоювань (див. вище, пункти 99-121). Він відзначає запевнення уряду про те, що клопотання заявника про надання йому притулку буде розглянуто у відповідності із законом.

300. Проте Суд зазначає, що протягом багатьох років ВКБ ООН і Комісар Ради Європи з прав людини, а також багато міжнародних неурядових організацій неодноразово і послідовно свідчили, що законодавство Греції не застосовується на практиці і що процедура надання притулку відзначається такими великими структурними вадами, що шукачі притулку мають дуже мало шансів на серйозний розгляд грецькими органами влади їхніх заяв і скарг за Конвенцією, і що у відсутність ефективних засобів правового захисту зрештою вони не захищені проти свавільного вислання до країн їхнього походження (див. вище, пункти 160 та 173-195).

301. По-перше, Суд відзначає недоліки в доступі до процедури надання притулку і в розгляді клопотань про надання притулку (див. вище, пункти 173-188): недостатня інформація для шукачів притулку про відповідні процедури, важкий доступ до штаб-квартири поліції Аттики, відсутність надійної системи зв'язку між органами влади та шукачами притулку, брак перекладачів та недостатня підготовка персоналу, відповідального за проведення індивідуальних співбесід, відсутність юридичної допомоги, що по суті позбавляє шукачів притулку допомоги юриста, а також надмірно тривалі затримки в отриманні рішення. Ці недоліки негативно впливають на шукачів притулку, які прибувають до Греції вперше, а також на тих, кого сюди передали у застосування Дублінської постанови.

302. Суд також стурбований результатами різних досліджень, проведених ВКБ ООН, які показують, що майже всі рішення першої інстанції є негативними і складеними у стереотипній формі без зазначення будь-яких деталей аргументації прийняття рішень (див. вище, пункт 184). Крім того, функцію нагляду консультативних комітетів у справах біженців при другій інстанції було скасовано, а ВКБ ООН більше не бере участь в процедурі надання притулку (див. вище, пункти 114 та 189).

303. Уряд стверджував, що які б не були недоліки у процедурі надання притулку, вони ніяк не вплинули на конкретну ситуацію заявника.

304. У цьому зв'язку Суд зазначає, що заявник стверджує, що він не отримав жодної інформації про процедури, які він міг розпочати. Не бажаючи ставити під сумнів сумлінність уряду щодо принципу наявності інформаційної брошури в аеропорту, Суд надає більшої ваги версії заявника, оскільки вона підтверджується дуже великою кількістю повідомлень, отриманих від інших свідків Комісаром, ВКБ ООН та різними неурядовими організаціями. На думку Суду, відсутність доступу до інформації про процедури вочевидь є однією з основних перешкод у доступі до цих процедур.

305. Уряд також критикував заявника у зв'язку з тим, що він не дав процедурі ходу, не прибувши до штаб-квартири поліції Аттики протягом встановленого в повідомленні строку.

306. З цього приводу Суд зазначає, по-перше, що наданий заявнику триденний строк був дуже коротким, враховуючи важкість отримання доступу до відповідної штаб-квартири поліції.

307. Крім того, слід зазначити, що заявник був далеко не єдиним, хто неправильно зрозумів повідомлення, і що багато шукачів притулку не йдуть до поліції, оскільки вони не мають адреси для повідомлення.

308. Більш того, навіть якщо заявник й отримав інформаційну брошуру, Суд поділяє його думку, що її текст дуже неоднозначний стосовно мети виклику (див. вище, пункт 112), і що ніде не сказано, що шукачі притулку можуть повідомляти штаб-квартиру поліції Аттики про те, що в них немає адреси в Греції, з тим щоб інформація пересилалась їм іншим шляхом.

309. За таких умов Суд вважає, що уряд навряд чи може посылатись на невиконання заявником цієї формальності, і що він повинен був запропонувати надійний засіб контакту із заявником, аби той міг слідувати процедурі ефективно.

310. Далі Суд зазначає, що сторони погоджуються, що клопотання заявника про надання притулку ще не було розглянуто грецькими компетентними органами.

311. На думку уряду, наразі ця ситуація пов'язана з тим, що заявник не прийшов на призначену йому на 2 липня 2010 року співбесіду з консультативним комітетом у справах біженців. Уряд не пояснив впливу пропуску цієї співбесіди на хід розгляду його клопотання. Як би там не було, заявник повідомив Суд через свого адвоката, що виклик був наданий йому грецькою мовою під час поновлення ним своєї рожевої картки, і що перекладач не зробив жодних згадок про дату співбесіди. Хоча Суд і не може встановити істину у цьому питанні, він знову надає більшої ваги версії заявника, яка відображає серйозний брак інформації та контакту, який негативно впливає на шукачів притулку.

312. За таких умов Суд не поділяє думку уряду про те, що заявник своїми ж власними діями позбавив національних органів можливості розглянути його клопотання по суті, і що він не постраждав від недоліків у процедурі надання притулку.

313. Суд приходять до висновку, що на сьогоднішній день грецькі органи влади не зробили ніяких кроків для того, щоб встановити контакт із заявником або прийняти будь-яке рішення по його справі, не надавши йому ніякої реальної і адекватної можливості захистити своє клопотання про надання притулку. Більш того, Суд бере до уваги вкрай низький рівень надання грецькими органами влади притулку або допоміжного захисту порівняно з іншими членами Європейського Союзу (див. вище, пункти 125-126). Звичайно, важливість, яку слід надавати статистичним даним, змінюється в залежності від обставин, але, на думку Суду,

якраз тут вони зміцнюють доводи заявника щодо своєї втрати довіри до процедури надання притулку.

314. Суд не переконаний поясненнями грецького уряду стосовно політики повернення до Афганістану, організованої на добровільній основі. Він не може проігнорувати той факт, що примусові повернення Грецією до країн високого ризику регулярно засуджувались третіми сторонами та кількома звітами, які розглянув Суд (див. пункти 160, 192 та 282).

315. Щонайменше однакову занепокоєність для Суду становлять ризики видворення, з якими заявник стикається на практиці до прийняття будь-якого рішення по суті його справи. Заявник unikнув депортації в серпні 2009 року в силу застосування УП № 90/2008 (див. вище, пункти 43-48 та 120). Проте він стверджував, що ледве unikнув другої спроби поліції депортувати його до Туреччини. Той факт, що в обох випадках заявник намагався покинути Грецію, не може ставитися йому в провину, враховуючи поведінку грецьких органів влади з точки зору Конвенції та те, що заявник намагався знайти вирішення ситуації, яку Суд вважає такою, що суперечить статті 3 (див. вище, пункти 263 і 264).

316. Далі Суд повинен розглянути питання, чи може заява до Верховного адміністративного суду про судовий перегляд можливого відхилення клопотання заявника про надання притулку розглядатися в якості гарантії його захисту від свавільного видворення, як це стверджує уряд.

317. Суд почне із спостереження, що, як це стверджував уряд, хоча така заява про судовий перегляд рішення про відхилення клопотання про надання притулку і не має автоматичного ефекту призупинення, подача апеляції проти наказу про депортацію, виданого після відхилення клопотання про надання притулку, таки призводить до автоматичного призупинення виконання наказу.

318. Тим не менш, Суд повторює, що вирішальним питанням при оцінці ефективності засобу правового захисту є його доступність на практиці. Суд уже зазначав, що грецькі органи влади не вжили жодних заходів для забезпечення зв'язку між компетентними органами та заявником. Цей факт, поєднаний з вадами процедури сповіщення «осіб без зазначеної адреси», про яку звітували Комісар Ради Європи з прав людини та ВКБ ООН (див. вище, пункт 187), робить дуже малоймовірним те, що заявник матиме можливість вчасно дізнатись про результати свого клопотання про надання притулку для того, щоб відреагувати протягом встановленого процесуального строку.

319. Крім того, хоча заявнику явно не вистачало коштів, щоб оплатити послуги адвоката, він не отримав жодної інформації стосовно доступу до організацій, які надають юридичні консультації та рекомендації. До цього можна додати й брак юристів у реєстрі, складеному для системи надання юридичної допомоги (див. вище, пункти 191 і 281), що на практиці робить систему неефективною. Всупереч доводам уряду, Суд вважає, що ця ситуація також може бути перешкодою, яка перекриває доступ до засобу правового захисту і підпадає під сферу застосування статті 13, особливо коли мова йде про шукачів притулку.

320. Нарешті, Суд не може вважати, як це пропонує уряд, що тривалість провадження у Верховному адміністративному суді не має значення для цілей статті 13. Суд уже підкреслював важливість швидких дій по справах, що стосуються жорстокого поводження з боку представників держави (див. вище, пункт 293). Крім того, він вважає, що така швидка дія тим більше необхідна тоді, коли, як і в даній справі, відповідна особа подала скаргу про порушення статті 3 у разі її депортації, не має процедурної гарантії того, що суть її скарги буде

предметом серйозного розгляду у першій інстанції, статистично майже не має шансів на те, щоб їй надали будь-яку форму захисту, і живе в стані нестабільності, що за висновками Суду суперечить статті 3. Відповідно, він вважає, що інформація, надана Комісаром Ради Європи з прав людини щодо тривалості процедури (див. вище, пункт 190), яку уряд не оскаржував, є свідченням того, що апеляційне звернення до Верховного адміністративного суду не компенсує відсутність гарантій, які мають надаватись при розгляді по суті клопотань про надання притулку.

(с) Висновок

321. У світлі вищевикладеного, попередні заперечення уряду Греції (див. вище, пункт 283) не можуть бути прийняті і Суд вважає, що мало місце порушення статті 13 Конвенції, взятої у поєднанні зі статтею 3, у зв'язку з недоліками в розгляді грецькими компетентними органами клопотання заявника про надання притулку і ризиком його прямого або непрямого повернення до країни його походження без будь-якого серйозного розгляду по суті його клопотання про надання притулку та без доступу до ефективного засобу правового захисту.

322. У зв'язку з цим висновком та обставинами справи, Суд вважає, що необхідності розгляду скарг заявника, поданих за статтею 13, взятих у поєднанні зі статтею 2, немає.

IV. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ БЕЛЬГІЄЮ СТАТТЕЙ 2 І 3 КОНВЕНЦІЇ У ЗВ'ЯЗКУ З ПІДДАННЯМ ЗАЯВНИКА РИЗИКАМ, ЩО ВИНΙΚАЮТЬ У ЗВ'ЯЗКУ З НЕДОЛІКАМИ В ПРОЦЕДУРІ НАДАННЯ ПРИТУЛКУ В ГРЕЦІЇ

323. Заявник стверджував, що бельгійські органи влади, передавши його до Греції згідно з Дублінською постановою, знаючи про недоліки в процедурі надання притулку в Греції та не розглянувши ризики, на які він наражався, порушили свої зобов'язання за статтями 2 та 3 Конвенції, процитованими вище.

A. Доводи сторін

1. Заявник

324. Заявник стверджував, що на момент його передачі бельгійські органи влади знали, що процедура надання притулку в Греції мала настільки багато вад, що його клопотання про надання притулку мало небагато шансів на серйозний розгляд грецькими органами влади, і що існував ризик його повернення до країни походження. На додаток до численних міжнародних звітів, вже опублікованих на момент його передачі, його адвокат чітко роз'яснив ситуацію стосовно систематичних порушень основних прав шукачів притулку в Греції. Він це зазначив в апеляції, поданій до Палати з апеляцій іноземців 29 травня 2009 року, а також в апеляції, поданій до відділу звинувачень апеляційного суду Брюсселя 10 червня 2009 року. Заявник вважав, що аргумент бельгійських органів влади про те, що він не міг стверджувати, що став жертвою недоліків грецької системи надання притулку до приїзду до Бельгії, був недоречним. Крім того, що формально це не можна було довести абстрактно і до матеріалізації ризику, бельгійські органи влади повинні були взяти до уваги загальну ситуацію і не ризикувати його поверненням.

325. На думку заявника, у відповідності з тим, що витікає зі справи «*T.I.*» (згадане вище рішення про прийнятність), застосування Дублінської постанови не звільняє бельгійські органи влади від перевірки того, чи існували в Греції достатні гарантії проти видворення, з огляду на недоліки в процедурі або політиці прямого чи опосередкованого видворення до Афганістану. Без таких гарантій та враховуючи докази, надані заявником, бельгійські органи влади повинні були самі, у відповідності зі статтями 2 і 3 Конвенції, а також практикою Суду, перевірити ризик, на який заявник наражався в країні свого походження (зокрема, рішення у справі «*N.A. проти Сполученого Королівства*» від 17 липня 2008 року, № 25904/07). Проте у цій справі бельгійський уряд не вжив жодних запобіжних заходів перед тим, як його депортувати. Навпаки, рішення про його депортацію було прийнято виключно на підставі презумпції (в силу мовчазної згоди, передбаченої в Дублінській постанові), що грецькі органи влади дотримуються своїх зобов'язань, без отримання будь-яких індивідуальних гарантій стосовно заявника. Заявник розглядав це як систематичну практику бельгійських органів влади, які завжди відмовлялися і продовжували відмовлятися від застосування застереження про суверенітет, передбаченого в Дублінській постанові, та не передавати людей Греції.

2. Бельгійський уряд

326. Уряд стверджував, що при застосуванні Дублінської постанови Бельгія не була зобов'язана розглядати клопотання заявника про надання притулку, а відтак до її завдання не входило вивчення побоювань заявника про його життя та фізичну безпеку в Афганістані. Дублінська постанова була прийнята з належним урахуванням принципу невидворення, закріпленого у Женевській конвенції, основних прав і принципу, згідно з яким держави-члени були безпечними країнами. Бельгія користувалася застереженням від цих принципів, передбаченим статтею 3 § 2 Постанови, лише у виняткових випадках та в індивідуальному порядку, і тільки тоді, коли відповідна особа переконливо довела, що вона наражалась на ризик зазнати катувань або нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження у розумінні статті 3 Конвенції. Дійсно, такий підхід узгоджувався з практикою Суду, яка вимагає існування зв'язку між загальною оскаржуваною ситуацією та індивідуальною ситуацією заявника (як у рішеннях у справах «*Sultani*», згадане вище, «*Thamribillai проти Нідерландів*» від 17 лютого 2004 року, № 61350/00, та «*Y. проти Росії*» від 4 грудня 2008 року, № 20113/07).

327. Бельгійський уряд не знав, за яких саме обставин застосовувалось застереження про суверенітет, оскільки Управління у справах іноземців не надало статистичних даних, і коли воно застосовувалось, мотиви прийнятих рішень не зазначались. Однак для того, щоб показати, що він все ж таки застосовував застереження про суверенітет тоді, коли цього вимагала ситуація, уряд навів у якості прикладу десять справ, в яких передачі до компетентних країн були призупинені на підставах, пов'язаних, як до цього можна прийти шляхом дедукції, із застосуванням застереження про суверенітет. У половині з цих справ країною, відповідальною за клопотання, була Польща, в двох справах - Греція, а в решті справ - Угорщина та Франція. У семи справах підставами було існування сім'ї в Бельгії, в двох - проблеми зі здоров'ям особи, а остання справа стосувалась неповнолітнього. У справі заявника Бельгія не мала жодних підстав застосовувати це застереження, як і не було жодної інформації, яка б свідчила про те, що в Греції

він особисто був жертвою поведження, забороненого статтею 3. Навпаки, він не повідомив Управління у справах іноземців про те, що відмовився від свого клопотання про надання притулку, і не проінформував його про свої скарги проти Греції. Дійсно, сам Суд не визнав за необхідне призначити бельгійському уряду тимчасовий захід у вигляді призупинення передачі заявника.

328. Тим не менш, уряд зазначив, що наказ залишити країну був виданий на підставі запевнень, що заявник не буде повернутий до Афганістану перш ніж його скарги не будуть розглянуті грецькими органами влади по суті. Що стосується доступу до процедури надання притулку та ходу цієї процедури, уряд спирався на запевнення з боку грецьких органів влади, що вони зрештою прийняли на себе відповідальність, та на загальні відомості, які містились в інформаційному документі, складеному грецькими компетентними органами, а також у зауваженнях, які Греція надала в інших справах, що перебували на розгляді в Суді. Враховуючи цю інформацію, бельгійські органи влади відзначили, що якщо іноземець подавав клопотання про надання притулку в Греції, суть такого клопотання буде розглянута в індивідуальному порядку, шукач притулку отримає допомогу юриста, а перекладач буде присутнім на всіх етапах процедури. Засоби правового захисту також існували, наприклад, апеляція до Верховного адміністративного суду. Таким чином, хоча уряд і був обізнаний з можливими недоліками в системі надання притулку в Греції, він стверджував, що був достатньо переконаний в зусиллях, які Греція докладала з метою дотримання законодавства Співтовариства та виконання своїх зобов'язань стосовно прав людини, в тому числі процесуальних зобов'язань.

329. Що стосується ризику видворення до Афганістану, то уряд також прийняв до уваги запевнення, які Греція надала Судові у справі «*K.R.S. проти Сполученого Королівства*» (згадане вище рішення про прийнятність), а також можливість для заявника після прибуття до Греції подати заяву до Суду та, в разі необхідності, прохання про застосування правила 39. Враховуючи ці запевнення, уряд вважає, що передача заявника не становила порушення статті 3.

В. Зауваження урядів Нідерландів та Сполученого Королівства, а також Управління Верховного Комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців, Центру Ейр та Міжнародної амністії і Грецького гельсінського монітору, що приймали участь у справі в якості третіх сторін

330. Згідно з думкою уряду Нідерландів, з можливих недоліків у грецькій системі надання притулку не впливало те, що правовий захист шукачів притулку в Греції був в цілому ілюзорним, а тим більше те, що держави-члени повинні утримуватися від передачі осіб до Греції, тому що роблячи це, вони порушують статтю 3 Конвенції. Робота у напрямку приведення грецької системи у відповідність зі стандартами Співтовариства була завданням не Суду, а Комісії та грецьких органів влади за матеріально-технічної підтримки інших держав-членів. Тому уряд Нідерландів вважав, що він повністю виконував свої обов'язки, переконуючись через посадовця у своєму посольстві в Афінах, що будь-які передані шукачі притулку будуть скеровані до служби з питань притулку в міжнародному аеропорту. Посилаючись на рішення Суду у справі «*K.R.S.*» (див. вище), слід припускати, що Греція дотримається своїх міжнародних зобов'язань, а передані особи зможуть звернутися до національних судів, а згодом, за

необхідності, і до Суду. Якесь інше рішення було б рівнозначним запереченню принципу міждержавної довіри, на якій заснована дублінська система, блокуючи тимчасовими заходами застосування Постанови, і ставлячи під сумнів збалансований та тонкий підхід, який Суд прийняв, наприклад, у своєму рішенні у справі «*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi проти Ірландії*» [ВП] (№ 45036/98, ECHR 2005-VI) при оцінці відповідальності держав при застосуванні ними законодавства Співтовариства.

331. Уряд Сполученого Королівства підкреслив, що Дублінська постанова надавала фундаментальну перевагу в прискоренні розгляду клопотань, з тим щоб відповідні особи не мали часу встановити непотрібні соціальні та культурні зв'язки в державі. Тому слід мати на увазі, що притягнення до відповідальності за статтею 3 держави, відповідальної за клопотання про надання притулку до передачі, як і в даній справі, не може не уповільнити весь процес. Уряд Сполученого Королівства був переконаний в тому, що скарг, які є зрозумілими у випадках видворення до держави, що не є учасницею Конвенції, слід уникати, якщо держава, відповідальна за розгляд клопотання про надання притулку, є учасницею Конвенції. У таких випадках, як Суд постановив у рішенні «*K.R.S.*» (див. вище), нормальне тлумачення Конвенції буде означати, що відповідні сторони повинні подавати свої скарги до судів держави, відповідальної за розгляд клопотання про надання притулку, а згодом, можливо й до Суду. На думку уряду Сполученого Королівства, це не звільняє держави, що передають особу, від їхньої відповідальності за можливі порушення Конвенції, однак їхня відповідальність може наступати лише за абсолютно виняткових обставин, в яких було доведено, що у державі, відповідальній за розгляд клопотання про надання притулку, відповідні особи не матимуть доступу до Суду. Проте у цій справі таких обставин не було.

332. На думку ВКБ ООН, як він вже зазначав у своєму звіті, опублікованому в квітні 2008 року, шукачі притулку не повинні передаватись, якщо, як і в даній справі, існують докази того, що держава, відповідальна за розгляд клопотання про надання притулку, здійснювала передачі до держав, в яких існував високий ризик того, що відповідні особи матимуть перешкоди в доступі до процедур надання притулку, до ефективного розгляду їхніх клопотань та до ефективних засобів правового захисту, і в яких умови прийому могли призвести до порушення статті 3 Конвенції. Непередача шукачів притулку за таких обставин була передбачена в самій Дублінській постанові і повністю відповідала статті 33 Женевської конвенції та Конвенції. ВКБ ООН підкреслив, що йшлося не про теоретичні ризики і що, на відміну від Бельгії, суди деяких держав призупиняли передачі до Греції по вищезазначеним причинам. У будь-якому випадку, як Суд чітко зазначив у справі «*T.I.*» (згадане вище рішення про прийнятність), кожна держава-учасниця є відповідальною за Конвенцією за те, щоб не піддавати людей поводженню, забороненому статтею 3, через автоматичне застосування дублінської системи.

333. Центр Ейр та Міжнародна амністія вважають, що у своїй нинішній формі, без статті про призупинення передач до країн, які не можуть дотриматись своїх міжнародних зобов'язань в питаннях надання притулку, Дублінська постанова наражає шукачів притулку на ризик видворення в порушення Конвенції та Женевської конвенції. Вони вказали на істотні відмінності в тому, як члени Європейського Союзу застосовують постанову, і як національні суди оцінюють законність передачі, коли йдеться про оцінку ризиків порушення основних прав, зокрема, коли держава, відповідальна за обробку клопотання про надання притулку, не транспонувала належним чином інші норми Співтовариства щодо

надання притулку. Центр Ейр та Міжнародна амністія вважали, що держави, які передають шукачів притулку, частково несуть відповідальність за те, як приймаючі держави поведуться з ними, оскільки вони можуть запобігти порушенню прав людини, застосувавши застереження постанови про суверенітет. На їхню думку, можливість ініціювання Європейською Комісією провадження проти приймаючої держави за невиконання нею своїх зобов'язань не була ефективним засобом правового захисту проти порушення основних прав шукачів притулку. Також вони не були впевнені в ефективності процедури попереднього висновку, запровадженої Лісабонською угодою, з огляду на те, що СЄС не приймав рішень щодо законності «дублінських» передач у випадках, коли вони могли призвести до таких порушень.

334. ГГМ зазначив, що на момент передачі заявника вже існувала значна кількість документів, які свідчили про недоліки в процедурі надання притулку, умови прийому шукачів притулку та ризик прямого чи опосередкованого видворення до Туреччини. ГГМ вважає, що бельгійські органи влади не могли про це не знати, зокрема, тому що одні й ті ж самі документи використовувались у внутрішніх процедурах для винесення рішень про призупинення передач до Греції. Згідно з думкою ГГМ, відповідні документи, зокрема документи ВКБ ООН, повинні спростувати презумпцію, зроблену Судом у справі «K.R.S.» (див. згадане вище рішення щодо прийнятності) про те, що Греція виконала свої міжнародні зобов'язання в питаннях надання притулку.

С. Оцінка Суду

1. Прийнятність

335. Бельгійський уряд критикував заявника за те, що він неправильно скористався процедурою подачі клопотання про призупинення виконання згідно з надзвичайною терміною процедурою, не подав апеляції до Палати з апеляцій іноземців для отримання скасування наказу покинути країну та не подав адміністративної касаційної скарги до Державної ради. Тому він стверджував, що він не вичерпав внутрішні засоби правового захисту, і запропонував Судові визнати цю частину скарги непринятною і відхилити її у відповідності зі статтею 35 § 1 та 4 Конвенції.

336. Суд зазначає, що заявник також скаржився на те, що для своїх скарг за статтями 2 та 3 він не мав засобу правового захисту, який би відповідав вимогам статті 13 Конвенції, і стверджував у цьому зв'язку, що відповідні засоби правового захисту не були ефективними у розумінні цієї статті (див. нижче, пункти 370-377). Він вважає, що заперечення уряду щодо невичерпання внутрішніх засобів правового захисту слід приєднати до суті скарг за статтею 13, взятою у поєднанні зі статтями 2 і 3 Конвенції, та розглянути їх разом.

337. При цьому Суд вважає, що ця частина заяви не може бути відхилена через невичерпання внутрішніх засобів правового захисту (див. нижче, пункти 385-396) і що вона піднімає складні питання права та фактів, які неможливо визначити без розгляду справи по суті; з цього випливає, що вона не є явно необґрунтованою у розумінні статті 35 § 3 Конвенції. Не є вона непринятною і з будь-яких інших підстав. Тому її слід визнати прийнятною.

2. Відповідальність Бельгії за Конвенцією

338. Суд зазначає, що у своїх зауваженнях у якості третьої сторони уряд Нідерландів послався на рішення у справі «*Bosphorus*» (див. вище, пункт 330).

У цій справі Суд підтвердив, що Конвенція не перешкоджає державам-учасникам передавати суверенні повноваження міжнародній організації для цілей співпраці у визначених сферах діяльності (див. згадане вище рішення у справі «*Bosphorus*», § 152). Тим не менш, держави продовжують нести за Конвенцією відповідальність за всі дії або бездіяльність своїх органів за національним законодавством або міжнародно-правовими зобов'язаннями (там само, § 153). Дія держави, здійснена згідно з такими правовими зобов'язаннями, повинна вважатися виправданою, якщо встановлено, що відповідна організація захищає основні права у такий спосіб, який можна вважати принаймні еквівалентним тому, що надає Конвенція. Тим не менш, держава нестиме за Конвенцією повну відповідальність за всі дії, що виходять за рамки її строгих міжнародно-правових зобов'язань, зокрема, коли вона застосовувала свободу розсуду (там само, §§ 155-57).

Суд встановив, що захист основних прав, наданих законодавством Співтовариства, був еквівалентним тому, що надається системою Конвенції (там само, § 165). Перш ніж дійти такого висновку, Суд у цьому питанні надав великого значення ролі та повноваженням Суду ЄС (зараз СЕС), в дійсності вважаючи, що ефективність матеріальних гарантій основних прав залежить від механізмів контролю, встановлених для забезпечення їхнього дотримання (там само, § 160). Також Суд подбав про те, щоб обмежити сферу застосування рішення у справі «*Bosphorus*» до права Співтовариства у строгому сенсі - на той момент «першої підвалини» права Європейського Союзу (там само, § 72).

339. Суд зазначає, що стаття 3 § 2 Дублінської постанови передбачає, що відступаючи від загального правила, викладеного у статті 3 § 1, кожна держава-член може розглянути клопотання про надання притулку, подане в ній громадянином третьої країни, навіть якщо такий розгляд не входить до її відповідальності відповідно до критеріїв, встановлених у постанові. Це так зване «застереження про суверенітет». У такому випадку держава стає державою-членом, відповідальною для цілей постанови, та бере на себе зобов'язання, пов'язані з цією відповідальністю.

340. Суд приходить до висновку, що згідно з постановою бельгійські органи влади могли б утриматися від передачі заявника, якщо б вони вважали, що країна-одержувач, а саме Греція, не виконає своїх зобов'язань за Конвенцією. Таким чином, Суд вважає, що оскаржуваний захід, прийнятий бельгійськими органами влади, строго не підпадає під міжнародно-правові зобов'язання Бельгії. Тому презумпція еквівалентного захисту не застосовується в даній справі.

3. Суть скарг за статтями 2 і 3 Конвенції

(а) Рішення у справах «*T.I.*» та «*K.R.S.*»

341. У цих двох справах Суд мав можливість вивчити наслідки для Конвенції Дублінської конвенції та Дублінської постанови.

342. Справа «*T.I.*» (згадане вище рішення щодо прийнятності) стосувалась громадянина Шрі-Ланки, який безуспішно клопотав про отримання притулку в Німеччині, а згодом подав подібне клопотання і у Сполученому Королівстві. У

застосування Дублінської конвенції Сполучене Королівство відправило його до Німеччини.

У своєму рішенні Суд порахував, що опосередковане видворення до країни-посередника, яка також є державою-учасницею, не змінювало меж відповідальності держави відправлення, і що відповідно до усталеної судової практики, держава зобов'язана не видворяти особу, якщо існують серйозні підстави вважати, що у разі видворення цієї особи до країни призначення вона наражатиметься на реальну небезпеку поводження, забороненого статтею 3.

Крім того, Суд повторив, що якщо держави співпрацюють у сфері, в якій можуть існувати наслідки для захисту основних прав, їхнє повне звільнення від відповідальності по відношенню до Конвенції у відповідній сфері було б несумісним з цілями та завданнями Конвенції (див., серед інших, рішення у справі «*Waite та Kennedy проти Німеччини*» [ВП], № 26083/94, § 67, ECHR 1999-I).

Тому при застосуванні Дублінської постанови держави повинні переконатися, що процедура надання притулку в країні-посереднику забезпечує достатні гарантії уникнення прямого чи опосередкованого видворення шукача притулку до країни його походження без оцінки ризиків, на які він наражається з точки зору статті 3 Конвенції.

Хоча у справі «*T.I.*» Суд і відхилив аргумент, що той факт, що Німеччина була стороною Конвенції, звільняв Сполучене Королівство від перевірки долі, яка чекала на шукача притулку, якого вона мала передати до тієї країни, той факт, що процедура надання притулку в Німеччині по всім ознакам відповідала Конвенції, зокрема, статті 3, дозволило Судові відхилити твердження про те, що депортація заявника до Німеччини піддала би його реальній і серйозній небезпеці поводження, забороненого цією статтею. Суд дійшов висновку, що у цій конкретній справі не існувало підстав вважати, що Німеччина не виконала б своїх зобов'язань за статтею 3 Конвенції та не захистила б заявника від видворення до Шрі-Ланки, якби він надав достовірні аргументи, що свідчили, що для нього у цій країні існувала небезпека жорстокого поводження.

343. Такий підхід був підтверджений і розвинутий далі у рішенні у справі «*K.R.S.*» (див. вище). Справа стосувалася передачі органами влади Сполученого Королівства у застосування Дублінської постанови іранського шукача притулку до Греції, в яку він потрапив, перш ніж прибути до Сполученого Королівства в 2006 році. Посилаючись на статтю 3 Конвенції, заявник скаржився про недоліки в процедурі надання притулку в Греції і про ризик повернення до Ірану без розгляду по суті його клопотання про надання притулку, а також про умови прийому для шукачів притулку в Греції.

Після того, як Суд підтвердив застосовність справи «*T.I.*» до Дублінської постанови (див. з цього приводу також «*Stapleton проти Ірландії*» (рішення щодо прийнятності), № 56588/07, § 30, ECHR 2010-...), він дійшов висновку, що за відсутності доказів протилежного, він повинен презюмувати, що Греція дотрималась зобов'язань, покладених на неї директивами Співтовариства, які встановлюють мінімальні стандарти для процедур надання притулку та прийому шукачів притулку, та які були транспоновані в грецьке законодавство, і що вона дотримується статті 3 Конвенції.

На думку Суду, з огляду на інформацію, наявну на той момент в уряді Сполученого Королівства та Суду, можна було припустити, що Греція дотримувалась своїх зобов'язань і нікого не повертала до Ірану - країни походження заявника.

Також не було жодних підстав вважати, що особам, повернутим до Греції згідно з Дублінською постановою, в тому числі тим, чий клопотання про надання притулку були відхилені остаточним рішенням грецьких органів влади, чинились чи могли чинитись перешкоди у зверненні до Суду з клопотанням про приписання тимчасового заходу згідно з правилом 39 Регламенту Суду.

(b) Застосування цих засад до даної справи

344. Суд вже зазначав свою точку зору, що заявник міг обґрунтовано стверджувати, що його видворення до Афганістану становило б порушення статті 2 та статті 3 Конвенції (див. вище, пункти 296-297).

345. Тому далі Суд має з'ясувати, чи повинні були бельгійські органи влади вважати спростованим припущення, що грецькі органи влади дотримуються своїх міжнародних зобов'язань у питаннях надання притулку, не дивлячись на справу «K.R.S.», якій, за твердженням уряду, хотіли у даній справі слідувати адміністративні та судові органи.

346. Суд не погоджується з аргументом бельгійського уряду про те, що оскільки під час співбесіди заявник не озвучив своїх побоювань, пов'язаних з його поверненням до Греції, Управління у справах іноземців про них не знало на момент прийняття свого наказу про те, щоб заявник залишив країну.

347. Суд передусім зазначає, що до інформації, яку він мав у наявності на момент прийняття рішення у справі «K.R.S.» у 2008 році, були згодом додані численні звіти та матеріали. Усі ці звіти та матеріали, засновані на дослідженнях на місці, погоджуються з існуванням практичних труднощів, пов'язаних із застосуванням дублінської системи в Греції, недоліків у процедурі надання притулку та практиці прямого або опосередкованого видворення на індивідуальній чи колективній основі.

348. Автори цих документів - ВКБ ООН та Комісар Ради Європи з прав людини, такі міжнародні неурядові організації, як Міжнародна амністія, Г'юман Райтс Вотч, Про Асил та Європейська рада у справах біженців та вигнанців, а також такі неурядові організації, присутні в Греції, як Грецький гелсінський монітор та Грецька національна комісія з прав людини (див. вище, пункт 160). Суд зазначає, що такі документи публікувались на регулярній основі з 2006 року і ще частіше в 2008 та 2009 роках, і що більшість з них були опубліковані вже після того, як був виданий наказ про видворення заявника.

349. Суд також надає великого значення листу, направленого ВКБ ООН в квітні 2009 року бельгійському міністру з питань імміграції. Лист, в якому зазначається, що його копію також було відправлено в Управління у справах іноземців, містить однозначний заклик про призупинення передач до Греції (див. вище, пункти 194 та 195).

350. До цього слід додати і той факт, що з грудня 2008 року сама європейська система надання притулку вступила в етап реформування, а також і те, що в світлі уроків, вивчених із застосування документів, прийнятих в ході першого етапу, Європейська Комісія внесла пропозиції, спрямовані на істотне посилення захисту основних прав шукачів притулку та на здійснення тимчасового призупинення передач за Дублінською постановою для уникнення повернення шукачів притулку до держав-членів, які не здатні надати їм достатнього рівня захисту їхніх основних прав (див. вище, пункти 77-79).

351. Крім того, Суд зазначає, що процедура, здійснена Управлінням у справах іноземців у застосування Дублінської постанови, не залишала заявникові ніякої

можливості зазначити причини, які перешкоджали його передачі до Греції. Форма, заповнена Управлінням у справах іноземців, не містить розділу для таких коментарів (див. вище, пункт 130).

352. За таких умов Суд вважає, що бельгійським органам влади була відома загальна ситуація, і що від заявника не слід очікувати того, щоб він ніс тягар доведення. Навпаки, він вважає доведеним, що незважаючи на деякі приклади застосування застереження про суверенітет, надані урядом та які, до речі, не стосуються Греції, Управління у справах іноземців систематично застосовувало Дублінську постанову для передачі людей до Греції без розгляду можливості того, щоб зробити виняток.

353. Бельгійський уряд стверджував, що в будь-якому випадку він запитав від грецьких органів влади достатніх гарантій того, що заявник не наражатиметься в Греції на ризик поведження, забороненого Конвенцією. У цьому зв'язку Суд зазначає, що існування національного законодавства та приєднання до міжнародних договорів, які гарантують повагу до основних прав, в принципі самі по собі недостатні для забезпечення належного захисту від ризику жорстокого поведження, якщо, як і в даній справі, надійні джерела повідомили про практику, до якої вдавалися органи влади, або яка існувала при їхньому потуранні, і яка явно суперечить принципам Конвенції (див., з відповідними змінами, рішення у справі «*Saadi проти Італії*» [ВП], № 37201/06, § 147, ECHR 2008-...).

354. Суд також вважає, що дипломатичні запевнення, надані Грецією бельгійським органам влади, не є достатньою гарантією. Насамперед, він відзначає, що згода взяти на себе відповідальність у застосування Дублінської постанови була надана грецькими органами влади вже після того, як був виданий наказ залишити країну, і що відтак наказ про депортацію був виданий на основі мовчазної згоди з боку грецьких органів влади. По-друге, він зазначає, що документ про надання згоди сформульований в стереотипній формі (див. вище, пункт 24) і не містить жодних гарантій, які особисто стосувалися б заявника. Не містив ніяких індивідуальних гарантій і інформаційний документ, про який згадував бельгійський уряд, та який був наданий грецькими органами влади; він лише посилався на застосовне законодавство та не зазначав жодної належної інформації про дану ситуацію.

355. Суд далі відхиляє аргумент уряду про те, що сам Суд не визнав за необхідне приписати тимчасові заходи згідно з правилом 39 про призупинення передачі заявника. Він нагадує, що в таких справах, як ця, в яких депортація заявника неминуха на момент доведення справи до відому Суду, він має прийняти термінове рішення. Призначений захід є заходом захисту, який в жодному разі не передрішає розгляд справи відповідно до статті 34 Конвенції. На даному етапі, коли приписується тимчасовий захід, Суд не має вивчати скаргу детально - і дійсно, часто для цього в нього немає усієї необхідної інформації (див., з відповідними змінами, рішення у справі «*Paladi проти Молдови*» [ВП], № 39806/05, § 89, ECHR 2009-...). Крім того, у даній справі листи, надіслані Судом, чітко демонструють, що будучи повністю обізнаним із ситуацією в Греції, він попросив, щоб грецький уряд пильно стежив за справою заявника та постійно інформував його (див. вище, пункти 32 і 38-39).

356. Нарешті, уряд-відповідач, якого підтримали уряди-треті сторони, стверджував, що шукачі притулку повинні подавати скарги до Суду лише проти Греції і після вичерпання в ній внутрішніх засобів правового захисту, та за необхідності клопотати про застосування тимчасових заходів.

357. Хоча Суд і вважає, що в принципі це найбільш нормальний хід дій в рамках системи Конвенції, він також вважає, що вивчення ним перешкод, з якими стикаються шукачі притулку в Греції, чітко демонструє, що подані в ній заяви є на даний момент ілюзорними. Суд зазначає, що заявник представлений у ньому своїм адвокатом, який захищав його в Бельгії. Враховуючи кількість заяв про надання притулку, які перебувають на розгляді в Греції, з того факту, що деякі шукачі притулку подали до Суду заяви проти Греції, не можна зробити жодних висновків. У цьому зв'язку він також бере до уваги дуже малу кількість клопотань, поданих з Греції шукачами притулку згідно з правилом 39 про застосування тимчасових заходів проти неї, в порівнянні з кількістю клопотань, поданих з інших держав.

358. У світлі вищевикладеного, Суд вважає, що на момент видворення заявника бельгійські органи влади знали або повинні були знати, що у нього не було гарантії того, що його клопотання про надання притулку буде серйозно розглянуте грецькими органами влади. У них також була можливість відмовити у його передачі.

359. Уряд стверджував, що заявник недостатньо індивідуалізував перед бельгійськими органами влади ризик того, що він не матиме доступу до процедури надання притулку і буде видворений грецькими органами влади. Однак Суд вважає, що насправді бельгійські органи влади, які зіткнулися з описаною вище ситуацією, повинні були не припустити просто, що із заявником поводитимуться у відповідності зі стандартами Конвенції, а навпаки, спочатку перевірити, яким чином грецькі органи влади застосовують на практиці своє законодавство про надання притулку. Якби вони це зробили б, то вони побачили б, що ризики, на які наражався заявник, були реальними та достатньо індивідуалізованими для того, щоб підпадати під сферу застосування статті 3. Той факт, що велика кількість шукачів притулку в Греції знаходяться в тій же ситуації, що і заявник, не робить відповідний ризик менш індивідуалізованим, якщо він є достатньо реальним та вірогідним (див., з відповідними змінами, згадане вище рішення у справі «Saadi», § 132).

(с) Висновок

360. З урахуванням зазначених вище міркувань, Суд вважає, що передача заявника Бельгією до Греції призвела до порушення статті 3 Конвенції.

361. Беручи до уваги цей висновок та обставини справи, Суд вважає, що необхідності у розгляді скарги заявника за статтею 2 немає.

V. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ БЕЛЬГІЄЮ СТАТТІ 3 КОНВЕНЦІЇ У ЗВ'ЯЗКУ З ПІДДАННЯМ ЗАЯВНИКА УМОВАМ УТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ ТА УМОВАМ ПРОЖИВАННЯ, ЩО СУПЕРЕЧАТЬ СТАТТІ 3

362. Заявник стверджував, що через умови утримання під вартою та проживання, яким піддавались шукачі притулку в Греції, його повернення бельгійськими органами влади до цієї країни в застосування Дублінської постанови піддало його поводженню, забороненому статтею 3 Конвенції, процитованою вище.

363. Уряд заперечував це твердження так само, як він відмовився бачити порушення статті 3 у зв'язку з висланням заявника та результуючим ризиком, пов'язаним із недоліками в процедурі надання притулку.

364. Суд вважає, що твердження заявника згідно з процитованим вище положенням Конвенції піднімають складні питання права та фактів, які неможливо визначити без розгляду справи по суті; з цього випливає, що ця частина заяви не є явно необґрунтованою у розумінні статті 35 § 3 Конвенції. Не є вона неприйнятною і з будь-яких інших підстав. Тому її слід визнати прийнятною.

365. Що стосується суті справи, то Суд повторює, що згідно з його усталеною практикою, депортація державою-учасницею шукача притулку може призвести до виникнення проблеми за статтею 3, а відтак і до настання відповідальності такої держави за Конвенцією, якщо були продемонстровані серйозні підстави вважати, що відповідна особа зіткнеться з реальним ризиком катувань або нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження чи покарання в приймаючій країні. За таких обставин стаття 3 передбачає зобов'язання не висилати особу до цієї країни (див. рішення у справах «*Soering проти Сполученого Королівства*» від 7 липня 1989 року, Series A no. 161, §§ 90-91; «*Vilvarajah та інші проти Сполученого Королівства*» від 30 жовтня 1991 року, Series A no. 125, § 103; «*H.L.R. проти Франції*» від 29 квітня 1997 року, Reports 1997-III, § 34; «*Jabari*», згадане вище, § 38; «*Salah Sheekh* проти Нідерландів», № 1948/04, § 135, ECHR 2007-I (витяги); та «*Saadi*», згадане вище, § 152).

366. У даній справі Суд уже встановив, що умови утримання заявника під вартою та умови його проживання в Греції були такими, що принижують гідність (див. вище, пункти 233, 234, 263 і 264). Він зазначає, що ці факти були добре відомими до передачі заявника, і що їх можна було легко перевірити за допомогою низки джерел (див. вище, пункти 162-164). Він також хотів би підкреслити, що у провину заявнику не можна ставити те, що він не повідомив бельгійським адміністративним органам мотиви, через які він не хотів, щоб його передавали до Греції. Він встановив, що процедура в Управлінні у справах іноземців не передбачала отримання таких мотивів, і що бельгійські органи влади систематично застосовували Дублінську постанову (див. вище пункт 352).

367. Беручи до уваги ці висновки і зобов'язання, покладені на держави згідно зі статтею 3 Конвенції щодо видворення, Суд вважає, що передавши заявника до Греції, бельгійські органи влади свідомо піддали його умовам утримання під вартою та умовам проживання, які становили поводження, що принижує гідність.

368. Відтак, мало місце порушення статті 3 Конвенції.

VI. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ БЕЛЬГІЄЮ СТАТТІ 13, ВЗЯТОЇ У ПОЄДНАННІ ЗІ СТАТТЯМИ 2 ТА 3 КОНВЕНЦІЇ, У ЗВ'ЯЗКУ З ВІДСТУТНІСТЮ ЕФЕКТИВНОГО ЗАСОБУ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРОТИ НАКАЗУ ПРО ВИДВОРЕННЯ

369. Заявник стверджував, що у бельгійському законодавстві не існувало засобу правового захисту, як він вимагається статтею 13 Конвенції, процитованою вище, за допомогою якого він зміг би поскаржитись про стверджувані порушення статей 2 та 3 Конвенції.

А. Доводи сторін

1. Заявник

370. Заявник стверджував, що при подачі першого клопотання про призупинення виконання видворення за надзвичайно терміновою процедурою він діяв настільки швидко, наскільки це було можливо за даних обставин. Проте він зіткнувся на практиці з перешкодами, які заважали йому в доступі до термінової процедури.

371. По-перше, він пояснив, що в той день, коли був виданий наказ покинути країну, 19 травня 2009 року, його взяли під варту та помістили в центр закритого типу для іноземців-нелегалів. І лише через п'ять днів, після довгих вихідних у зв'язку зі святом Вознесіння, бельгійські органи влади призначили йому на його прохання адвоката або ж принаймні бельгійський Комітет допомоги біженцям зміг знайти цього адвоката, який би передав йому загальну інформацію щодо «дублінських» шукачів притулку. Цей перший адвокат, який не був фахівцем у справах про надання притулку, подав клопотання про призупинення виконання за надзвичайно терміновою процедурою через три дні після отримання досьє, що, на думку заявника, аж ніяк не було занадто тривалим часом.

372. По-друге, справа була призначена до розгляду вже за годину після того, як клопотання було подано, що не дало можливості адвокату заявника, чий офіс знаходився за 130 км від Палати у справах апеляцій іноземців, прибути на слухання. За словами заявника, у його адвоката не було практичної можливості, щоб його самого замінили, оскільки до завдань постійної служби допомоги відділу «іноземців» офісу правової допомоги не входила заміна юристів для надзвичайних ситуацій, які не могли відвідати слухання. На підтримку цього твердження він надав лист, написаний президентом відповідного відділу. Заявник також стверджував, що оскільки його від'їзд не був негайним, а був запланований на 27 травня, то його прохання цілком могло б бути відхилене у будь-якому разі з огляду на відсутність терміновості.

373. На додаток до практичної недоступності термінової процедури у його справі, заявник стверджував, що в будь-якому випадку апеляції до Палати з апеляцій іноземців не були ефективним засобом правового захисту у розумінні статті 13 Конвенції стосовно ризику порушення статей 2 і 3 у разі видворення. Тому не можна ставити йому в провину те, що він не вичерпав цей засіб правового захисту.

374. По-перше, він стверджував, що на момент його видворення його клопотання про призупинення виконання не мало шансів на успіх з причини усталеної практики деяких підрозділів Палати з апеляцій іноземців, які постійно встановлювали, що непоправної шкоди практично не було, оскільки можна було припустити, що Греція дотримається своїх міжнародних зобов'язань в питаннях надання притулку, і ця презумпція не могла бути спростована на підставі звітів про загальну ситуацію в Греції без демонстрації конкретного ризику для особи. Було прийнято лише декілька протилежних рішень, але абсолютно непередбаченим шляхом та без пояснення причин.

375. На думку заявника, таке збільшення тягаря доведення за обставин, коли відповідні особи продемонстрували, що вони належали до вразливої групи, яка в Греції систематично піддавалась поведженню, забороненому статтею 3 Конвенції, робило апеляції до Палати з апеляцій іноземців абсолютно неефективними.

Подальші події довели його правоту, оскільки він дійсно особисто постраждав від великих ризиків, про які він скаржився.

376. Згодом, коли його клопотання за надзвичайно терміновою процедурою було відхилено, у заявника більше не було сенсу продовжувати провадження по суті, оскільки воно б не мало ефекту призупинення і не могло запобігти його видворенню. Насправді, постійною практикою Палати з апеляцій іноземців було відхилення таких апеляцій, оскільки в таких умовах заявники більше не мали жодної зацікавленості у скасуванні заходу. Нарешті, навіть якщо б Палата з апеляцій іноземців не оголосила заяву неприйнятною на цій підставі, заявник не зміг би отримати скасування наказу залишити країну з огляду на вищезгадану усталену практику.

377. Заявник додав, що у справах, в яких подавались адміністративні касаційні скарги проти таких рішень до Державної ради, остання не ставила під сумнів підхід Палати з апеляцій іноземців і вважала, що ситуація не піднімала питання з точки зору статті 13 Конвенції.

2. Бельгійський уряд

378. Бельгійський уряд підтвердив, що заявник мав можливість використання кількох засобів правового захисту в національних судах, які відповідали вимогам статті 13 Конвенції, але він їх належним чином не вичерпав.

379. Що стосується надзвичайно термінової процедури клопотання про призупинення виконання, то уряд зазначив, що апеляцію до Палати з апеляцій іноземців можна було подати в будь-який час, безперервно та з отриманням ефекту призупинення, і що у справі «*Quraishi проти Бельгії*» (заява № 6130/08, рішення про прийнятність від 12 травня 2009 року) Суд підтвердив ефективність цієї процедури. Він стверджував, що заявник сам себе поставив у надзвичайну ситуацію, подавши апеляцію до Палати з апеляцій іноземців лише за кілька годин до свого від'їзду, через десять днів після того, як він був взятий під варту згідно з наказом про видворення. Покарання за відсутність у заявника сумлінності було давньою практикою Державної ради, і воно виправдовувалось винятковим характером процедури, яка скорочувала до мінімуму права захисту та розслідування справи. Той факт, що відліт був запланований лише на 27 травня, був несуттєвим, оскільки, за винятком прикладу, наведеного заявником, усталена практика Палати з апеляцій іноземців демонструвала, що позбавлення волі було достатнім для того, щоб виправдати неминучий характер небезпеки.

380. Крім того, слід враховувати й факт, що в силу її терміновості справу було призначено для негайного розгляду, але ніхто не прийшов на слухання, хоча адвокат заявника попросив постійну службу офісу юридичної допомоги в Брюсселі, щоб та його представила в Палаті з апеляцій іноземців.

381. Уряд оскаржував аргумент заявника про те, що його клопотання про призупинення виконання не мало жодних шансів на успіх, надавши п'ять рішень Ради з 2008 по 2009 рік, які призупинили передачі до Греції згідно надзвичайно термінової процедури на тій підставі, що в силу серйозності скарг заявників за статтею 3 Конвенції, наказ про депортацію не був на перший погляд достатньо обґрунтованим. На думку уряду, в інтересах заявників було завжди подавати клопотання про судовий перегляд, аби надати Палаті з апеляцій іноземців, а потім й Державній раді, можливість знайти рішення та проаналізувати законність оскаржуваних заходів.

382. Той факт, що заявник був тим часом депортований, не повинен був завадити йому продовжувати провадження. На підтримку цього твердження уряд процитував рішення Палати з апеляцій іноземців № 28.233 від 29 травня 2009 року, за яким апеляція була визнана прийнятною, хоча заявника вже було передано. Згодом заяву було відхилено, оскільки у заявника більше не існувало жодної зацікавленості, враховуючи, що заява стосувалась наказу залишити країну і вона конкретно не продемонструвала, що мало місце порушення статті 3 Конвенції.

383. Що стосується суті справи, то уряд підтвердив, що так само, як і при визначенні непоправної шкоди на етапі призупинення, ustalена практика Палати з апеляцій іноземців, яка насправді ґрунтувалась на практиці Суду, вимагала, щоб заявники продемонстрували конкретний ризик, з яким вони стикалися. Однак, згідно з твердженням уряду, так само як ефективність засобу правового захисту у розумінні статті 13 не залежала від впевненості в його успішному результаті, при оцінці ефективності засобу правового захисту не слід брати до уваги перспективу несприятливого результату розгляду по суті.

384. ВКБ ООН, приймаючи участь у справі в якості третьої сторони, вважав, що ustalена практика Палати з апеляцій іноземців та Державної ради насправді прирікала на невдачу будь-яке клопотання про призупинення або перегляд наказу залишити країну, прийнятого у застосування Дублінської постанови, оскільки відповідні особи не могли надати конкретні докази того, що вони особисто стикалися з ризиком, і що вони не могли отримати захист у приймаючій країні. При застосуванні такого підходу бельгійські суди автоматично посилалися на Дублінську постанову і не брали на себе більш високих зобов'язань за Конвенцією та міжнародним правом біженців.

В. Оцінка Суду

385. Суд уже встановив, що вислання бельгійськими органами влади заявника до Греції становило порушення статті 3 Конвенції (див. вище, пункти 359 та 360). Тому скарги заявника в цьому відношенні є «обґрунтованими» для цілей статті 13.

386. Суд передусім зазначає, що за бельгійським законодавством звернення до Палати з апеляцій іноземців про скасування вислання не призупиняє виконання наказу. Тим не менш, уряд зазначав, що клопотання про призупинення виконання може бути подане в цей суд «за надзвичайно терміновою процедурою», і що на відміну від надзвичайно термінової процедури, що існувала в Державній раді, процедура в Палаті з апеляцій іноземців за законом автоматично призупиняла виконання вислання, допоки Палата не прийме рішення, тобто максимум на сімдесят дві години.

387. Погоджуючись, що це є знаком прогресу у відповідності з рішенням «*Çonka*», згаданим вище (§§ 81-83, яке було підтвержене у рішенні «*Gebremedhin*», згаданому вище, §§ 66-67), Суд повторює, що в його практиці також встановлено (пункт 293 вище), що будь-яка скарга про те, що вислання до іншої країни піддасть особу забороненому статтею 3 Конвенції поводженню, підлягає уважному та ретельному вивченню, і що з урахуванням певної свободи розсуду, що надається державам, відповідність статті 13 вимагає, щоб компетентний орган міг розглянути суть скарги та забезпечити належне відшкодування.

388. На думку Суду, вимога, що впливає зі статті 13 про необхідність призупинення виконання оскаржуваного заходу, не може розглядатись у якості другорядної міри, тобто, без врахування вимог щодо меж розгляду. Протилежне дозволило б державам висилати відповідну особу, не розглянувши скарги за статтею 3 настільки серйозно, наскільки це можливо.

389. Тим не менш, надзвичайно термінова процедура призводить саме до цього результату. Уряд сам пояснює, що ця процедура зменшує до мінімуму права захисту та розгляд справи. Рішення, про які Судові відомо (пункти 144 та 148 вище), підтверджують, що розгляд скарг за статтею 3, який здійснювався певними підрозділами Палати з апеляцій іноземців на момент видворення заявника, не був ретельним. Вони обмежили свій розгляд перевіркою того, чи надали відповідні особи конкретні докази непоправного характеру шкоди, яка може стати результатом стверджуваного потенційного порушення статті 3, тим самим збільшивши тягар доведення до такої міри, щоб перешкодити розгляду по суті стверджуваного ризику порушення. Крім того, навіть якщо відповідні особи і намагались додати в свої досьє більше матеріалів з цього питання після співбесіди в Управлінні у справах іноземців, Палата з апеляцій іноземців не завжди приймала ці матеріали до уваги. Таким чином, відповідні особи були позбавлені можливості встановлення оскаржуваної природи їхніх скарг за статтею 3 Конвенції.

390. Суд приходить до висновку, що процедура клопотання про призупинення виконання за надзвичайно терміновою процедурою не відповідає вимогам статті 13 Конвенції.

391. Той факт, що кілька рішень, які йшли в розріз з усталеною та той час практикою, призупинили передачі до Греції (див. вище, пункт 149), не змінює цього висновку, оскільки призупинення ґрунтувались не на розгляді по суті ризику порушення статті 3, а радше на висновку Палати з апеляцій іноземців про те, що Управління у справах іноземців належним чином не обґрунтувало свої рішення.

392. Крім того, Суд зазначає, що під час використання засобів правового захисту, на які посилався уряд, заявник також зіткнувся з кількома практичними перешкодами. Він зазначає, що його клопотання про призупинення виконання за надзвичайно терміновою процедурою було відхилене з процесуальних підстав, а саме з огляду на його неявку на розгляд. Проте всупереч тому, що пропонує уряд, Суд вважає, що за обставин цієї справи цей факт не може вважатися проявленням відсутності сумлінності з боку заявника. Він не бачить, як саме його адвокат міг вчасно прибути до Палати з апеляцій іноземців. Що стосується можливості попросити про допомогу цілодобової служби, то Суд в будь-якому випадку зазначає, що уряд не надав жодних доказів існування такої служби на практиці.

393. Що стосується доцільності продовження провадження з метою скасування наказу залишити країну навіть після того, як заявника було передано, то Суд зазначає, що єдиний приклад, наданий урядом (див. пункти 151 та 382), підтверджує думку заявника про те, що як тільки особу було депортовано, Палата з апеляцій іноземців визнає апеляцію неприйнятною, оскільки вимога про перегляд наказу залишити країну втрачає сенс. Хоча це й правда, що у цьому рішенні Палата з апеляцій іноземців розглянула скарги за статтею 3 Конвенції, Суд не бачить, яким чином без свого рішення, що має ефект призупинення, Палата з апеляцій іноземців все ще могла надати заявникові належне відшкодування, навіть якщо б вона встановила порушення статті 3.

394. На додаток, Суд зазначає, що сторони, як вбачається, погоджуються в тому, що апеляція заявника не мала шансів на успіх з огляду на згадану вище

усталену практику Палати з апеляцій іноземців та Державної ради, а також на неможливість для заявника довести конкретний непоправний характер шкоди, спричиненої в результаті стверджуваного потенційного порушення. Суд повторює, що хоча ефективність засобу правового захисту не залежить від впевненості в успішному для заявника результаті, відсутність будь-яких перспектив отримання адекватного відшкодування піднімає питання за статтею 13 (див. згадане вище рішення у справі «*Kudła*», § 157).

395. Насамкінець, Суд зазначає, що обставини даної справи чітко відрізняють її від справи «*Quraishi*», на яку посилався уряд. В останній справі, яка стосується подій 2006 року та провадження в Палаті з апеляцій іноземців у 2007 році, тобто, через кілька місяців після того, як Палата почала функціонувати, заявники отримали призупинення свого видворення в результаті звернення до судів. Більше того, на той момент, коли Суд розглядав їхню справу, вони не були видворені, а практика Палати з апеляцій іноземців в «дублінських» справах ще не була встановлена.

396. У світлі вищевикладеного, Суд вважає, що мало місце порушення статті 13, взятої у поєднанні зі статтею 3. Звідси випливає, що заявнику не може ставитись у провину те, що він не вичерпав належним чином внутрішні засоби правового захисту, і що попередні заперечення бельгійського уряду щодо невичерпання (див. вище, пункт 335) не можуть бути задоволені.

397. Беручи до уваги цей висновок та обставини справи, Суд вважає, що необхідності в розгляді скарги заявника за статтею 13, взятої у поєднанні зі статтею 2, немає.

VII. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТЕЙ 46 ТА 41 КОНВЕНЦІЇ

A. Стаття 46 Конвенції

398. Стаття 46 Конвенції передбачає:

«1. Високі Договірні Сторони зобов'язуються виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, у яких вони є сторонами.

2. Остаточне рішення Суду передається Комітетові Міністрів, який здійснює нагляд за його виконанням».

399. Згідно зі статтею 46 Конвенції, держави-учасниці зобов'язуються виконувати остаточне рішення Суду у справах, в яких вони виступають сторонами, а виконання рішень підлягає наглядові з боку Комітету Міністрів. Це означає, що коли Суд встановлює факт порушення, держава-відповідач юридично зобов'язана не тільки виплатити відповідним особам суми, присуджені в якості справедливої сатисфакції згідно зі статтею 41, але й також прийняти необхідні загальні та/або, за необхідності, індивідуальні заходи. Оскільки рішення Суду мають по суті декларативний характер, то в першу чергу саме відповідна держава має вибрати, під наглядом з боку Комітету Міністрів, засоби, які вона використає для того, щоб виконати своє юридичне зобов'язання за статтею 46 Конвенції, за умови, що ці засоби сумісні з висновками, до яких Суд прийшов у своєму рішенні. Тим не менш, у деяких конкретних ситуаціях Суд може визнати за доцільне вказати державі-відповідачу, які саме заходи можуть бути прийняті для того, щоб покласти край ситуації - часто системній, - яка призвела до встановлення порушення (див., наприклад, рішення у справах «*Öcalan проти Туреччини*» [ВП], № 46221/99, § 210,

ЕCHR 2005-IV, та «*Popov проти Росії*» від 13 липня 2006 року, № 26853/04, § 263). Інколи природа встановленого порушення може бути такою, що не залишає реального вибору щодо заходів, які вимагаються для його усунення (див. рішення у справах «*Assanidzé проти Грузії*» [ВП] від 8 квітня 2004 року, № 71503/01, § 198, ECHR 2004-II; «*Verein Gegen Tierfabriken Schweiz (VGT) проти Швейцарії*» (№ 2) [ВП] від 30 червня 2009 року, № 32772/02, §§ 85 та 88, ECHR 2009-..).

400. У даній справі Суд вважає за потрібне призначити деякі індивідуальні заходи, необхідні для виконання цього рішення стосовно заявника, без шкоди для загальних заходів, необхідних для запобігання подібних порушень у майбутньому (див., з відповідними змінами, рішення у справі «*Broniowski проти Польщі*» [ВП], № 31443/96, § 193, ECHR 2004-V).

401. Суд визнав порушення Грецією статті 3 Конвенції у зв'язку з умовами проживання заявника в Греції, поєднаними з тривалою невизначеністю, в якій він жив, та відсутністю будь-яких перспектив поліпшення свого становища (див. вище, пункт 263). Він також встановив порушення статті 13, взятої у поєднанні зі статтею 3 Конвенції, у зв'язку з недоліками в процедурі надання притулку, застосованій до заявника, і ризику видворення до Афганістану без серйозного розгляду його клопотання про надання притулку і без наявності в нього доступу до ефективного засобу правового захисту (див. вище, пункт 322).

402. Враховуючи конкретні обставини справи та нагальну необхідність покласти край цим порушенням статті 13 та 3 Конвенції, Суд вважає, що Греція зобов'язана без затримки розпочати розгляд по суті клопотання заявника про надання притулку, яке б відповідало вимогам Конвенції, і до отримання його результатів утриматись від депортації заявника.

В. Стаття 41 Конвенції

403. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

1. Моральна шкода

(а) Щодо Греції

404. Заявник вимагав 1000 євро в якості компенсації за моральну шкоду, спричиненої під час двох періодів утримання під вартою.

405. Грецький уряд вважав цю вимогу необґрунтованою.

406. Суд встановив, що умови утримання заявника під вартою порушили статтю 3 Конвенції. Він вважає, що заявник вочевидь пережив певні страждання, які не можуть бути компенсовані лише висновком Суду про порушення. Приймаючи до уваги природу порушень, встановлених у цій справі, Суд вважає справедливим задовольнити вимогу заявника та присуджує йому 1000 євро у якості відшкодування за моральну шкоду.

(б) Щодо Бельгії

407. Заявник вимагав 31825 євро в якості компенсації за моральну шкоду, заподіяну, з одного боку, його утриманням під вартою в центрі відкритого типу, а

згодом й у центрі закритого типу в Бельгії до його передачі в Грецію (6925 євро), та, з іншого боку, рішенням бельгійських органів влади передати його в Грецію (24900 євро).

408. Бельгійський уряд зазначив, що якщо Суд встановить відповідальність Бельгії, то заявник може звернутися до бельгійських судів з позовом про компенсацію за будь-яку моральну шкоду, заподіяну його утриманням під вартою. У будь-якому випадку, уряд вважав вимогу необґрунтованою, оскільки заявник не довів будь-яких проступків з боку держави і не встановив будь-якого причинно-наслідкового зв'язку між стверджуваним проступком та компенсацією за стверджувану моральну шкоду.

409. Суд повторює, що він може присудити суми в якості справедливої компенсації, передбаченої статтею 41, якщо стверджувані збиток або шкода були викликані встановленим порушенням; при цьому держава не зобов'язана сплачувати суми за шкоду, за яку вона не несе відповідальності (див. згадане вище рішення у справі «*Saadi*», § 186). У даній справі Суд не встановив порушення Конвенції у зв'язку з утриманням заявника під вартою в Бельгії до його передачі в Грецію. Відповідно, він відхиляє цю частину вимоги.

410. Що ж стосується стверджуваної шкоди у зв'язку з передачею до Греції, то Суд дійшов висновку, що передача спричинила порушення статті 3 Конвенції, оскільки вона піддала заявника під час утримання під вартою та проживання в Греції поводженню, забороненому цим положенням, а також тому що вона піддала заявника ризикам, пов'язаним з недоліками в процедурі надання притулку в Греції. Він нагадує, що той факт, що заявник може вимагати компенсацію в бельгійських судах, не зобов'язує Суд відхиляти вимогу як необґрунтовану (див. рішення у справі «*De Wilde, Ooms та Versyp проти Бельгії*» (стаття 50) від 10 березня 1972 року, § 16, Series A no. 14).

411. Суд вважає, що заявник вочевидь пережив певні страждання, за які констатація Судом порушень сама по собі не може становити справедливую сатисфакцію. З огляду на характер встановлених у даній справі порушень, Суд вважає справедливим задовольнити вимогу заявника та присуджує йому 24900 євро в якості компенсації за моральну шкоду.

2. Судові та інші витрати

(а) Щодо Греції

412. Заявник вимагав відшкодування грецьким урядом витрат на його захист у Суді. Згідно зі списком гонорарів та витрат, наданим адвокатом заявника, станом на 15 березня 2010 року витрати склали 3450 євро на основі погодинної ставки в розмірі 75 євро. Адвокат зазначив, що він погодився із заявником, що останній виплатить йому цю суму частинами на основі вищезазначеної погодинної ставки, якщо він виграє справу в Суді.

413. Грецький уряд вважав цю вимогу надмірною та необґрунтованою.

414. Суд вважає встановленим, що заявник фактично поніс стверджувані ним витрати, оскільки, будучи клієнтом, він на договірній основі прийняв на себе правове зобов'язання оплатити послуги свого юридичного представника (див., з відповідними змінами, рішення у справі «*Sanoma Uitgevers BV проти Нідерландів*» від 31 березня 2009 року, № 38224/03, § 110). Враховуючи також, що відповідні судові та інші витрати були необхідними та розумними за розміром, Суд присуджує заявнику 3450 євро.

(b) Щодо Бельгії

415. Заявник вимагав відшкодування судових та інших витрат, пов'язаних із провадженням у бельгійських судах та в Суді. Адвокат заявника надав список гонорарів та витрат, згідно з яким станом на 15 березня 2010 року витрати склали 7680 євро, основані на погодинній ставці в розмірі 75 євро, 1605 євро стосувались провадження в бельгійських судах, а 6075 євро - провадження проти Бельгії в Суді.

416. Бельгійський уряд запропонував Судові відхилити цю вимогу. Він зазначив, що заявник мав право на безкоштовну юридичну допомогу, а також на допомогу в оплаті судових витрат. Тому йому не потрібно було нести будь-які витрати. Згідно з положеннями Судового кодексу, що стосуються юридичної допомоги, його адвокат міг отримати компенсацію за будь-які витрати, понесені в бельгійських судах та в Суді. Кодекс передбачає систему відшкодування у формі «очків», що відповідають послугам, наданим адвокатом. У 2010 році одне очко дорівнювало 26,91 євро. У 2009 році ця цифра становила 23,25 євро. Якщо б цих положень було дотримано, адвокат вже б мав право отримати оплату за послуги, надані в 2009 році. Уряд також зазначив, що згідно зі статтею 1022 Судового кодексу про відшкодування судових витрат, сторона, яка програла справу, повинна була оплатити іншій стороні всі її судові витрати або їх частину. У справах, в яких провадження не можна було оцінити в грошовому еквіваленті, сума для сплати встановлювалась судами. Якщо надавалась юридична допомога, а витрати, присуджені у провадженні, були вищими, Казначейство могло повернути собі суму, сплачену в якості юридичної допомоги.

417. Адвокат заявника підтвердив, що він був призначений Бельгією в рамках надання безоплатної юридичної допомоги, але тільки для захисту заявника в суді першої інстанції. Стосовно цього він мав право на «десять очок». Він зазначив, що ще не отримав ніякої оплати за юридичну допомогу. Що стосується інших проваджень, то він домовився із заявником, що заявник сплатуватиме йому частинами на основі вищезазначеної погодинної ставки, якщо він виграє справу в Суді. Це зобов'язання було дотримане частково. За словами заявника, небезпеки в тому, що бельгійські органи влади виплатять йому занадто велику компенсацію, не було, оскільки присуджені процесуальні витрати вираховувались із юридичної допомоги, яка підлягала оплаті. З цього випливає, що якщо перші перевищували другі, його адвокат попросив би бюро юридичної допомоги припинити надання юридичної допомоги, і що якщо судові та інші витрати, присуджені Судом були вищі, ніж сума, присуджена в якості юридичної допомоги, то його адвокат нічого б не отримав у якості юридичної допомоги.

418. Згідно з усталеною практикою Суду, судові та інші витрати присуджуються за статтею 41 лише тоді, коли буде встановлено, що вони були понесені фактично, що їх не можна було уникнути, та що вони є розумними за розміром. Крім того, витрати на юридичну допомогу присуджуються лише якщо вони стосуються встановленого порушення (див., серед багатьох інших, згадане вище рішення у справі «*Sanoma Uitgevers BV проти Нідерландів*», § 109).

419. Суд спочатку розгляне питання судових та інших витрат, пов'язаних із провадженнями в національних судах. Він зазначає, що заявник не надав розбивки суми, яку він вимагає щодо різних проваджень. Це перешкоджає йому точно визначити, які саме суми відповідають встановленим у цій справі порушенням і в якій мірі вони були або могли бути покриті юридичною допомогою. З огляду на цю

неясність (див., з відповідними змінами, рішення у справі «*Musiał проти Польщі*» [ВП], № 24557/94, § 61, ECHR 1999-II), Суд відхиляє ці вимоги.

420. Що стосується витрат, пов'язаних із провадженням в Суді проти Бельгії, то Суд повторює, що він не вважає себе пов'язаним національними ставками та практикою, навіть якщо він і може від них відштовхуватись (див. рішення у справі «*Veneta проти Нідерландів*», № 35731/97, § 116, ECHR 2002-X). У будь-якому випадку, з тих же причин, що і щодо Греції (див. вище, пункт 414), він присуджує заявнику 6075 євро.

(с) Щодо Бельгії та Греції

421. Наостанок, заявник вимагав відшкодування витрат, понесених у зв'язку зі слуханням справи у Суді. Згідно зі списком гонорарів та витрат, представлених адвокатом заявника, вони склали 2550 євро за виступ та його підготовку (при погодинній ставці в 75 євро). Без надання жодних квитанцій, він також вимагав відшкодування 296,74 євро за подорож свого адвоката та проживання у Страсбурзі.

422. Згідно зі своєю встановленою практикою, Суд відхиляє цю частину вимоги, оскільки вона не підкріплена відповідними квитанціями.

423. Що стосується решти вимоги, то Суд вважає доведеним, що стверджуваних витрат не можна було уникнути і що вони були розумними у розмірі, а тому присуджує заявнику 2550 євро. Враховуючи відповідальність за різні порушення Конвенції, встановлені Судом, Бельгія та Греція оплатять кожна по половині цієї суми.

(d) Відсотки у разі несвоєчасної сплати

424. Суд вважає, що відсотки у разі несвоєчасної сплати мають визначатися на підставі граничної кредитної ставки Європейського центрального банку, плюс три відсоткові пункти.

НА ПІДСТАВІ ВИКЛАДЕНОГО СУД:

1. Приєднує до розгляду по суті шістнадцятьма голосами проти одного попередні заперечення, підняті грецьким урядом та відхиляє їх;
2. Оголошує прийнятною одностайно скаргу за статтею 3 Конвенції стосовно умов утримання заявника під вартою в Греції;
3. Постановляє одностайно, що мало місце порушення Грецією статті 3 Конвенції у зв'язку з умовами утримання заявника під вартою;
4. Оголошує прийнятною більшістю скаргу за статтею 3 Конвенції про умови проживання заявника в Греції;
5. Постановляє шістнадцятьма голосами проти одного, що мало місце порушення Грецією статті 3 Конвенції у зв'язку з умовами проживання заявника в Греції;
6. Оголошує прийнятною одностайно скаргу проти Греції за статтею 13, взятою у поєднанні зі статтею 3 Конвенції;

7. *Постановляє* одностайно, що мало місце порушення Грецією статті 13, взятої у поєднанні зі статтею 3 Конвенції, у зв'язку з недоліками в процедурі надання притулку, застосованій у справі заявника, та ризиком його видворення до Афганістану без будь-якого серйозного розгляду по суті його клопотання про надання притулку та без будь-якого доступу до ефективного засобу правового захисту;

8. *Постановляє* одностайно, що необхідності в розгляді скарг заявника за статтею 13, взятої у поєднанні зі статтею 2 Конвенції, немає;

9. *Приєднує до суті справи* одностайно попереднє заперечення, підняте бельгійським урядом, *відхиляє* його та *оголошує прийнятними* одностайно скарги, подані проти Бельгії;

10. *Постановляє* шістнадцятьма голосами проти одного, що мало місце порушення Бельгією статті 3 Конвенції у зв'язку з тим, що повернувши заявника до Греції, бельгійські органи влади піддали його ризикам, пов'язаним з недоліками в процедурі надання притулку в цій державі;

11. *Постановляє* одностайно, що необхідності у розгляді скарг заявника за статтею 2 Конвенції немає;

12. *Постановляє* п'ятнадцятьма голосами проти двох, що мало місце порушення Бельгією статті 3 Конвенції у зв'язку тим, що повернувши заявника до Греції, бельгійські органи влади піддали його умовам утримання під вартою та умовам проживання в цій державі, що суперечили цій статті;

13. *Постановляє* одностайно, що мало місце порушення Бельгією статті 13, взятої у поєднанні зі статтею 3 Конвенції;

14. *Постановляє* одностайно, що необхідності у вивченні скарг заявника за статтею 13, взятою у поєднанні зі статтею 2 Конвенції, немає;

15. *Постановляє* одностайно,

- (a) що Греція повинна виплатити заявнику протягом трьох місяців наступні суми:
- (i) 1000 євро (одну тисячу євро) в якості компенсації за моральну шкоду, плюс будь-який податок, який може бути нарахований;
  - (ii) 4725 євро (чотири тисячі сімсот двадцять п'ять євро) в якості судових та інших витрат, плюс будь-який податок, який може бути нарахований заявнику;
- (b) що зі спливом зазначених вище трьох місяців і до остаточного розрахунку на названі суми нараховуватиметься простий відсоток у розмірі граничної кредитної ставки Європейського центрального банку, чинної у відповідний період невиплати цих платежів, плюс три відсоткові пункти;

16. *Постановляє*,

- (a) п'ятнадцятьма голосами проти двох, що Бельгія повинна виплатити заявнику протягом трьох місяців 24900 євро (двадцять чотири тисячі дев'ятсот євро) в якості

компенсації за моральну шкоду, плюс будь-який податок, який може бути нарахований;

(b) шістнадцятьма голосами проти одного, що Бельгія повинна виплатити заявнику протягом трьох місяців 7350 євро (сім тисяч триста п'ятдесят євро) в якості судових та інших витрат, плюс будь-який податок, який може бути нарахований заявнику;

(c) що зі спливом зазначених вище трьох місяців і до остаточного розрахунку на названі суми нараховуватиметься простий відсоток у розмірі граничної кредитної ставки Європейського центрального банку, чинної у відповідний період невиплати цих платежів, плюс три відсоткові пункти;

17. *Відхиляє* однотайно решту вимог про справедливу сатисфакцію.

Учинено англійською та французькою мовами на відкритому слуханні в Палаці прав людини у Страсбурзі 21 січня 2011 року.

Майкл О'Бойл
Заступник Секретаря

Жан-Поль Коста
Голова

У відповідності зі статтею 45 § 2 Конвенції та правилом 74 § 2 Регламенту Суду, до рішення були надані наступні окремі думки:

- (a) співпадаюча думка судді Розакіса;
- (b) співпадаюча думка судді Віллігера;
- (c) частково співпадаюча думка та частково неспівпадаюча думка судді Сайо;
- (d) частково неспівпадаюча думка судді Братци.

Ж.-П.К.
М.О.Б.

Окремі думки не перекладались, однак їх викладено англійською та/або французькою мовами в офіційних мовних версіях рішення, яке можна знайти в базі рішень Суду HUDOC.

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2012.

Офіційними мовами Європейського суду з прав людини є англійська та французька мови. Цей переклад було замовлено за підтримки Цільового фонду «Права людини» Ради Європи (www.coe.int/humanrightstrustfund). Він не є зобов'язальним для Суду; також Суд не несе жодної відповідальності за його якість. Його можна завантажити з бази рішень Європейського суду з прав людини HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) або з будь-яких інших баз даних, в яких Суд його також розмістив. Його можна відтворювати в некомерційних цілях за умови, що будуть зазначені повна назва справи та посилання на авторське право і Цільовий фонд «Права людини». Для використання будь-якої частини цього перекладу в комерційних цілях слід звертатися за наступною адресою: publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante : publishing@echr.coe.int